

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI BİLİM DALI

ATATÜRK DÖNEMİ KADIN EĞİTİMCİLER (1923-1938)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Zübeyde RÜZGAR İLLER

Niğde

Kasım, 2018

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI BİLİM DALI

ATATÜRK DÖNEMİ KADIN EĞİTİMCİLER (1923-1938)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zübeyde RÜZGAR İLLER

Danışman: Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Niğde

Kasım, 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Atatürk Dönemi Kadın Eğitimciler (1923-1938)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 30.11.2018

Zübeyde RÜZGAR İLLER

ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Remzi KILIÇ danışmanlığında Zübeyde RÜZGAR İLLER tarafından hazırlanan "Atatürk Dönemi Kadın Eğitimciler (1923-1938)" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

08 / 11 / 2018

JÜRİ :

Danışman : **Prof. Dr. Remzi KILIÇ**

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Bayram POLAT**

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Salih ÖZKAN**

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR
Enstitü Müdür V.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ATATÜRK DÖNEMİ KADIN EĞİTİMCİLER (1923-1938)

RÜZGAR İLLER, Zübeyde

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Kasım 2018, 152 sayfa

Tarih boyunca Türk kadınının toplumdaki statüsü çeşitli nedenlerden dolayı değişiklik göstermiştir. Eski Türk toplumlarında kadın saygın bir konumdayken, İslamiyet'in kabulüyle dinin yanlış yorumlanması, gelenek ve görenekler kadını toplumdaki dışlamış ve evde eşinin ve çocuklarının bakımından sorumlu tutmuştur. Atatürk Dönemi Kadın Eğitimcilerin, hangi çetin yollardan geçerek kendilerini yetiştirdiklerini ve yaşadığı topluma faydalı olmak için verdikleri mücadeleyi doğru değerlendirebilmek için gerileme sürecine giren Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat Dönemi yeniliklerinin incelenmesi gerekmektedir. 1839 Tanzimat Fermanı'nın (Gülhane Hatt-ı Hümayun) yayımlanmasıyla siyasi, mali, idari, askeri ve eğitim gibi birçok alanda düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler kısıtlı olsa da Türk kadınının sosyal statüsünü değiştirmiş, ancak Türk kadınına yeterli gelmemiştir.

Toplum gözünde kadınlar sadece öğretmenlik yapabilir anlayışı I. Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği koşullar değiştirmiş ve kadınlar ebe, hemşire, hasta bakıcı, işçi, dernek üyesi, yazar gibi başka alanlarda da çalışmışlardır. Savaşın yenik çıkılması 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması ve 1920 Sevr Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla Osmanlı yöneticileri ülkenin parçalanmasını kabul etmiş ve işgallerin başlamasına sessiz kalmışlardır. İşgallerin ve zulmün artması halkı Mustafa Kemal Atatürk'ün etrafında birleştirmiş ve kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk topyekûn örgütlenerek milli mücadelenin başlaması sağlanmıştır. Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasıyla Atatürk, Türk milletini çağdaş bir toplum haline getirmeyi hedeflediği için ülkede köklü inkılap hareketlerine girişmiştir.

Atatürk öncülüğünde kadınlara sosyal, siyasi, ekonomik ve hukuki alanlarda tanınan haklarla kadın-erkek eşitliği sağlanmaya çalışılmış ve kadının toplumdaki

statüsü değişmiştir. Türk kadınının haklarına kavuşması Cumhuriyetin ilanı ile başlamış, 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla eğitim sistemi birleştirilmiş ve cinsiyet ayrımı gözetilmeden kadın-erkek eşit olması sağlanmıştır. Kadın erkek demeden vatandaşların okuryazar oranını arttırmak için 1 Kasım 1928'de Harf İnkılabı yapılmıştır. Böylece kadın daha kolay okuma, yazma öğrenme imkânına kavuşmuştur. 1926'da kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile kadına erkek karşısında hukuki eşitlik verilmiştir. Bu kanunun kabulüyle kadınlara siyasal hakların verilmesi zorunluluk haline gelmiştir. Türk kadını, 1930'da belediye, 1933'te köyde muhtar, 1934'te de milletvekili seçme ve seçilme hakkına kavuşmuş ve hakların en büyüğünü elde etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde kadının çalışma hayatına girip ekonomik alanda üretime katılması için de destek verilmiştir. 1923 yılında İzmir I. İktisat Kongresi düzenlenmesiyle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomik sorunları konuşulmuş ve gerekli olan iş gücünü kadın erkek ayrımı yapmadan sağlanmaya çalışılmıştır. Var olan zanaat okulları iyileştirilip yenileri açılmıştır. 1926'da Memurin Kanunu'yla kadınlara memur olma hakkı verilmiştir. Kadınların çalışma koşulları düzenlenmiştir.

Çalışmamızda Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk Dönemi'nde Kadın Eğitimciler'in hayatları irdelenip toplumsal hayata katılımları ele alınmıştır. Ayrıca 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanının, Türk kadınlarına getirdiği sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik haklardan bahsedilmiştir. Bu çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayım ve tanımlara değinilmiştir. İkinci bölümde, Tanzimat, Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemleri'nde kadınların eğitim ve sosyal durumları anlatılmıştır. Üçüncü bölümde, 1923 ve 1938 yılları arasında asıl meslekleri öğretmenlik olan ve ayrıca milletvekilliği, yöneticilik, yazarlık, avukatlık, polis, ebe, hemşire, kimyager, arkeolog, astronom, sümerolog, pilot, müfettişlik v.s. meslekleri yaparak topluma faydalı olmaya çalışan kadınlarımızın hayatları incelenmiş ve bu kadınların faaliyet ve eserlerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, araştırma bir sonuca bağlanarak eserin genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Cumhuriyet, Kadın, Öğretmen, Kadın Eğitimciler, Toplum.

ABSTRACT
MASTER THESIS

WOMEN EDUCATORS IN ATATÜRK PERIOD (1923-1938)

RÜZGAR İLLER, Zübeyde

Social Studies Education

Advisor: Professor Doctor Remzi KILIÇ

November 2018, 152 page

Throughout history the status of women in Turkish society has changed because of several reasons. In old Turkish societies the woman was in a respectable position, but with the conversion to Islam, due to the false interpretation of the religion, the traditions and customs excluded women from society and held them responsible for the care of their husbands and children at home. It is necessary to examine the innovations of the Ottoman Empire, which was in regression in the Tanzimat period, in order to be able to evaluate the struggle of women educators to thrive and to be beneficial to society in the Atatürk period. By the publication of the 1839 Tanzimat Edict (Gülhane Hatt-ı Hümayun), regulations were made in many areas such as political, financial, administrative, military and education. These regulations have changed the social status of Turkish women, but it was not sufficient for the Turkish women.

The common understanding in society that women could only work as a teacher changed along with the conditions caused by World War I and they started working as midwives, nurses, caregivers, workers, association members, writers and so on. Having been defeated in the war, Ottoman rulers had to sign the Armistice of Mudros (1918) and the Treaty of Sèvres (1920) which meant accepting the disintegration of the country. All they could do was to remain silent in the face of occupations. The expansion of occupations and persecution united the people around Mustafa Kemal Atatürk. They, regardless of gender or age were organized and the subsequent War of Independence ensued. With victory in the war, Atatürk started radical transformations in the country to turn the Turkish nation into a contemporary society.

Under the leadership of Atatürk, women were given rights in social, political, economic and legal fields, to ensure the equality of women and men, and thus the status of women in society has changed. Turkish women began achieving their rights with the proclamation of the Republic and it was ensured that each citizen is equal regardless of their gender. In order to increase the literacy rate of citizens regardless of their gender, the alphabet reform was made on November 1, 1928. Thus, the woman has gained the opportunity of education more easily. With the adoption of Turkish Civil Law in 1926, women were given equality before the law. With the adoption of this law, it became a necessity to give women political rights. Turkish women achieved the right to elect and to be elected as a municipal mayor in 1930, as neighbourhood representative in villages in 1933, and the greatest of rights, to be elected as a member of parliament in 1934. During the Republican Period, women were given support to enter business life and participate in the economic field. At the 1st İzmir Economy Congress (1923), the economic problems of the newly founded Republic of Turkey were discussed and it was decided that the necessary labour power should be provided without discrimination between men and women. Existing vocational schools were improved and new ones were opened. In 1926, women achieved the right to become civil servants under the Law on Civil Servants. The working conditions of women were also regulated.

In this study, the lives of women educators and their participation in social life during the Atatürk period in Republic of Turkey are discussed. In addition, the social, political, legal and economic rights that Turkish women achieved with the proclamation of the Republic in 1923 were mentioned. In the first chapter of this study, the purpose of the study, its importance, limitations, assumptions and definitions are given. In the second chapter, the educational and social conditions of women during Tanzimat period, Turkish war of independence and Republic Era are explained. In the third chapter, between 1923 and 1938 the lives of Turkish women who were primarily teachers, and began to work as managers, authors, lawyers, police, midwives, nurses, chemists, archaeologists, astronomers, pilots, and inspectors to be beneficial to society are analysed, and their activities and works are mentioned. In the fourth chapter of the study, a general evaluation of the work was made and suggestions were made.

Key words: Atatürk, Republic, Women, Teacher, Women Educators, Society.

ÖN SÖZ

Kadın olmak insanlık tarihi boyunca her zaman zor olmuş ve kadınlar bazı kısıtlamalarla karşılaşmışlardır. Bu kısıtlamalar toplum içerisindeki statülerinin de dönemlere göre değişmesine neden olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde kadın, peçe altında kapalı kapılar ve dört duvar arasında eşinin ve çocuklarının bakımından sorumlu tutulmuştur. Ancak cumhuriyetin ilanı ile birlikte Atatürk önderliğinde yapılan inkılaplar ve kadına verilen haklar sayesinde kadın, kadın olmanın yanında toplum önünde bir birey ve yurttaş olarak görülmüştür. Bu anlayış kadının statüsünü değiştirmiş ve kadını sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik alanda aktif hale getirmiştir. Böylece kadına duyulan saygı, verilen değer artmış ve kadına toplumun bakış açısı değişmiştir.

Türk kadınının toplumdaki statüsü ve kadına verilen sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik haklar konusunda bugüne kadar birçok araştırma yapılmıştır. Özellikle cumhuriyetin ilanı ile birlikte yapılan birçok inkılapta Türk kadınından bahsedilmiştir. Kadın hakkındaki bu çalışma ve incelemeler hala da yapılmaya devam etmektedir. Ancak "Atatürk Dönemi Kadın Eğitimciler (1923-1938)" konusu hakkında daha önce hiçbir araştırmanın yapılmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yüksek lisans tezi de alana bir katkı sağlaması için ele alınmıştır. Bu dönemde eğitime katkı sağlayıp topluma ışık tutmaya çalışan eğitim neferleri kadınlarımızı, tarihin tozlu sayfalarından gün ışığına çıkarmaya çalışmış olmak dahi şahsıma ayrı bir kıvanç kaynağı sağlamıştır. Umarım benzer çalışmalar illerimizde bulunan üniversitelerce de ele alınır.

Bu akademik çalışmanın oluşturulması esnasında şahsıma yardımcı olan kamu kurum ve kuruluş çalışanlarına, tez izleme komitemin değerli üyelerine, çalışmalarım sırasında her türlü desteği sağlayan eşim Serhat İLLER'e, sevgili aileme, bu tez çalışmamın uzatmalı bitmesinde en büyük katkıya sahip! üç kıymetli evladına ve saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Remzi Kılıç'a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

08/11/2018 - Niğde
Zübeyde RÜZGAR İLLER

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	1
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	1
1.4. VARSAYIMLAR	2
1.5. TANIMLAR	2

II. BÖLÜM

İLGİLİ ALAN YAZIN

2.1. TANZİMAT DÖNEMİNDE KADINLAR.....	3
2.1.1. Tanzimat Döneminde Kadınların Eğitim Durumu	3
2.2. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE KADINLAR.....	9
2.2.1 Kadınların Faaliyetleri	9
2.2.2. Milli Mücadele Mitinglerinde Türk Kadınları.....	10
2.2.3. Milli Mücadele Döneminde Kurulan Kadın Cemiyetleri	12
2.3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADINLAR.....	13
2.3.1. Kadınların Eğitim Durumu	13

2.3.1.1. İlköğretimdeki Gelişmeler	17
2.3.1.2. Ortaöğretimdeki Gelişmeler.....	18
2.3.1.3. Liselerdeki Gelişmeler	19
2.3.1.4. Mesleki ve Teknik Öğretimdeki Gelişmeler.....	20
2.3.1.5. Yükseköğretimdeki Gelişmeler	21
2.3.1.6. Yaygın Eğitimdeki Gelişmeler	22
2.3.2 Kadınların Çalışma Hayatı.....	23
2.3.3. Kadınların Hukuk Alanındaki Hakları.....	25
2.3.4. Kadınların Siyasi Alandaki Durumları	27

III. BÖLÜM

1923-1938 YILLARI ARASINDA ATATÜRK DÖNEMİ KADIN EĞİTİMCİLER

3.1. ADİLE AYDA.....	31
3.1.1. Hayatı.....	31
3.1.2. Faaliyet ve Eserleri	32
3.2. AFET İNAN.....	33
3.2.1. Hayatı.....	33
3.2.2. Faaliyet ve Eserleri	36
3.3. ALİYE TEMUÇİN COŞKUN.....	37
3.3.1. Hayatı.....	37
3.4. AYŞE GÜNEL.....	38
3.4.1. Hayatı.....	38
3.5. BAHİRE BEDİZ MOROVA AYDİLEK	39
3.5.1. Hayatı.....	39
3.6. BEHİCE BORAN HATKO	40
3.6.1. Hayatı.....	40

3.6.2. Faaliyet ve Eserleri	42
3.7. BELKIS BAYKAN	43
3.7.1. Hayatı.....	43
3.18. BENAL NEVZAT İŞTAR ARIMAN	44
3.8.1. Hayatı.....	44
3.9. EMİNE NAHİDE YILDIR	45
3.9.1. Hayatı.....	45
3.10. EMİNE SEMİYE	46
3.10.1 Hayatı.....	46
3.10.2. Faaliyet ve Eserleri	48
3.11. ESMA NAYMAN	49
3.11.1. Hayatı.....	49
3.12. FAHRİYE VANDEMİR.....	50
3.12.1. Hayatı.....	50
3.13. FAKİHE ÖYMEN	51
3.13.1. Hayatı.....	51
3.14. FAİKA ZELİHA ÜNLÜER.....	52
3.14.1. Hayatı.....	52
3.15. FEVZİYE ABDULLAH TANSEL.....	54
3.15.1. Hayatı.....	54
3.15.2. Faaliyet ve Eserleri	56
3.16. HACER DİCLE	57
3.16.1. Hayatı.....	57
3.17. HASENE ILGAZ.....	58
3.17.1. Hayatı.....	58
3.18. HATİCE ÖZGENER	59

3.18.1. Hayatı.....	59
3.19. HATİCE SABİHA GÖRKEY	60
3.19.1. Hayatı.....	60
3.20. HALİDE EDİP ADIVAR	61
3.20.1. Hayatı.....	61
3.20.2. Faaliyet ve Eserleri	64
3.21. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA.....	66
3.21.1. Hayatı.....	66
3.21.2. Faaliyet ve Eserleri	69
3.22. HERMİNE AGAVNİ KALUSTYAN	72
3.22.1. Hayatı.....	72
3.22.2. Faaliyet ve Eserleri	73
3.23. HURİYE BAHA ÖNİZ.....	74
3.23.1. Hayatı.....	74
3.23.2. Faaliyet ve Eserleri	75
3.24. LATİFE BEKİR ÇEYREKBAŞI.....	75
3.24.1. Hayatı.....	75
3.25. LEMAN ÜNSAL	77
3.25.1. Hayatı.....	77
3.26. LÜTFİYE AKBULAK	78
3.26.1. Hayatı.....	78
3.27. MEBRURE AKSOLEY.....	79
3.27.1. Hayatı.....	79
3.28. MEBRURE GÖNENÇ.....	81
3.28.1. Hayatı.....	81
3.29. MELİHA ULAŞ.....	82

3.29.1. Hayatı.....	82
3.30. MİHRİ PEKTAŞ.....	83
3.30.1. Hayatı.....	83
3.30.2. Faaliyet ve Eserleri	84
3.31. MİHRİBAN ERDEN.....	84
3.31.1. Hayatı.....	84
3.32. MUAMMER DEVELİ.....	85
3.32.1. Hayatı.....	85
3.33. MUAZZEZ İLMİYE ÇİĞ.....	87
3.33.1. Hayatı.....	87
3.33.2. Faaliyet ve Eserleri	89
3.34. MUAZZEZ TAHSİN BERKAND.....	92
3.34.1. Hayatı.....	92
3.34.2. Faaliyet ve Eserleri	94
3.35. MÜRÜVVET PEKMAN.....	97
3.35.1. Hayatı.....	97
3.36. NAİME İKBAL TOKGÖZ.....	98
3.36.1. Hayatı.....	98
3.37. NAKİYE ELGÜN.....	99
3.37.1. Hayatı.....	99
3.38. NURİYE PINAR.....	100
3.38.1. Hayatı.....	100
3.39. NÜZHET GÖKDOĞAN.....	102
3.39.1. Hayatı.....	102
3.39.2. Faaliyet ve Eserleri	104
3.40. REFET ANGIN.....	109

3.40.1. Hayatı.....	109
3.41. REMZİYE BATIRBAYGİL.....	111
3.41.1. Hayatı.....	111
3.42. REMZİYE HİSAR.....	112
3.42.1. Hayatı.....	112
3.43. SABİHA GÖKÇEN.....	114
3.43.1. Hayatı.....	114
3.43.2. Faaliyet ve Eserleri	115
3.44. SABİHA GÖKÇÜL.....	116
3.44.1. Hayatı.....	116
3.45. SALİSE ABANOZOĞLU	117
3.45.1. Hayatı.....	117
3.46. SENİHA HIZAL.....	118
3.46.1. Hayatı.....	118
3.47. SERVET AKAYDIN.....	119
3.47.1. Hayatı.....	119
3.48. ŞEMSA İŞCEN.....	120
3.48.1. Hayatı.....	120
3.49. ŞEHİME YUNUS.....	121
3.49.1. Hayatı.....	121
3.50. ŞÜKUFİ NİHAL BAŞAR	122
3.50.1. Hayatı.....	122
3.50.2. Faaliyet ve Eserleri	125
3.51. TEZER TAŞKIRAN.....	126
3.51.1. Hayatı.....	126
3.51.2. Faaliyet ve Eserleri	127

3.52. TÜRKAN BAŞTUĞ ÖRS	128
3.52.1. Hayatı.....	128
3.53. TÜRKAN SEÇKİN	129
3.53.1. Hayatı.....	129
3.54. ZARİFE KOÇAK	130
3.54.1. Hayatı.....	130
3.55. ZEHRA BUDUNÇ	131
3.55.1. Hayatı.....	131
3.56. ZEKİYE MOLAOĞLU DRANAZ.....	132
3.56.1. Hayatı.....	132

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇLAR.....	134
4.2. ÖNERİLER.....	144
KAYNAKÇA.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	152

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Cinsiyete Göre Okuryazarlık Oranı	17
Tablo 2. Cinsiyete Göre İlköğretimdeki Gelişim Oranları.....	18
Tablo 3. Cinsiyete Göre Ortaokullardaki Gelişim Oranları.....	19
Tablo 4. Cinsiyete Göre Liselerdeki Gelişim Oranları.....	20
Tablo 5. Yaygın Eğitim Kurumlarında Kursiyer Sayılarındaki Gelişim Oranları	23
Tablo 6. Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsil Oranı 1935 – 2012.....	30
Tablo 7. Adile AYDA'nın Eserleri	32
Tablo 8. Afet İNAN'ın Kurucusu ve Üyesi Olduğu Dernekler	36
Tablo 9. Afet İNAN'ın Eserleri.....	36
Tablo 10. Emine SEMİYE'nin Eserleri	48
Tablo 11. Fevziye Abdullah TANSEL'in Eserleri.....	56
Tablo 12. Halide Edip ADIVAR'ın Romanları	64
Tablo 13. Halide Edip ADIVAR'ın Hikâyeleri, Hatıraları, Tiyatro Eserleri, Fikir Eserleri, Çevirileri.....	65
Tablo 14. Halide Nusret ZORLUTUNA'nın Romanları, Şiirleri, Diğer Eserleri ve Piyesleri.....	69
Tablo 15. Halide Nusret ZORLUTUNA'nın Dergi ve Gazetelerde Yayınlanan Bazı Yazıları.....	70
Tablo 16. Hermine Agavni KALUSTYAN'ın Eserleri	73
Tablo 17. Huriye Baha ÖNİZ'in Romanları	75
Tablo 18. Muazzez İlmiye ÇİĞ'in Üye Olduğu Kurumlar	89
Tablo 19. Muazzez İlmiye ÇİĞ'in Aldığı Ödüller.....	93
Tablo 20. Muazzez Tahsin BERKAND'ın Telif Romanları.....	94
Tablo 21. Muazzez Tahsin BERKAND'ın Adapte Romanları	95
Tablo 22. Muazzez Tahsin BERKAND'ın Tercüme Romanları	95
Tablo 23. Muazzez Tahsin BERKAND'ın Çocuk Kitapları.....	96
Tablo 24. Sabiha GÖKÇEN'in Aldığı Ödüller	116
Tablo 25. Şüküfe Nihal BAŞAR'ın Şiirleri	125
Tablo 26. Şüküfe Nihal BAŞAR'ın Romanları, Öyküleri, Gezi Notları.....	125
Tablo 27. Tezer TAŞKIRAN'ın Eserleri	127

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
bkz.	: Bakınız
Dr.	: Doktor
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
DP	: Demokrat Parti
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
AP	: Adalet Partisi
THK	: Türk Hava Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ÇEV	: Çağdaş Eğitim Vakfı
BALEV	: Bornova Anadolu Lisesi Eğitim Vakfı
TÜRSAK	: Türkiye Sinema ve Audiovisuel Kültür Vakfı
ICANAS	: Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde “Atatürk Dönemi Kadın Eğitimciler (1923-1938)” adlı araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı 1923-1938 yılları arasında Atatürk Dönemi’nde, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin eğitim alanına katkı sağlayıp topluma ışık tutmaya çalışan kadın eğitimcilerimizi ortaya koymaktır. Kadın eğitimcilerimizin aile bilgileri, eğitim durumları, sosyal ve kültürel faaliyetleri hakkında bilgi vermektir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Genel olarak 1923-1938 yılları arasında Atatürk Dönemi Kadın Eğitimcilerimiz’in dönemin zor şartları içerisinde kendi eğitimlerini tamamlayıp toplumun aydınlanması için verdikleri uğraşları tespit etmektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- Bu araştırma Atatürk Dönemi’ndeki 1923-1938 yılları arasındaki kadın eğitimcilerle sınırlıdır.
- Tanzimat, Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemlerinde kadınların eğitim, çalışma hayatı, siyasi hayatı ve hukuk alanındaki durumları, Atatürk Dönemi’ndeki kadın eğitimcilerin aile bilgileri, eğitim durumları, sosyal ve kültürel faaliyetleri vb. konularla ilgili olarak ulaşılabilen bilgiler, başvuru kurumlarındaki yazılı kaynaklar ve tarihi belgelerle sınırlıdır.
- Bu araştırma bilgilere ulaşılırken harcanan zamanla ve maddi kaynaklarla sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Araştırmada 1923-1938 yılları arasında Atatürk Dönemi Kadın Eğitimcilerimizin kadın erkek ayrımı yapmadan toplum bireylerinin eğitilmesinde fayda sağladıkları ve başarılı oldukları varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Atatürk Dönemi 1923-1938: Atatürk'ün düşünceleri doğrultusunda, 1923 Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan çağdaşlaşma süreci, yeni bir dönem ve 1938 Atatürk'ün vefatıyla son bulan dönem.

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme etkinliği. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5bb4c3725f8407.60608438 03.10.2018'de erişim sağlandı.)

Eğitimci: Öğretmenlik, eğitim yöneticiliği ya da eğitim uzmanlığı yaparak eğitim çalışmalarına katkıda bulunan kimse. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5bb4beca3e2db4.95858429. 03.10.2018 'de erişim sağlandı)

Öğretmen: Resmî ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantıları kazanmalarına kılavuzluk etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5bb4c1d3a2fcf8.90474714 03.10.2018'de erişim sağlandı.)

II. BÖLÜM

İLGİLİ ALAN YAZIN

2.1. TANZİMAT DÖNEMİNDE KADINLAR

2.1.1. Tanzimat Döneminde Kadınların Eğitim Durumu

1839'da tahta çıkınca Sultan Abdülmecit, Mustafa Reşit Paşa'nın tesiriyle, Tanzimat Fermanı'nı (Gülhane Hatt-ı Hümayunu) yayımlanmıştır. Bu fermanla birlikte bazı düzenlemelerin yapılacağı ilan edilmiştir.

Tanzimat Dönemi siyasi, mali, idari, askeri, eğitim gibi birçok alanda fikirlerin değişeceğinin sinyallerini vermiştir. Bu dönemde, kadının sosyal statüsünü değiştirecek düzenlemeler yapılır. Tepkilerden korkulması nedeniyle, yenilerinin yanında eskilerin de muhafaza edilmek zorunda kalınması, bazı alanlarda ikili sistem getirmişse de Tanzimat, Türk modernleşmesinin en önemli dönüm noktası olmuştur. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'nda kadının eğitimi konusuna açıkça değinilmese de yapılması planlanan ve gerçekleştirilen reformlar sayesinde, kadınlar da erkekler gibi eğitim haklarından yararlanma fırsatı bulurlar.¹

Sıbyan Mektepleri, Enderun ve Medreseler eğitim kurumları olarak Tanzimat Dönemi'nden önce hizmet vermekteydi. İlköğretimin ilk basamağı olan Sıbyan Mektebi'nde kızlar eğitim alıyorlardı. Yükseköğretim kurumlarında ise eğitim alma imkânları bulunmuyordu. "İlim elde etmek her Müslüman kadına ve erkeğe farzdır", Beşikten mezara kadar ilim öğrenin" şeklindeki hadislere ve ayetlere rağmen genel olarak halk tarafından kız çocukları için daha fazla bir eğitime ihtiyaç duyulmazken, ekonomik durumu iyi olan aileler kızlarına özel öğretmenlerden Farsça, Arapça, güzel yazı, müzik gibi dersler aldırırlardı.²

"Mahalle Mektebi" olarak anılan ve hemen her mahallede bir tane bulunan Sıbyan Mektepleri kızların eğitim aldığı kurumlardı. Beş-altı yaşlarındaki kız ve erkek çocukları bu mekteplerde birlikte veya ayrı ayrı eğitim alırlardı. Bu mekteplerde

¹ Yunus Özger, *Osmanlı'da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicil-i Ahvalde Kayıtlı Memurelerin Resmî Hal Tercümeleri*, 2012,4/1; s.421). Web: <http://uvt.ulakbim.gov.tr> adresinden 11.05.2018 tarihinde alınmıştır.

² Suna Öztoprak, *Atatürk Dönemi Kadın Eğitimi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s. 6.

öğretmenler erkek olduğu için ve dönemin de kültürel yapısından dolayı belirli bir yaşa gelen kız çocuklarının okula devam etmesi mümkün olmazdı. Sıbyan Mektebi'ni bitirdikten sonra genellikle, kızlar evleneceği erkek için annelerinin yanında kendilerini sadık, itaatli, temiz, güzel yemek yapan, ev işlerini bilen bir eş ve çocuklarına iyi bir anne olmak için yetiştirilirdi.³

Fatih Sultan Mehmet yaptırdığı camilerin etrafına sağlık, sosyal yardım müesseseleri kurduğu sırada, birde Sıbyan Mektebi yaptırmıştır. Bu durum gösteriyor ki yalnız köylerdeki kadınlar değil, büyük şehirlerdeki kadınlarda genellikle okuma-yazma bilmezlerdi. Bununla beraber o devirde ün salmış kadın şairler, hattatlar, bestekârlar da vardır. Zeynep, Mihri, Hubbi, Tuti, Ani, Fitnat, Leyla, Şeref gibi şairler devirlerinin ünlü kadınları idi.⁴

Tanzimat Fermanı'nın getirdiği yenilikler ve batılılaşma ortamıyla kadınlara da bazı haklar verilmesi sağlamıştır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın hakları ile ilgili tartışmalar olmuştur. Kadını toplum içinde etkili bir hale getirmek üzere özellikle eğitim konusunda ve Avrupa'daki kadınlara tanınan hakların Osmanlı kadınlara da tanınması için Aydın insanlar çaba göstermişlerdir. Yayın gücü kullanılarak bazı gazete ve dergilerde kadının durumunun iyileştirilmesi ile ilgili yazılar yazılmıştır. Aydınlar, eğitim alanında olduğu gibi siyasal alanda da kadını erkekle eş değer görmektedir. Kadın hakları savunucularından olan Ziya Gökalp, kadına siyasi haklar tanınmasını en çok dile getiren aydınlarımızdandır.⁵

Sıbyan mekteplerine gidebilme hakkı bulunan kız çocukları, 1859 yılından itibaren Sultan Ahmet civarındaki Cevri Usta Mektebi'nin Kız Rüştüyesi'ne dönüştürülmesiyle beraber, eğitimlerini bir adım daha ilerletme imkânı elde ettiler.⁶ 1867 yılında Duruy Kanunu ile Fransa'nın her köy okuluna bir kız okulu açma mecburiyetinden etkilenerek hazırlanan 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi eğitim alanındaki en önemli gelişmelerdendir. Çünkü bu Nizamnameye göre, kızlar için öğretmen okulu açılması ve rüştiye sayısının artırılması kararı alınmış, Kanun-i Esasi

³ Özger, a.g.m., s. 421.

⁴ Sadi Irmak, **Cumhuriyetin 50. Yılında Çalışma Alanlarında Türk Kadını**, Sermet Matbaası, İstanbul 1974, s. 14-15.

⁵ Neslihan Altuncuoğlu, **Türk Kadınının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Hayata Katılımı(Kayseri Örneği:1923-1950)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 2012, s. 19.

⁶ Özger, a.g.m., s. 422.

de ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir.⁷ Ayrıca 6-11 yaşında olan kız çocukları için sıbyan okullarına devam mecburiyeti getirilmiş ve bir yerde bulunan iki sıbyan mektebinden biri kızlara ayrılır. Böylece Osmanlıda eğitim devlet meselesi haline gelir.⁸

Rüştiyeler iki yıl parasız olarak eğitim verip rüştiyeye isteyen kız öğrenciler devam ediyorlardı. Okulda Osmanlıca, Arapça ve Farsça, Osmanlı Tarihi, Genel Tarih Geometri, Coğrafya, Beden Eğitimi, Resim, Müzik derslerin yanında terzilik ve nakış dersleri veriliyordu. Ancak rüştiyelerin öğretmenleri erkek olduğu için istenen başarı yakalanamamıştır. Çünkü ergenlik dönemine gelen kızlar erkeklerden kaçırılma zihniyetiyle okulu terk etmek zorunda kalmışlardır.⁹ Bu nedenden ötürü kız rüştiyelerinde eğitim verecek kadın öğretmenlere ihtiyaç duyuldu. Bu sorun, 26 Nisan 1870 tarihinde İstanbul'da bir kız öğretmen okulunun (Darülmualimat) açılmasıyla son buldu. Kadına mesleki ve kültürel açıdan eğitim fırsatı verilmiş oldu.¹⁰

İstanbul'da meslek okulların ve yüksekokulların açılması, Rüştiye okullarının yaygınlaşması rüştiyenin üstünde bir okulun açılmasını zorunlu kılmıştır. Toplumun eğitim seviyesini yükseltmek ve rüştiye ve yükseköğrenim kurumlarının arasında bir öğretim kurumunu açmak, tüm Osmanlı tebaasının çocuklarının eğitim göreceği okulların getireceği siyasi fayda idadilerin açılmasında önemli bir etken olmuştur. Bin haneyi geçen yerlerde idadi açılmasına, öğrenim süresinin üç yıl olmasına, rüştiyeyi bitirmiş Osmanlı çocukların bu okullara girmesi planlanmıştır. Kızlar idadide okuyacak yaşa gelinceye kadar evlendiriliyorlardı. Bundan dolayı bu okullara fazla ilgi olmadı. Aileler kızları bir meslek sahibi olsun diye de Kız Öğretmen Okuluna göndermişlerdir.¹¹

Darülmualimat, sıbyan ve rüştiye olarak iki kısma ayrılmış, sıbyan şubesinde eğitim iki yıl rüştiye şubesinde üç yıl eğitim verilmiştir. Okulun eğitimci ve idari kadrosu, kadın öğretmen olmadığı için yaşlı erkek öğretmenler tarafından seçilir. Okul binası içinde müdür, öğretmenler ve memurlardan başka hiçbir erkeğin

⁷ Nazlı Çivrilili, **İnkılapların Türk Kadını Üzerindeki Etkisi (1919-1937)**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2005, s. 24.

⁸ Öztoprak, **a.g.t.**, s. 10.

⁹ Öztoprak, **a.g.t.**, s. 13-14.

¹⁰ Özger, **a.g.m.**, s. 422-423.

¹¹ Sibel Dulum, **Osmanlı Devleti'nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918)**, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2006, s. 36.

bulunamayacağı ifade edilmiştir.¹² Okulda dini ilimler, hesap dersi, ahlak dersi, nakış ve terzilikle ilgili farklı türden dersler okutulması planlanmıştır. Elli iki kontenjanı olan Darümuallimat'a sınav ile otuz iki öğrenci yerleşmiştir. Kız öğretmen okulundan mezun olduktan sonra beş yıl zorunlu hizmet yapmaları istenen otuz iki kız öğrencinin on yedi tanesi 1873 yılında mezun olmuş ve İstanbul'da eğitim veren diğer rüştiyelerde öğretmen olarak göreve başlamıştır.¹³ Münire Hanım, Zehra Hanım, Fahriye Hanım, Fatma Hanım ve Hatice Hanımlar İnas Rüştiyesi'nde öğretmen olarak göreve başlayanlardır.¹⁴

Bu okul sadece kız sıbyan ve rüştiye okullarına öğretmen hazırlamakla kalmamış, aynı zamanda kendi emekleri ile kendine güvenen aydın kadınların yetiştirilmesini sağlayarak Osmanlı toplumu açısından, ayrı bir önem teşkil etmektedir.¹⁵ İleriki yıllarda ihtiyaca göre okul müfredatında ve eğitim stratejilerinde değişiklikler yapıldı. 1909 yılında kız okulları hakkında hazırlanan rapora göre diğer okullara düzen getirebilmek için pedagoji derslerinin verilmesinin gerekli olduğu savunuldu.¹⁶

Tanzimat Dönemi'nde ilk defa kızlara mesleki eğitim vermeye başlanmıştır. Kızları meslek sahibi yapmak için çeşitli meslek okulları açılmış ve mezun olanlar sosyal hayata aktif olarak katılmışlardır. Erkek öğrencilere 1826 yılında cerrahi dersi sırasında ebelik eğitimi verilmiş ve ilk ebeleri erkekler oluşturmuştur. Tıbhane-i Amire bünyesinde açılan Ebe Mektebi 1842 yılında açılmış ve kadın ebelerin yetiştirilmesine izin verilmiştir. Öğretmenler Avrupalı ebelerden oluşmuş ve iki yıl eğitim verilmiştir. Pratik olarak verilen dersler 1862 yılında doğum kliniği haline getirilen bir binada sınırlı da olsa pratiğe geçirilmiştir. 1895'ten sonra eğitim programına hastabakıcı dersleri de eklenmiştir.¹⁷ Başlangıçta öğrencilerde okuma-yazma şartı aranmazken, II. Meşrutiyet sonrasında ilkokul mezunu olma şartı getirilmiştir.¹⁸

¹² Prof. Dr. Afet İnan, **Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1975, s. 87.

¹³ Özger, **a.g.m.**, s. 423.

¹⁴ Öztoprak, **a.g.t.**, s. 23.

¹⁵ İrmak, **a.g.e.**, s. 14-15

¹⁶ Özger, **a.g.m.**, s. 423

¹⁷ Dulum, **a.g.t.**, s. 37.

¹⁸ Özger, **a.g.m.**, s. 424.

Mesleki eğitim açısından önemli diğer bir eğitim kurumu da Kız Sanayi Mektepleri'nin açılmasıdır. Amaç kadınların el becerilerini geliştirmek ve bunlardan ekonomik fayda sağlamaktır. Kız Sanayi Mektepleri'nin çekirdeğini *Islahhane* adını taşıyan sanat okulları oluşturur. *Islahhaneler* Mithat Paşa tarafından özellikle öksüz kız çocuklarının bir meslek edinmesi ve ordunun dikim ihtiyacını karşılamak için açılmıştır. 1860'ta Niş, 1864'te Sofya ve Rusçuk'ta ıslahathanelerin açılmasına Mithat Paşa öncülük eder. Daha sonra 1865'te yine Mithat Paşa'nın desteği ile Rusçuk'ta bir Kız Sanayi Mektebi açılır. Bu sanat okullarının İstanbul'da faaliyete geçmesi erkekler için 1868, kızlar için 1869 yılını bulur. İstanbul'daki bu mektebin kuruluş amacı, ordunun elbise, çamaşır, sargı bezi gibi ihtiyacını karşılayan Yedikule'deki fabrikalarına gerekli olan iş gücünü sağlamaktır.¹⁹

Dış güçlerin baskısı ve Osmanlı aydınlarının meşrutiyet isteğiyle 1876'da II. Abdülhamit tarafından Kanunu Esasi Anayasası hazırlanıp, I. Meşrutiyet ilan edilir. Bu Anayasayla vatandaşlar bireysel haklara kavuşmuş ve mutlak otorite olan Padişahın yetkileri anayasal bir meşrutiyet temeline oturtulmuştur. Ancak meşruti idare ve anayasa başarısızlıkla sonuçlanır ve bazı olayları bahane eden II. Abdülhamit meclisi dağıtmış, mutlak otoritesini tekrar kurmuştur. 1876 anayasasını tekrar yürürlüğe koymak için ülkenin farklı yerlerinde asker ve aydınlar tarafından gizli dernekler oluşturulmaya çalışılmıştır.²⁰

1876 ile 1908 yılları arası ve sonrası dönemde özgürlük kavramı Osmanlı Devleti düşünce yapısında ilk kez bu kadar yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemde Batı'nın bazı fikir akımlarının tanınması düzensizliğe neden olmuştur. Çünkü Osmanlı aydını hem siyasal özgürlüklere kavuşmak ister hem de bu yapıyı geleneksel düzen ile nasıl bağdaştıracağını düşünmek zorunda kalmıştır. Böylece köklü bir rejim değişikliği beklenmeden, Kanuni Esasi'nin eksikliklerini giderip tekrar yürürlüğe koyulması planlanır. II. Abdülhamit Tanzimat Dönemi'nin son evresi olan II. Meşrutiyet'i yapılan eylemler sonucunda ilan etmek zorunda kalmıştır.²¹

II. Meşrutiyet döneminde çıkarılan gazete ve dergilerle kadınların faaliyetleri hızlanmış ve kadınlar güç kazanmıştır. Çıkarılan yayınlarda batı dünyasındaki

¹⁹ Dulum, a.g.t., s. 38.

²⁰ Çivrilili, a.g.t., s. 23.

²¹ Çivrilili, a.g.t., s. 24.

kadınların çalışmaları anlatılıp, ülke içindeki kadınlara verilen haklar ve uygulamalar kıyaslanıyordu. Bu kıyaslamalar Osmanlı kadınına örnek teşkil etmiş ve kadın sorunlarını ele alan basın-yayın organı sayısında artışa sebep olmuştur. Kadınlar siyaset, eğitim, kültür, ekonomi ve yardımlaşma alanlarına yönelik pek çok dernek kurmuş ve gazete, dergi çıkarmışlardır. Kadınlar aktif olarak sosyal hayata katılmışlardır. Böylece özgürlük havası, siyasal yapıda modernleşmenin yanında kadınların sosyal yaşamında da değişiklik getirmiştir.²²

İstanbul'da kızlara ilk defa yükseköğrenim veren İnas Darülfünun adlı okul, Eylül 1914 yılında açılmıştır. İstanbul Darülmuallimat'ı, Kız İdadisi'nin mezunları ve giriş sınavını kazanan bayanlar okulun ilk öğrencilerini oluşturmuştur. İlk mezunlarını, 1917 yılında on sekiz kişi olarak verir. Bu mezunlardan bazıları İstanbul İnas Sultanileri'ne, taşradaki Darülmuallimatlara öğretmen ya da müdür olarak atanmışlardır.²³ Haftada dört gün kadınların haklarının öğretilmesi, evren bilim, bilimsel kavramlar, genel sağlık, kadın sağlığı, tarih, ev bilgileri, pedagoji gibi konularda dersler verilir.²⁴ Kız öğretmen okullarına öğretmen yetiştirmeyi hedefleyen İnas Darülfünunu, 1920 yılında Darülfünun'a bağlandı.²⁵

Kızların eğitimi için önemli çalışmalardan biri de 1914'de İstanbul'da İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılmasıdır. Amaç Türk kızlarının güzel sanatlar alanında yaratıcılıklarını geliştirmek ve kız okullarının resim öğretmeni ihtiyacını karşılamaktır. Ayrıca Meşrutiyet Dönemi'nde Avrupa'ya ilk kız öğrenci gönderilmiştir. Darülfünun'un Edebiyat Fakültesi'ne kız öğrencilerin kabul edilmesi 1915'te ve Tıp Fakültesi'ne kız öğrencilerin kabul edilmesi 1922'de gerçekleşmiştir.²⁶ 1917 yılının Eylül ayında kızların tıp, dişçilik, eczacılık öğrenimi görmelerine izin verilmiştir.²⁷ Bunların dışında 1917 yılında öğretim süresi 1 yıl olan Ameli Ticaret

²² Gülizar Çakır Sümer, **Türkiye'de Kadın Milletvekilleri (1935-1991)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1999, s. 35.

²³ http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/1.htm. Adresinden 09.04.2014 tarihinde alınmıştır.

²⁴ Öztoprak, **a.g.t.**, s. 26.

²⁵ Dulum, **a.g.t.**, s. 52.

²⁶ Ayşenur Akgül Şahin, **Türkiye'deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları(1935-2002)**, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2008, s. 9.

²⁷ Dulum, **a.g.t.**, s. 53.

İnas Şubesi açılmıştır. Öğrencilere Türkçe, Fransızca, alışveriş, daktilo, defter tutma gibi hesap dersleri verilmiştir.²⁸

2.2. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE KADINLAR

2.2.1 Kadınların Faaliyetleri

Osmanlı devleti, I. Dünya Savaşı'nda mağlup olunca 1918 yılında imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Asya toprakları üzerindeki egemenlik haklarını kaybetmiş ve 1920 yılında imzalanan Sevr Barış Antlaşması ile de Türkiye'nin parçalanmasını kabul etmiştir. Bu antlaşma beraberinde memleketin işgale açık hale gelmesine neden olmuştur. Osmanlı Hükümeti yöneticilerinin sessiz kalmasına rağmen, Türk halkı ulusal kurtuluş çareleri aramaya başlayacaktır. Böylece Anadolu insanı kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk demeden örgütlenerek, silaha sarılacak ve "Ulusal Direniş Hareketi"ni ortaya koyacaktır.²⁹

Bu direniş hareketi, "İzmir, Antep, Urfa, Adana ve Maraş'ın" işgalleri üzerine bütün vatana yayılarak "Türk İstiklal Savaşı" haline geldi. Kadınlarımız da ölümü göze alarak erkeklerin yanında savaşa katılarak mücadele etti ve vatanın istikbali ile alakadar oldu. Mitinglerde ve gösterilerde yer alarak işgalleri protesto etti. Kuva-i Milliye Birlikleri'ne yardım ederek zulüm ve baskıyı kınadı. Kurtuluş Savaşı'nda başarılı faaliyetler gösteren, "Müdafaa-i Vatan Cemiyetleri'ni" kurdu ve aktif olarak rol aldı. Hem cepheye silah ve malzeme taşımış hem de işçi taburlarında gece gündüz durmaksızın çalışmış ve vatanın kurtulması için her türlü fedakârlığa katlanmıştır.³⁰

Bu dönemdeki kadınları, Şefika KURNAZ içinde buldukları durum ve faaliyetlere göre birkaç grupta toplamıştır.

- İşgal bölgesindeki maruz kaldıkları tecavüz ve taarruzlar sebebiyle erkekleri göreve çağırarak mazlum kadınlar.
- Eline silah alarak bizzat savaşa katılanlar veya cephe gerisinde hizmet verenler. (Yaralıya bakanlar, askere yiyecek-giyecek temin edenler.)

²⁸ Öztoprak, a.g.t., s. 27.

²⁹ Öztoprak, a.g.t., s. 27.

³⁰ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Ankara Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara, 1998, s. 71.

- Geniş kitleyi uyandırmak için dernek ve basın faaliyetine katılanlar. Başta Halide Edip olmak üzere Nakiye ELGÜN, Müfide Ferit TEK'tir.
- Faaliyeti moda olarak düşünen ve katılanlar, İstanbul sosyete hanımları, bu faaliyetlerin dışında kalanlar. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti çektiği telgraflarla bu hanımları kınar. Bu hanımların yaşayışları Halide Edip'in Ateşten Gömlek (1922), Yakup Kadri'nin Kiralık Konak (1920), Sodom ve Gomore (1928) gibi romanlarında tasvir edilmiştir.³¹

2.2.2. Milli Mücadele Mitinglerinde Türk Kadınları

Protesto mitingleri İzmir'in işgalini, artan baskı ve olayları, halka duyurmaya başlar. Mitinglerde direniş çağruları yapılır, işgalcilerin yaptığı haksız saldırı kınanır ve halk birlik beraberlik içinde olmaya davet edilir. Kadınlar, mitinglere işgalleri protesto için katılır ve tepkilerini gruplar halinde hareket edip alınan kararlara katılarak ortaya koyarlar.³² İşgallere tepki olarak Kadınlar, İstanbul ve Anadolu'nun farklı yerlerinde mitingler düzenlemişlerdir.

Vatanın kurtuluşu için eğitimci kadınlar özellikle İstanbul'da mitingler düzenlemiş ve bu mitinglerde konuşmacı olmuşlardır. Bu mitingler; Fatih, Üsküdar, Kadıköy ve Sultanahmet'te yapılmış ve Halide Edip ve Nakiye Hanım; İsmail Hakkı, Hüseyin Ragıp, Emin Ali, Selim Sırrı, Akil Muhtar ve Mehmet Ali Beyler mitinglerde söz almışlardır. Anadolu'da Redd-i İlhak Cemiyeti, 14-15 Mayıs 1919'da İzmir'in Maşatlık semtinde İlk mitingi düzenlemiştir. 16 Mayıs Tavas, Denizli, Kastamonu, Bayramiç, Seydişehir'de; 17 Mayıs Giresun, Trabzon, Zonguldak, Edremit ve Çal'da mitingler düzenlenmiştir. 18 Mayıs 1919'da İstanbul Darülfünun konferans salonunda öğretmen ve öğrenciler dersleri boykot edip konuşmalar yapmışlardır. Bu toplantıda bir Türk Kadını: *"Kim demiş bir kadın küçük şeydir, Bir kadın belki en büyük şeydir"* diyerek, Türk kadınının erkeklerle birlikte mücadeleye hazır olduğunu dile getiriyordu.³³

³¹ Şefika Kurnaz, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1997, s. 149-150.

³² Kaplan, **a.g.e.**, s. 71.

³³ Yahya Akyüz, **Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940)**, Doğan Basımevi, Ankara 1978, s. 201.

19 Mayıs 1919'da İnas Darülfünunu öğrencileriyle Asri Kadınlar Cemiyeti üyeleri tarafından ilk miting İstanbul'da düzenlenip işgalciler kınandı. Halide Edip, Meliha ve Naciye Hanımlar Fatih Mitingi'nde etkili konuşmalar yapmışlardır. Halide Edip, kalabalık bir gruba şöyle haykırıyordu: *“Müslümanlar ve Türkler, Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece karanlık bir gece, fakat insanın hayatında sabahı olmayan bir gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parlak bir sabah yaratacağız.”* Yine Fatih Mitingi'nde söz alan İnas Darülfünunu mensubu Meliha Hanım: *“Yedi asırdan beri payidar olan bu mukaddes binayı devletimiz gözlerimizin önünde yavaş yavaş çöktürülüyor, fakat bu koca devlet yıkılırken öyle bir tarraka ile devrilmeli, öyle bir çatırtı ile devrilmelidir ki, o binanın çatısı cihanı sarsmalı, bütün insanlık titremelidir.”* Felaketlere karşı yılmadan canımız pahasına da olsa mücadele etmemiz gerektiğini savunan Meliha Hanım: *“Vatanı kurtarmak için yaşayacağız, kuvvetle iman ediyoruz ki büyük Allah'ımıza sığınarak, cebir ile alınan bir hak elbette iade edilecektir.”* diyordu.³⁴

Üsküdar Doğancılar'da 20 Mayıs 1919'da miting düzenlenmiş ve Asri Kadınlar Cemiyeti adına Sabahat Hanım, konuşma yapmıştır. Ayrıca aynı cemiyetin üyesi olan Naciye Hanım ve Üsküdar Sanayi Mektebi Fransızca öğretmeni Zeliha Hanım da söz almıştır. 21 Mayıs 1919 yılında yapılan Darülfünun Mitingi ise öğretmenler mitingi olmuştur diyebiliriz. Mitingde konuşan Naciye Hanım, *“Medeniler adaletsizliğin son mertebesini tatbik ediyorlar. Mevhum vaatler değil, adalet istiyoruz. Eğer beşeriyetin kanı کافی değilse, Türklerin erkek ve kadınlarının kanları da helal olsun.”* diyordu. Kadıköy Mitingi 22 Mayıs 1919'da Tıbbiyeli öğrenciler ve Kadıköy Fukara Cemiyeti Hanımları öncülüğünde birçok cemiyetin katılımıyla düzenlenmiş olup Halide Edip, Münevver Saime ve Hayriye Melek Hanımlar konuşmacı olmuşlardır. Münevver Saime'nin yaptığı konuşma işgalciler tarafından tutuklanmasına neden olmuş ve İstanbul'da miting yapmak yasaklanmıştır. Ancak başka mitinglerin yapılmasına engel olamamışlardır.³⁵

23 Mayıs 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda yapılan mitingde Halide Edip söz almış ve işgal kuvvetlerinin yaptığı zulüm ve adaletsizlikleri kınamıştır. Sultanahmet'te ikinci miting 30 Mayıs 1919'da gerçekleşmiştir. Darülfünun öğrencilerinden Şukufe Nihal Hanım'ın şu sözleri dinleyenleri galeyana getirmiştir:

³⁴ Kaplan, a.g.e., s. 73-74.

³⁵ Kurnaz, a.g.e., s. 152-153.

“Mezarımın önüne gelen yabancılar, senin kabrinden cebren ayırmak istedikleri vefakar çocuklarından birinin sana ebediyen ağlayan mezarı karşısında, her zaman bu memleketin garibi olduklarını anlayarak titreyeceklerdir.” Yine 13 Ocak 1920’de Sultanahmet’te üçüncü miting yapılmıştır. Anadolu’nun ve İstanbul’un işgali kınanmış ve Muallimler Cemiyeti Başkanı Nakiye Hanım konuşmasında *“Hayatından ziyade sevdiği evladını vatan sevgisine feda eden kadınlarımızın can ile sevdiği İstanbul için canını feda edeceğine elbette inanırsınız”* diyerek, halkı mücadeleye çağırmıştır.³⁶

Mitinglerdeki kadın konuşmacıların çoğu öğretmen, cemiyet üyeleri ve Darülfünunda okuyan öğrencilerdir. İstanbul Mitinglerinde Münevver Saime, Halide Edip, Nakiye, Şukufe Nihal, Naciye, Melahat, Sabahat, Hayriye Melek ve Zehra Hanımlar söz alırken, Anadolu’da düzenlenen kadın mitinglerinde İclal, Zekiye, Hikmet, Refika Hanımlar etkili konuşmalar yapmışlardır. Konuşmacılar vatana olan borçlarını canlarıyla ödemeye and içmişlerdir. Bazıları basında sansür edilmiş ve haklarında tutuklama kararı çıkarılmıştır. Halide Edip ve Münevver Saime’nin haklarında tutuklama kararı çıkarıldığı için Anadolu’ya kaçmışlar ve Milli Mücadeleye katılmışlardır.³⁷

2.2.3. Milli Mücadele Döneminde Kurulan Kadın Cemiyetleri

Milli Mücadele Dönemi’nde İstanbul’da ve Anadolu’da birtakım kadın dernekleri çalışmalar yapmıştır. Cemiyetlerinin asıl amacı, vatanın kurtulması için hizmet etmektir. Bu amaçla yardım toplama, geniş kitleleri yardıma çağırma faaliyetlerinde bulunmuşlardır.³⁸

Merkezi İstanbul olan Asri Kadınlar Cemiyeti ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi ile merkezi Anadolu’da bulunan Müdafaa-i Hukuk Hanımlar Şubesi ve Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, en etkin cemiyetler olarak sayılabilir. Bu cemiyetler işgallere karşı protesto mitingleri düzenleyip konuşmalar

³⁶ Kaplan, a.g.e., s. 76-77.

³⁷ Kaplan, a.g.e., s. 82.

³⁸ Kurnaz, a.g.e., s. 160.

yapmışlar ve dış devlet başkanlarının eşlerine telgraflar çekmişlerdir. Ordunun yiyecek, yiyecek, para ihtiyacının karşılayıp, sağlık hizmetlerinde çalışmışlardır.³⁹

Türk kadını Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim ve basın alanında deneyim kazanarak, kadın hakları konusunda çalışan cemiyetler kurmuşlar ve Milli Mücadele Döneminde cephede ve cephe gerisinde erkeklerin yanında fiili mücadeleye katılmışlardır. Özellikle bazı mercilere telgraflar göndererek Türk kadını milli tepkisini göstermiş ve kamuoyu oluşmasını sağlamışlardır. Ayrıca askerlere ve şehit ailelerine yardım toplamışlardır. Türk Kadını, Meşrutiyet Dönemi'nde kazandıkları cemiyetçilik tecrübesini, Milli Mücadele Dönemi'nde başarıyla devam ettirmiştir.⁴⁰

2.3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADINLAR

2.3.1. Kadınların Eğitim Durumu

Millî Mücadele zaferle sonuçlanınca 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanmış, yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığı kabul edilmiştir. Bağımsızlığın ardından 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla yepyeni bir dönem başlamıştır. Atatürk, savaş meydanında kazanılan zaferin ardından Türk milletini çağdaş bir toplum haline getirmeyi hedeflemişti. Bunun için de ülkede köklü inkılap hareketlerine girişmişti. Amaç milli, çağdaş ve laik bir toplum meydana getirmektir. Milli bir eğitim ile devletin çağdaşlaşacağına ve milli bir devlet haline geleceğine inanılıyordu.

Çağdaş bir toplum yaratmada eğitimin gücüne inanan Atatürk, eğitim alanındaki en önemli hareketi Muallime ve Muallimler Birliği'nin toplandığı Temmuz 1921 tarihli Maarif Kongresi olmuştur. Kongrenin açış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa şöyle diyordu: *“Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile hakkı ile birliği ile tearuz eden bilumum yabancı ansırla mücadele lüzumunu ve efkârı mil üyeyi kemali istiğrak ile her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedekarane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvayı ruhiyesine bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir. İşte biz, bu kongremizden yalnız, çizilmiş eski yollarda alelade yürümenin tarzı hakkında müdavele-i efkar etmeği değil, belki*

³⁹ Ferhat Uyaniker, **Millî Mücadele'de Türk Kadını**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 49.

⁴⁰ Kurnaz, **a.g.e.**, s. 167.

serdettiğim şeraiti haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz. Silahıyla olduğu gibi dimağıyla de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur.”⁴¹ Atatürk, kongreye kadın ve erkek öğretmenlerin karma olarak katılmalarına destek vererek var olan eşitsizliğin giderileceğinin sinyalini vermiştir.

Atatürk toplumu çağa taşıırken kadının etkin kılınmaması toplumun yarısının kaybedileceğini şu sözleriyle ifade etmiştir. *“Bir toplum, cinsinden (kadın-erkek) yalnız birinin modern gerekleri kazanmasıyla yetinirse, o toplum yarıdan fazla zaaf içinde kalır. Bir ulus ilerlemek ve uygarlaşmak isterse, özellikle bu noktayı esas olarak kabul etmek zorundadır. Bizim toplumumuzun başarısızlığının nedeni, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ihmal ve kusurdan kaynaklanmaktadır. Bir toplumun bir organı çalışırken diğeri hareketsiz kalırsa o toplum felce uğramış demektir.”⁴²*

Atatürk çağdaşlaşma yolunda öğretmenlerimize de büyük görevler düşeceğini şu konuşmasında dile getiriyordu: *“Muallim hanımlar, muallim beyler; Okul genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memlekette muhabbeti, refi istiklali öğretir. Milletimizi siyasi, içtimai hayatında, milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her ferdi milletin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.”⁴³*

Kadınlık ve annelik görevinin yanı sıra, kadının her alanda erkekler kadar başarılı olacağını savunan Atatürk, *“Daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Türk kadınlarını işimize, çalışmamıza ortak ederek hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadını ilmi, ahlaki, sosyal, ekonomik hayatta şeriki muavin ve muzahiri yapmak yoludur.”⁴⁴* demektedir.

Cumhuriyetten önceki dönemlerde şehirdeki kadınlar evin içinde kendi imkânları ile eğitilip öğrenimini tamamlar, hayır işleriyle meşgul olur, vakıflar kurardı. Köylerde ise kadın cemiyet hayatına yalnız ana olarak değil, üretici olarak da

⁴¹ Altuncuoğlu, a.g.t., s. 44.

⁴² Çivrilili, a.g.t., s. 65.

⁴³ Altuncuoğlu, a.g.t., s. 45.

⁴⁴ Kaplan, a.g.e., s. 172.

katılırdı. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da kendini göstermiştir. Erkek çocukların eğitimine önem verilirken kız çocukları kendileri için açılan sınırlı sayıdaki okullarda eğitim görmüştür. Erkek okullarının sayısı ve çeşitleri çokken kız öğrenciler için durum tam tersi olmuştur.⁴⁵

Cumhuriyetin ilanından sonra eğitimin kadın, erkek, zengin, fakir demeden toplumun tüm bireyelerine eşit şekilde verilmesi hedeflenmiştir. Eğitim milli ve laik temellerine dayandırılmış, kurumsal olmaktan çok hayat için uygulayıcı bir nitelik kazandırılması amacına dayanmıştır.

Eğitim sisteminin birleştirilmesi ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin eşit olması milli eğitim alanlarındaki ilk ve en etkili reform 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla gerçekleşmiştir.⁴⁶ Bu kanun ile eğitim öğretim birleştirilmiş ve tek çatı altına alınmıştır. Türkiye içindeki eğitim öğretim kurumları, medreseler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Eğitim kız ve erkek bütün öğrenciler için zorunlu hale getirilmiştir. Böylece kızlara ilkokuldan sonra ortaokul, lise ve yükseköğretimden faydalanma fırsatı sağlanmıştır. Öğrenim birliğindeki amaç kişilere çağdaş, özgür ve laik düşüncüyü kazandırmaktır.

1926 yılında toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye'de kızların eğitimiyle alakalı kararlar alınmıştır. Bunlar; tek okul düzeninin kurulması, kızların eğitimindeki eksikliklerin giderilmesi, kızların ve erkeklerin bir arada eğitim görmeleri, üretici eğitime ağırlık verilmesi ilkeleri kabul edilmiştir. Bu kararlar doğrultusunda 1927-1928 eğitim öğretim yılında ortaokullarda karma eğitime geçilmiştir. 1935-1938 eğitim öğretim yılında ise 5 erkek 10 kız ve 85 karma olmak üzere ortaokul sayısı 100'e ulaşmıştır. Liselerde karma eğitime 1934-1935 eğitim öğretim yılında, ancak tek liseye sahip şehirlerde geçilmiştir.⁴⁷

1 Kasım 1928'de Harf İnkılabıyla birlikte tüm eğitim kurumlarında yeni Latin harfleriyle eğitime başlamıştır. Latin harfleri öğretmek ve okuryazar oranını arttırmak için 'Millet Mektepleri' açılmıştır. Atatürk'ün başöğretmenliğinde yürütülen bu çalışmalarla harf inkılabını yaygınlaştırmak için 16-45 yaş arasındaki çok sayıda vatandaşın katıldığı kurslar düzenlenmiştir. Bu kurslarda ağırlıklı olarak okuma

⁴⁵ Çakır Sümer, a.g.t., s. 37.

⁴⁶ Öztoprak, a.g.t., s. 58.

⁴⁷ Öztoprak, a.g.t., s. 52.

yazma, sağlık, yurt bilgisi, hesap dersleri verilmiştir.⁴⁸ 1928’de Latin alfabesinin kabulünden sonra okur-yazar kadın oranı zamanla artış gösterip bugün büyük oranlara ulaşmıştır. Tablo 1 de yer alan 1990 yılı verilerine göre erkeklerin %88.78’i, kadınların ise %71.95’i okuryazar durumdadır.

1936’dan sonra Millet Mekteplerinin işlevini, Halkevleri ve Halkodaları üstlendi. Halkın eğitim düzeyini yükseltip kültürünü geliştirmek, halkı bilinçli ve ortak manevi değerlere bağlı bir birlik haline getirmek için 19 Şubat 1932’de Halkevleri kurulur. Halkevleri, çağdaş bireyler yetiştirmeye yardımcı olup yurt düzeyine yayılmış kültür merkezleri haline gelir. Halkevlerinin güzel sanatlar, spor, sosyal yardım, dil-edebiyat-tarih, kütüphane ve yayın, halk dersaneleri ve kursları, köycülük, müzecilik ve sergileme şubeleri vardı. Halkevleri bütün vatandaşlara açık olup isteyen üye olabilir, kendi uzmanlık ya da ilgi alanına giren herhangi bir alan çalışmalarına katılabilirdi. 1940’dan sonra nüfusu az olan kasaba ve köylerde Halkodaları açılır.⁴⁹

1923-1924 ders yılında 4804 okulda öğrenci sayısı 336.061’dir. Bu öğrencilerin 62.954 kız öğrencidir.1923’te 1081 kadın öğretmen ancak 378’i meslek eğitimi görmüştür. 1924’te öğretmen sayısı, 10.238’dir. Bu sayının 1217’sini kadın öğretmenler oluşturmaktadır. 1929’da 447.569 öğrencinin 154.309’u kız öğrencidir. 1930-1931 ders yılında okul sayısı 6598, kız öğrenci sayısı 174.227’ye kadın öğretmen sayısı 4814’e yükselmiştir. Okuma yazma oranlarının yükselmesine olanak veren en önemli etken Millet Mektepleri olmuştur. İstanbul’da Harf İnkılabından sonra açılan ve genellikle yeni yazı eğitiminin verildiği Millet Mektebi sayısı 2625’tir. İstanbul’da 1929’da 55.106, 1930’da 43.000 Türk vatandaşı, Millet Mektepleri’ne gitmiş, verilen bu rakamların hemen hemen yarısını da kadınlar oluşturmüştur.⁵⁰

1739 sayılı “Millî Eğitim Temel Kanunu”nda eğitim sisteminin her alan ve kademesinde, kadınlarımızın eğitim imkânlarından cinsiyet farkı gözetilmeksizin faydalandırılması yer almaktadır. Diğer taraftan eğitimde genellik ve eşitlik ilkesi,

⁴⁸ M. Derviş Kılınçkaya, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitapevi, Ankara 2006, s. 316.

⁴⁹ Kocaeli Üniversitesi, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ders Notları**, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2009, s. 185–186.

⁵⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 3 Şubat 1929; Cumhuriyet Gazetesi, 7 Mart 1930.

1982 Anayasası'nda yer almıştır.⁵¹ Ancak yıllara göre eğitim kademelerine yönelik çıkartılan istatistiki verilere göre kadınların lehine alınan kararlar doğrultusunda bir gelişmenin tam anlamıyla gerçekleşmediğini göstermektedir.

Tablo 1.

Cinsiyete Göre Okuryazarlık Oranı

Sayım Yılı	Okuryazarlık Durumunun Toplam içindeki Oranı (%)						Okuryazarlık Durumunun Kendi İçindeki Oranı (%)			
	Okuma Yazma Bilmeyen			Okuma Yazma Bilen			Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen	
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1935	80,75	70,65	90,19	19,25	29,35	9,81	42,26	57,74	73,65	26,35
1940 (1)	75,45	63,80	87,08	24,55	36,20	12,92	42,22	57,78	73,64	26,36
1945 (2)	69,78	56,33	83,16	30,22	43,67	16,84	40,27	59,73	72,08	27,92
1950 (3)	67,18	54,26	80,15	32,37	45,34	19,35	40,45	59,55	70,16	29,84
1955	58,83	43,94	74,14	40,87	55,79	25,52	37,87	62,13	69,22	30,78
1960	60,44	46,33	75,11	39,49	53,59	24,83	39,08	60,92	69,18	30,82
1965	51,20	35,86	67,11	48,72	64,04	32,83	35,68	64,32	66,95	33,05
1970	43,79	29,69	58,20	56,21	70,31	41,80	34,28	65,72	63,23	36,77
1975	36,22	23,74	49,45	63,62	76,02	50,47	33,73	66,27	61,50	38,50
1980	32,51	20,01	45,32	67,45	79,94	54,65	31,17	68,83	60,01	39,99
1985	22,51	13,45	31,77	77,29	86,35	68,02	30,23	69,77	56,49	43,51
1990	19,50	11,18	28,01	80,46	88,78	71,95	28,99	71,01	55,79	44,21

Kadın ve erkeklerin okuryazarlık durumlarına ilişkin sayısal veriler cumhuriyetin ilk yıllarında nerdeyse kadın nüfusun tamamına yakınının (%90,19) okuryazar olmadığını ortaya koymaktadır. Sonraki dönemlerde okuryazarlık oranının artış olsa da bu oran erkeklerin oranına ve yıllara göre yavaş gelişmiştir.

2.3.1.1. İlköğretimdeki Gelişmeler

Cumhuriyet Dönemi'nde ilköğretim alanı, inkılaplara ve ilkelere, laikliğe bağlı ve bunları topluma benimsetip özellikle kırsal alanda yaşayanların davranışlarını değiştirecek bir araç olarak görüldüğü için önem verilmiştir. 1924 Anayasası'nda "İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır" şeklinde yer almıştır. Temmuz 1939'da tüm köy okulları 5 yıla çıkarılmıştır. 1981-1982'de deneme olarak başlayan ve 1973 tarihli Milli Eğitim

⁵¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2007, s. 333.

Temel Kanunu ile ilköğretim 8 yıl halinde düzenlemiştir. 1997-1998 öğretim yılından itibaren yurdun dört bir köşesinde 8 yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçildi.⁵²

Tablo 2’de Cinsiyete göre ilköğretimdeki gelişmeler yer almaktadır.

Tablo 2.

*Cinsiyete Göre İlköğretimdeki Gelişim Oranları*⁵³

Yıllar	Okul	Toplam	Öğretmen		Öğrenci			Diploma Alan		
			Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1923-24	4894	10238	9021	1217	341941	273107	62954	-	-	
1933-34	6383	15123	10320	4803	591169	385247	205922	26680	18417	8263
1943-44	12182	22387	15865	6522	995999	680384	315615	76663	56157	20506
1953-54	17948	37932	27542	10390	1762351	1104477	657874	170033	119227	50806
1963-64	27775	76544	57667	18877	3652140	2181648	1380492	391989	257858	134131
1973-74	40327	157435	99165	58270	5324034	2984655	2339379	818260	483338	334922
1983-84	47324	208393	122161	86232	6495916	3462358	3033558	1004365	548139	456226
1991-92	50669	234154	135675	98479	6870638	3634240	3236398	1296338	691809	604529
1998-99	44525	316991	177625	139366	9512044	5189963	4322081
1999-00	43324	324835	182493	142342	9915280	5369958	4545322

Cumhuriyet döneminde ilköğretimin zorunlu olmasıyla kız ve erkek öğrencilerin sayıları arasındaki farkın azaldığını Tablo 2 verileri bize göstermektedir.

2.3.1.2. Ortaöğretimdeki Gelişmeler

1924 yılında ortaöğretimle ilgili düzenlemeler yapılarak ortaokul ve lise 3 yıl olarak belirlenir. Cumhuriyetin ilk yıllarında liselerde fen ve edebiyat şubeleri açılmıştır. İlkokulu bitiren kız ve erkek öğrenciler üç yıllık bir eğitim sonunda ortaokul diploması hak ediyorlardı. Ortaokul, 1930 yılından önce hem ilkokulun bir devamı sayılıyor hem de liseye giriş için eğitim veren bir kurum olarak kabul ediliyordu. Bu tarihle birlikte ortaokullara öğrencileri liseye hazırlamak görevine ilaveten mesleki ve teknik liselere hazırlama görevi de verilmiştir.

Cumhuriyetin eğitimcileri, kız öğrencileri bir yandan üniversitelere ve farklı mesleklere yönlendirirken, diğer yandan büyük bir kısmının bu hedeflere

⁵² Akyüz, a.g.e., s. 348.

⁵³ Çetin, **Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi**, Milli Eğitim Dergisi, S. 160. Güz 2003, s. 2. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/cetin.htm adresinden 15.10.2018 tarihinde alınmıştır.

ulaşamayacağını biliyorlardı. Bu amaçla özellikle “Aile Bilgisi” dersleriyle “Bilinçli Ev Kadını” yaratma amacı güdüldü.⁵⁴

Genel olarak Cumhuriyet Dönemi’nde, kadınların toplumsal yaşama aktif olarak katılması amaçlanmış ve bu anlayış ders kitaplarına yansiyarak aktif, haklarını elde etmiş ve meslek sahibi eğitilmiş bir kadın hedeflenmiştir. Ancak bu düşünülürken toplumun içinde bulunduğu şartların bu kadın tipine ulaşmaya izin vermeyeceği göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla o dönemde kız çocukları için “Cumhuriyet Kadını” yaratılmak isteniyordu. Cumhuriyet kadını olamayanlar ise “Cumhuriyetçi Ev Kadını” olmalıydı.

Tablo 3.

Cinsiyete Göre Ortaokullardaki Gelişim Oranları⁵⁵

Yıllar	Öğretmen			Öğrenci			Diploma Alan			
	Okul	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1923-24	72	796	-	-	5905	-	-	-	-	-
1933-34	201	2136	1620	516	42332	31038	11294	5116	3980	1136
1943-44	245	3851	2224	1627	75319	53314	22005	14486	10608	3878
1953-54	507	5311	2904	2407	92339	68053	24286	15827	11847	3980
1963-64	824	15059	10355	4704	344139	255435	88704	66661	49501	17160
1973-74	2299	26849	17499	9350	926887	663702	263185	196336	136065	60271
1983-84	4258	42365	28043	14322	1450624	938125	512499	297375	183140	114235
1991-92	7070	51046	32492	18554	2402692	1497770	904922	680098	423636	256462
1992-93	7544	56055	35331	20724	2556339	1575026	981313	731451	451906	479545
1993-94	8318	61968	38244	23724	2636558	1612355	1024203	789269	484167	305102
1994-95	8897	64871	38619	26252	2674986	1623762	1051224	813692	489222	324471
1995-96	9385	70661	41502	29159	2645440	1605478	1039962	-	-	-
1996-97	9891	72,373	45,220	45,220	2609514	1,569,008	1,040,506

2.3.1.3. Liselerdeki Gelişmeler

Ortaokullar liseye liseler de yüksekokullara öğrenci hazırlayan kurumlar olmuşlardır. Türk Liseleri, Fransız modelini esas alan Galatasaray Lisesi’ne benzeyen Osmanlı Sultanileri’nin devamı gibidir. Öğrencileri ortak genel bir kültürde birleştirmeyi amaçlayıp toplum sorunlarını tanıtarak öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleğe ve hayata hazırlamak hedeflenmiştir. 1930 yılında kız ve erkek öğrencilere askerlik dersleri okutulmuş, sanat, sanat tarihi ve müzik dersleri de

⁵⁴ Öztoprak, a.g.t., s. 71.

⁵⁵ Çetin, **Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi**, Milli Eğitim Dergisi, S. 160. Güz 2003, s. 3. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/cetin.htm adresinden 15.10.2018 tarihinde alınmıştır.

programda yerini almıştır. 1949 yılında öğrenim süresi üç yıldan dört yıla çıkarılıp, 1954 yılında tekrar süre üç yıla indirilmiştir.⁵⁶

Tablo 4.

*Cinsiyete Göre Liselerdeki Gelişim Oranları*⁵⁷

Yıllar	Öğretmen				Öğrenci			Diploma Alan		
	Okul	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1923-24	23	513	-	-	1241	-	-	-	-	-
1933-34	72	945	740	205	9563	7326	2237	1379	1067	312
1943-44	80	1694	1105	586	28906	22876	6030	5383	4122	1261
1953-54	100	2234	1205	1029	31420	24584	6836	4863	3736	1127
1963-64	217	6097	3484	2613	102384	75916	26468	19578	14392	5186
1973-74	718	13438	8613	4825	304371	207966	96405	71200	47954	23246
1983-84	1190	49697	30727	18970	529765	308388	221377	131171	75736	55435
1991-92	1991	64069	37634	26435	893590	510134	383456	213709	121079	92633
1992-93	2020	69413	40631	28782	990760	571049	419711	309502	180977	128525
1993-94	2167	71859	41927	29932	1078483	623518	454965	289529	161283	128246
1994-95	2137	68839	39608	29231	1155827	673509	482318	269860	152941	116919
1995-96	2196	71105	40344	30761	1201138	693322	507816	-	-	-

2.3.1.4. Mesleki ve Teknik Öğretimdeki Gelişmeler

Bu dönemde mesleki ve teknik eğitime de önem verilmiştir. Yurda yabancı uzmanlar davet edilerek onların bilgi ve tecrübelerinden yararlanma yoluna gidilmiştir. 1924 yılında Ankara'ya davet edilen John Dewey, bu uzmanlardan sadece bir tanesidir. John Dewey, hazırladığı raporunda mesleki ortaokullar ile çeşitli bölgelerde ticaret ve ziraat kursları açılarak bu işleri yürütecek ve eğitim konusunda kararlar alacak kadronun yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. John Dewey'den sonra 1925 yılında Dr. A.Kuhne ve 1927 yılında Omar Buyse, Türk eğitimi konusunda ülkemize gelmişler ve yaptıkları incelemeler sonunda mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesini tavsiye etmişlerdir.⁵⁸

Türkiye'de kızların meslek eğitimi erkeklerinkinden daha farklı bir gelişme göstermiştir. Cumhuriyet Rejiminin kadın haklarına verdiği önemle birlikte kızların meslek eğitimi gelişmiştir. Teknik eğitim alan erkek öğrenci sayısı, 1924-1935 yılları arasında devamlı olarak düşüş göstermiştir. Teknik eğitim alan kız öğrencilerin sayısı 1924'te binde 28, 1930 da binde 35, 1936'da binde 37 olarak genel nüfusun içinde

⁵⁶ Öztoprak, a.g.t., s. 73-74.

⁵⁷ Çetin, **Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi**, Milli Eğitim Dergisi, S. 160. Güz 2003, s. 4. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/cetin.htm adresinden 15.10.2018 tarihinde alınmıştır.

⁵⁸ Kılınçkaya, a.g.e., s. 318.

oranları artmıştır. Sanat okullarında ilk değişiklikler 1927 yılında başlamıştır. Bu tarihte İstanbul'da iki kız sanat okulu vardı. Bu okullar, ilkokul eğitiminden sonra beş yıl süreyle eğitim veren sanat enstitüleri haline getirildiler. Bursa, İzmir, Mersin ve Erzurum gibi bazı illerde sanat okulları açılmıştır. Böylece kız sanat okullarının sayısı 1938 yılında, 14'ü bulmuştur. Bu okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak için, 1935 yılında Ankara'da Kız Sanat Öğretmen Okulu açıldı. Meslek okullarındaki bu gelişmelerden dolayı okulların merkez teşkilatı içinde ayrı bir genel müdürlüğe bağlanarak yönetilmesine ihtiyaç duyulmuştur. 1933 yılında Meslekî ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 1935 yılında bu okulların masrafları devlet bütçesinden karşılanmaya başlanmıştır.⁵⁹

2.3.1.5. Yükseköğretimdeki Gelişmeler

Kız öğrenciler yükseköğretime 1921 yılından itibaren kabul edilmişlerdir. Cumhuriyetin ilanından sonra yükseköğretim kurumlarının geliştirilebilmesi için 1925'te Ankara Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü ve 1930'da Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1935'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve 1936 yılında İstanbul Üniversitesi'ne bağlı İktisat Fakültesi kurulmuştur. Bu gelişmeler günümüz Türkiye'sinde sayıları 60'a yaklaşan resmi ve özel üniversite ve çok sayıda araştırma enstitüleri ile belli bir düzeye gelinmesi sağlanmıştır.⁶⁰

Tanzimat Dönemi'nde açılan Darülfünunun Cumhuriyetin beraberinde getirdiği yeniliklere ayak uyduramadığı için Darülfünun'da reform yapılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla İsviçre'nin Cenevre Üniversitesi'nden Prof. Albert Malche, görevlendirildi. Malche, hazırladığı raporunda Darülfünunun bilimsel yetersizliğine dikkat çekmiş ve bu durumun ortadan kaldırılması için araştırmaya ve yabancı dil derslerine ağırlık verilmesini önermiştir. Bu rapordan yola çıkarak 1933 yılında Darülfünun kaldırılmış ve yerine Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.⁶¹

1924-1925 eğitim yılında kız öğrenciler üniversitede erkek öğrencilerle beraber okumaya başlamışlardır. O tarihte, İstanbul Darülfünun Fen Fakültesi'nin

⁵⁹ Çetin, **Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi**, Milli Eğitim Dergisi, S. 160. Güz 2003, s. 5. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/cetin.htm adresinden 15.10.2018 tarihinde alınmıştır.

⁶⁰ Kocaeli Üniversitesi, **a.g.e.**, s. 189-190.

⁶¹ Kılınçkaya, **a.g.e.**, s. 320.

matematik bölümünde 7, fizikte 8, tabii bilimlerde 48, kimyada 26, Tıp fakültesinde 17, dişçilikte 4, Hukuk fakültesinde 23 kız öğrenci eğitim görmektedir. 1930–1931 de Edebiyat fakültesinde 155, Fen fakültesinde 90, Hukukta 72, Tıp fakültesinde 11 kız öğrenci bulunmaktadır.⁶² Günümüzle kıyaslandığında kız öğrencilerin üniversitelerdeki sayısal değerleri çok az olsa da o dönemdeki gelişmeler genç kızlara yeni ufuklar açmıştır.

2.3.1.6. Yaygın Eğitimdeki Gelişmeler

Yaygın eğitim, örgün eğitim imkânı olmayan ya da örgün eğitime başlayan ve örgün eğitimden ayrılmış bireylere örgün eğitimin yanında veya dışında verilen bir eğitimidir. Eğitim kurumları aracılığıyla verilen yaygın eğitim, politik, sosyal ve ekonomik amaçla kurulmuş çeşitli kurumlar tarafından da verilmektedir.

1923'te Maarif Vekâleti'nin Genelgesi'yle, valiliklerin eğitim veren kurumlarının isteyen vatandaşlara eğitim vermeleri uygun bulundu. 1926 yılında Bakanlıkta "Halk Terbiyesi" şubesi açılır. Halk dersaneleri yönetmeliği 1927'de çıkarıldı. 1932'den sonra halkevleri ve halk okulları yurda yayılarak başarılı olmuşlardır.⁶³

Yaygın eğitim, yetişkinlere okuma-yazma öğretmeyi ve gençleri bir mesleğe hazırlama amacı taşımaktadır. Yaygın eğitimin ilk örnekleri Millet Mektepleri olmuştur. Kız Teknik Öğretim bünyesinde yaygın eğitim hizmetleri 1928 yılından itibaren başlamıştır. Pratik Kız Sanat Okulları, Köy Kadınları Gezici Kursları, Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüleri tarafından faaliyetler yürütülmüştür.

⁶² Çetin, **Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi**, Milli Eğitim Dergisi, S. 160. Güz 2003, s. 8. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/cetin.htm adresinden 15.10.2018 tarihinde alınmıştır.

⁶³ Ural Akbulut, **Tanzimat'tan Cumhuriyete Eğitim**, Tübitak Matbaası, Ankara 2003, s. 40.

Tablo 5.

*Yaygın Eğitim Kurumlarında Kursiyer Sayılarındaki Gelişim Oranları*⁶⁴

Yıllar	Pratik Kız Sanat Ok.		Köy Kadınları Gez.Kur.		Olgunlaşma Ens.	
	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci
1928-29	3	177	-	-	-	-
1938-39	16	5.490	1	45	-	-
1948-49	82	21.116	284	5.631	1	231
1958-59	161	31.080	635	14.989	2	502
1968-69	297	60.730	1.167	27.675	5	869
1978-79	440	71.340	-	-	6	786
1988-89	484	122.464	-	-	11	940
1991-92	489	65.919	-	-	11	2.388
1995-96	481	37819	-	-	11	1628

2.3.2 Kadınların Çalışma Hayatı

Cumhuriyet Dönemi öncesinde kadının eğitim ve öğretim imkânı sınırlı olmuştur. Kadın evinin dışında çalışırsa aile düzeni bozulur, çocuklarını ve eşini ihmal eder gibi düşünceler kadınların bir mesleğe yönelmesini ve ekonomik hayata aktif katılmalarını engellemiş ve çalışma hayatında erkeklerle eşit şartlarda rekabet edememişlerdir.

Atatürk, kadınların toplum içerisinde görevleri olduğunu her fırsatta dile getirmiş ve toplumdan ayrı düşünülmemeyeceklerini savunmuştur. Kadının iyi bir eş ve anne olarak aile içerisindeki görevinin dışında toplumsal sorumlulukları olduğunu da dile getirmiştir.

*Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse bu vazifenin ehemmiyeti layikiyle anlaşılır. Milletimiz kuvvetli bir millet olmaya karar vermiştir. Bugünün gereklerinden biri de kadınlarımızın her hususta yükselmelerini temindir. Bu sebeple kadınlarımız da âlim ve teknik bilgi sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün tahsil derecelerinden geçeceklerdir. Sonra kadınlar sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin yardımcısı ve koruyucusu olacaklardır.*⁶⁵ Atatürk, bu konuşmasıyla kadınların toplumdaki önemini vurgulamıştır.

⁶⁴ Çetin, **Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi**, Milli Eğitim Dergisi, S. 160. Güz 2003, s. 7. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/cetin.htm adresinden 15.10.2018 tarihinde alınmıştır.

⁶⁵ Altuncuoğlu, **a.g.t.**, s. 62.

1923 yılında İzmir I. İktisat Kongresi yapılmıştır. Bu kongrede yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomik sorunları dile getirilir ve yerli sanayinin nasıl kurulup geliştirileceği, ekonomik bağımsızlığın nasıl sağlanacağı konuşulur. Savaş sonrası erkek nüfusu yetersiz olduğu için Ankara Hükümeti, Kongrede gerçekleştirmek istediği iktisadi hamleyi tüm işgücünü kadın ve erkek ayrımı yapmadan hatta olabildiğince çok sayıda kadını ekonomiye çekerek gerçekleştirmek istemiştir.⁶⁶

Kongrede kadın işçilere Temsilcilik hakkı verildi. Böylece kadın işçiler katılmış ve 7 kadın delege seçilmiştir. 300 kişilik kadın dinleyici için yer ayrılmış olmasına rağmen 500'e yakın kadın dinleyici katılmıştır. Kongrede sendika kurma, iş günü, iş güvenliği ve toplu sözleşme yapma hakları gündeme gelmiştir. Kadın ve erkek ameleye işçi denilmesine karar verildi. Kadınların madenlerde, kanalizasyon, kablo döşeme ve tünel inşaatında çalıştırılması yasaklanmış ve kadınlara doğum öncesi ve sonrası 8 hafta, ayrıca her ay 3 gün izin verilmesi ve ücretlerin tam ödenmesine karar verilmiştir. 1936 yılında çıkarılan İş Yasası kadınların çalışma hayatında yer edinmelerine katkı sağlamıştır. 8 Haziran 1936'da kabul edilen 3330 sayılı bu yasayla kadın, erkek ve çocukların çalışma koşulları yeniden düzenlenmiştir.⁶⁷

Kadınlar tarım sektöründe çalışarak ekonomiye aktif olarak katılmışlar ve Kurtuluş Savaşı'nda erkekler kadar büyük kahramanlıklar gösterdikleri için İzmir İktisat Kongresi'nde kadınlara yeni bir yaklaşımla bakılmıştır. Savaşlarda kaybedilen erkek nüfusun yeri kadın işçilerle doldurulmaya çalışıldığı için kadınlara toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlarda hak ettikleri yerin verilmesi gündeme gelmiştir.⁶⁸

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen sürede Türk kadını iş ve meslek sahibi olmuştur. Erkek mesleği olarak görülen ve kadınların yapmaları uygun bulunmayan işlerde kadınlar da yerini almışlardır. 1926 yılında 788 sayılı Memurin Kanunu'yla kadınların memuriyet hayatında yer alabilmişlerdir. Ancak bu kanunda kadının çalışabilmesi için kocasından izin alması gerekiyordu. Bu durum bazı kadınların lehine bazılarının da aleyhine olmuştur. 1926 yılından günümüze kadar

⁶⁶ Çivrilili, a.g.t., s. 107.

⁶⁷ Çivrilili, a.g.t., s. 107-108.

⁶⁸ Çivrilili, a.g.t., s. 108.

kamuda çalışan kadın sayısı giderek artmış fakat bu kanun kadın ve erkeğin eşit olarak çalışma hayatı içinde bulunması için yeterli olamamıştır. 1965 ve 1982 yıllarında çıkarılan Devlet Memurları Kanunları'yla kadın çalışanlar için düzenlemelere gidilmiştir.⁶⁹

Kız öğrenciler üniversitelere 1921 yılından sonra kabul edilmiş, kız öğretmen okulları artmış, lise ve kız sanat okulları çoğaltılmış ve böylece kadınlara meslek yolları açılmıştır. Öğretmenlik mesleğinden farklı olarak kadınlar diğer mesleklerde çalışma imkânı bulmuşlardır. Kadınların, hekimlik mesleğini icra edemeyeceklerine inananlar 7 kız öğrencinin Tıp Fakültesi'ne yazılmasına tepki göstermişlerdir. Ancak kız öğrenciler, erkeklerle birlikte derslere girerek, 1928 yılında ilk kadın hekimler olarak diplomalarını almışlar ve 1930 yılında görevlerine atanarak çalışma hayatında aktif rol almışlardır.⁷⁰

Sonuç olarak kadınların sadece ebelik, hemşirelik ve öğretmenlik yapabildikleri, öteki meslekleri icra edemeyecekleri için erkeklerin egemenliğinde bulunduğu inancı eski günlerde kalmıştır. Bugün eğitim kadromuzun büyük bir bölümünü kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Eğitimin her kademesinde ve üniversitelerde kadın öğretmen bulunmaktadır. Ayrıca bu mesleklerin dışında hâkim, savcı, avukat, doktor, eczacı, sanatçı, mühendis, işletmeci, iktisatçı, bankacı, genel müdür, matematikçi, kimyacı, danışman, vb. mesleklerde kadınlarımız başarıyla hizmet vermektedirler.

2.3.3. Kadınların Hukuk Alanındaki Hakları

Cumhuriyet, hukuk birliği olmayan ve ihtiyaçları karşılayamayan bir hukuk sistemini devralmıştır. Dine dayalı olan Osmanlı Hukuk Sistemi, çağın gerisinde kalmış ve sorunları çözmekte yetersiz kalmaktadır. Bunun için Türkiye'nin yeni bir hukuk sistemi oluşturması gerekmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, 1 Mart 1922'de TBMM'de adliyenin önemini belirtmiştir. Adliyenin tümüyle çağdaş ve sosyal hayatın düzeyinde olması gerektiğini dile getirmiş ancak, bunun var olan hukuk sistemiyle mümkün olmadığı için kanun ve usullerin düzeltileceğini belirtmiştir. Ancak yurttan düşmanın atılmaması ve Büyük Taarruz Savaşı için hazırlıklar

⁶⁹ Altuncuoğlu, a.g.t., s. 73.

⁷⁰ Öztoprak, a.g.t., s. 87.

yapılması hukuk sistemiyle alakadar olunamamıştır. 1925 yılında çağdaş hukukçular yetiştirmek için Ankara’da Hukuk Mektebi açılmıştır.⁷¹

Hukuk alanında 1926 ve sonrası yıllarda ciddi adımlar atılmış ve bazı batı kanunları bize uyarlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bunlar; Medeni Kanun, Türk Ceza Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, İcra ve İflas Kanunu ve Deniz Ticareti Kanunu’dur. Yapılan kanunlarla Türk Hukuk Sistemi laik, çağdaş ve ihtiyaçları cevap veren bir yapıya kavuşturulmuştur. Türk kadını haklarını koruyan ve onlar için büyük önem taşıyan Medeni Kanun’dur.⁷²

17 Şubat 1926 yılında TBMM’de kabul edilip, 4 Ekim 1926’da yürürlüğe giren Medeni Kanun İsviçre’den alınmıştır. İsviçre Medeni Kanunu’nun Avrupa’da hazırlanan en son medeni kanun olması, laik ve çağdaş bir nitelik taşıması, açık, pratik, esnek ve anlaşılır bir dille yazılmış olması tercih nedeni olmuştur.⁷³ Türk Medeni Kanunu ile kabul edilen önemli maddeler şunlardır;

- Hukuki açıdan kadın ve erkek eşitliği sağlandı.
- Poligami yani çok eşle evlilik yasaklanmış, tek eşle evlilik esası getirildi.
- Evlilik şahitler huzurunda resmi nikâh ile yapılacaktır.
- Boşanma işlemi her iki tarafa da eşit şartlarda verilip kanunlaştırılmıştır.
- Mahkemelerde şahitlik yapma hakkı verildi.
- Miras paylaşımında eşitlik sağlandı.
- Vatandaşlar arasında hak ve ödevler açısından eşitlik sağlandı.
- Patrikhanelerin, din işleri dışındaki yetkileri elinden alındı.⁷⁴

Yukarıdaki maddelerden de anlaşıldığı üzere Türk Medeni Kanunu hukukun laikleşmesi sürecine katkı sağlamış ve Türkiye Cumhuriyeti’nin çağdaşlaşması için önemli bir adım atılmıştır.

⁷¹ Kılınçkaya, **a.g.e.**, s. 306.

⁷² Çivrilili, **a.g.t.**, s. 94.

⁷³ Altuncuoğlu, **a.g.t.**, s. 86.

⁷⁴ Kocaeli Üniversitesi, **a.g.e.**, s. 210.

Hukuk devriminin büyük bölümü 1926 yılında gerçekleştirilmiş ve Türk Hukuk Sistemi laik, çağdaş ve ihtiyaçları karşılayacak bir yapıya kavuşturulmuştur. Türkiye böylece İslami Hukuk yapısından ayrılmış ve Batı'nın dayanağı olan Roma Hukuku yapısına girmiştir. Yeni hukuk sistemiyle hukukta birlik sağlanmış ve çok uluslu bir devletten ulusal devlete geçiş süreci hız kazanmıştır. Özellikle Medeni Kanunun kabulüyle yeni bir insan tipi ve toplum modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Medeni Kanun, yüzyıllarca geri planda kalan ve yok sayılan Türk kadınına sosyal ve ekonomik haklar sağlayarak, kadının saygın bir yer elde etmesi için önemli bir basamak oluşturmuştur.⁷⁵ Kadınlar Medeni Kanun'un kabulü ile 1930 yılında belediye seçimlerine, 1934 yılında ise milletvekili seçimlerine katılma hakkını elde etmişlerdir.

2.3.4. Kadınların Siyasi Alandaki Durumları

Kadın, Eski Yunan kent demokrasisinde yurttaş olarak görülüyordu. Kadın ve erkeğin toplumsal statülerinin farklı olmasından dolayı Batılı demokrasilerde en uzun süren oy kısıtlamasının kadınlarla ilgili olmuştur. Kadın ev işleri ve ailesiyle alakadar olurken erkek toplumsal işlevleri üstlenmiştir. Böylece kadının oy vermesine gerek olmadığı düşünülmüştür. Kadınların erkeklerin sahip olduğu haklara kavuşması çok uzun bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Toplumun kadından beklentisi ev hanımlığı, annelik rollerini yerine getirmesi olduğu için kadının kamusal hayata girerek siyasi hakları kazanması demokrasi, insan hakları, eşitlik kavramlarının gelişmesi sonucunda gerçekleşmiştir.⁷⁶

Orta Asya Türk Devletleri'nde kadınlar siyasi ve idari işlerde üst kademelerde görevler alarak geniş ölçüde siyasi haklara sahip olmuşlardır. Türk kadını, İslamiyet kabul edildikten sonra siyasi hakların kullanımında sınırlamalara tabi oldu. Özellikle Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadarki süreçte İslam'ın hukuk kuralları eksik yorumlandığı için kadınlar bu haktan yoksun bırakılmışlardır. Mutlakiyet yönetiminden meşrutiyete, meşrutiyet yönetiminden cumhuriyete kadar toplumun tüm kesimlerinin, özellikle de kadınların siyasal yaşama katılımında söz hakları olmamıştır. Meşrutiyet Dönemi'nde kadın dernekleri kurulmuş ve basın organlarının yardımıyla Osmanlı kadını hak arama yoluna gitmiştir. Böylece siyasi

⁷⁵ Kılınçkaya, **a.g.e.**, s. 310.

⁷⁶ Altuncuoğlu, **a.g.t.**, s. 55-56.

hakkı olduğunu dile getirmeye başlamıştır. Nihayetinde Türk kadınının gerçek anlamda siyasi haklarına kavuşması Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan yasalarla olmuştur.⁷⁷

Mustafa Kemal Atatürk, kadınlarımızın sadece savaşlarda ya da ihtiyaç duyulan olağanüstü durumlarda görevlendirip daha sonra onların unutulmasını istemiyordu. Ona göre kadın sosyal, ekonomik, siyasi yaşamın içinde olmalıydı. Bundan dolayı Cumhuriyet'in ilanından sonra uygun zamanı bekleyip Türk kadını olmasını gerektiği yere yerleştirmiştir.

1923 yılında TBMM'de Milletvekili Seçimi Kanunu görüşülürken kadınlara siyasi haklar tanınması konusu gündeme gelir. Tasarıya göre, her yirmi bin "erkek nüfusa" bir vekil seçilecektir. Bu nüfusa kadınların dâhil edilip edilmeyeceği tartışılmıştır. Yapılan görüşmelerden sonuç alınamamış kadınlar nüfustan sayılmamıştır. 1924 anayasası metni üzerinde görüşme yapılırken kadınlara siyasi haklar verilmesi konusunda tekrar tartışma patlak vermiştir. Anayasa'da var olan "18 yaşını dolduran her Türk'ün seçme" ve "30 yaşını dolduran her Türk'ün seçilme hakkı" maddeleri tartışmalara yol açmıştır. Kadın haklarını savunan milletvekilleri "her Türk" ibaresinin içine Türk vatandaşı olan kadınların da girdiğini ve bunun için kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Fakat kadın haklarını yok sayan bazı vekillerinin itirazları sonucu kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmemiştir.⁷⁸

17 Şubat 1926'da TBMM'de kabul edilerek, 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile toplumsal eşitliğin sağlanması konusunda çok önemli bir adım atılmıştır. Türk Medeni Kanunu ile birçok konuda kadın erkek eşitliği sağlanmış böylece kadınlara siyasi hakların verilmesi zorunluluk haline gelmiştir.

Kadınlar siyasi hakları için 1927'de İstanbul'da toplanan Türk Kadınlar Birliği tüzüğüne "kadına siyasi haklar sağlamak için çalışacağız" maddesi eklenir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi için gerekli ortam sağlandıktan sonra

⁷⁷ Konan Belkis, **Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci**, S. 60 (1), Ankara 2011, s. 157-158. Web: dergiler.ankara.edu.tr adresinden 05.01.2017 tarihinde alınmıştır.

⁷⁸ Çakır Sümer, **a.g.t.**, s. 46.

iki aşamalı olarak bu hak kadınlara verilmiştir. Birinci aşamada belediye seçimlerine katılma, ikinci aşamada da milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesidir. 3 Nisan 1930'da Belediye Başkanlığına ve meclis üyeliğine seçilme hakkı verilmiştir. 26 Ekim 1933'te Köy Kanununun 20. ve 25. maddelerinde yapılan değişiklikle kadınlara köyde muhtar ve ihtiyar heyeti üyeliğine seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. 5 Aralık 1934 yılında Milletvekili Seçimi Kanunu ile kadınlara seçme seçilme hakları verilmiştir. Kadın erkek 30 yaşını bitiren her vatandaş milletvekili seçilebilecek, 22 yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilecektir.⁷⁹

1935 yılında Türk kadını ilk oyunu kullanmıştır. Seçilen 18 kadın milletvekili TBMM'nin %4,5 oranına oluşturmuştur. Türk kadını sosyal ve siyasi haklara dünyadaki birçok medeni ülkede yaşayan kadınlardan önce kavuşmuştur. Avrupa ülkelerinden olan İsviçre ve Fransa'da kadınlar Türk kadınından sonra seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Fransa da 1944 yılında, Yunanistan'da 1952, İsviçre'de 1974 yılında kadınlar seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardır.⁸⁰

⁷⁹ Öztoprak, a.g.t., s. 89-90.

⁸⁰ Konan Belkıs, **Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci**, S. 60 (1), Ankara 2011, s. 169. Web: dergiler.ankara.edu.tr adresinden 05.01.2017 tarihinde alınmıştır.

Tablo 6.

*Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsil Oranı
1935 – 2012⁸¹*

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili		Temsil Oranı		Temsil Oranı
	Sayısı	Erkek	(%)	Kadın	(%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	97,0	12	3,0
1987	450	444	98,7	6	1,3
1991	450	442	98,2	8	1,8
1995	550	537	97,6	13	2,4
1999	550	527	95,8	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2011	550	471	85,8	79	14,4

Sonuç olarak Türk kadınına sosyal ve siyasi hayatta önem verilmiştir. Çarşaf ve peçe altında evde kafes hayatı yaşayan kadınlar artık tarihin tozlu sayfalarında kalmıştır. Evdeki medeni yerini alan Türk kadını, iş hayatının hemen her safhasın da başarı göstermiştir. Türk kadınları, siyasi hayatlarında belediye seçimlerinde tecrübe kazanmış, milletvekili seçme ve seçilme suretiyle hakların en büyüğünü elde etmişlerdir.⁸²

⁸¹ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1061 adresinden 07.09.2018 adresinden alınmıştır.

⁸² Altuncuoğlu, a.g.t., s. 50.

III. BÖLÜM

1923-1938 YILLARI ARASINDA ATATÜRK DÖNEMİ KADIN EĞİTİMCİLER

3.1. ADİLE AYDA

3.1.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1913 Kazan

Baba Adı: Sadri

Anne Adı: Kamile

1913 yılında Kazan'da doğmuştur. Babası ünlü hukukçu Sadri Maksudi Arsal annesi Kamile Rami Arsal'dır. İlköğrenimini Berlin ve Paris'te, lise öğrenimini İstanbul'daki Notre Dame de Sion Fransız Lisesi'nde tamamlamıştır. 1941 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fransızca Bölümü'nden mezun olmuştur. Mezun olduğu yıl Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde asistan olarak başlamış ve 1943'te doçent olmuştur.⁸³

Dışişleri Bakanlığı'nın 1932 yılında açmış olduğu sınavı kazanarak "ilk Türk Kadın Diplomatu" olmuştur. Bu görevinden 1934'te ayrılınca öğretim üyesi olarak çalışmıştır. İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde Öğretim Üyeliği yapmış ve 1957 yılından sonra tekrar Dışişleri Bakanlığı'ndaki görevine dönmüştür. Lahey, Belgrad

⁸³ https://tr.wikipedia.org/wiki/Adile_Ayda. Adresinden 08.07.2013 tarihinde alınmıştır.

ve Roma'da diplomatik görevler yürütmüştür. Ayrıca Orta Elçiliğe yükselmiştir. 1966'da Dışişleri Bakanlığı Kültür İşleri Genel Müdür Vekilliği yapmıştır. 13.07.1976 tarihinde Cumhuriyet Senatosu'na dönemin cumhurbaşkanı tarafından üye olarak seçilmiş ve 03.07.1978 tarihine kadar bu görevi yürütmüştür.⁸⁴

İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Almanca bilen AYDA, Türkiye Cumhuriyeti Roma Büyükelçiliği yaptığı yıllarda Etrüskler konusunda araştırmalar yapmış, Fransızca ve Türkçe olarak yazdığı eserlerde Etrüsklerin Türk olduğu görüşünü savunmuştur. 1971'de Tercüman gazetesi ve Hisar dergisinde sanat ve edebiyat üzerine yazılar yazmıştır.

İlk evliliğinde mutlu olamayınca ikinci evliliğini Makine Yüksek Mühendisi Reşid Mazhar AYDA ile yapmıştır. Bu evliliğinden iki kız çocuğu sahibi olan Adile AYDA, 5 Kasım 1992 tarihinde vefat etmiş, Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁸⁵

3.1.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 7.

*Adile AYDA'nın Eserleri*⁸⁶

Eser Adı	Eserin Türü	Basım Yılı
Etrüskler Türk Mü İdi?	Araştırma	1971
Yahya Kemal'in Fikir ve Şiir Dünyası	İnceleme	1979
Böyle İdiler Yaşarken	Edebi Hatıra	1984
Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar	Anı	1989
Sadri Maksudi Arsal	Biyografi	1991

⁸⁴ Çakır Sümer, a.g.t., s. 110-111.

⁸⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Adile_Ayda. Adresinden 08.07.2013 tarihinde alınmıştır.

⁸⁶ <http://www.elitegitim.com/adile-aydanin-hayati-ve-eserleri.html>. Adresinden 08.07.2013 tarihinde alınmıştır.

3.2. AFET İNAN

3.2.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 30.10.1908 Polyoroz

Baba Adı: İsmail Hakkı

Anne Adı: Şehzane

Selanik'in kazası olan Polyoroz'da 30 Ekim 1908 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Orman Fen Memuru İsmail Hakkı Bey, annesi Şehzane Hanım'dır. Balkan Savaşı devam ederken ailesi Anadolu'ya göç etmiştir.⁸⁷ Adapazarı'nda bir süre yaşadıktan sonra Ankara'ya taşınmışlar, babasının işi gereği daha sonra Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine yerleşmişler ve ilkokula orada başlamıştır. 15 Mayıs 1915 tarihinde annesini verem hastalığından kaybetmiştir. Babası 1916 yılında orman müfettişi olarak Ankara'ya tayin edilmiş, Ankara'dan Çanakkale'ye oradan da 1917'de Biga'ya yerleşmişlerdir. İlköğrenimini 1920 yılında Biga'da tamamlamıştır.⁸⁸ Ailesi ile birlikte 1921 yılında Alanya'ya taşınmışlar ve oradan Elmalı'ya yerleşmiş ve 1 Eylül 1922'de Elmalı Kız Okulu'na başöğretmen olarak atanmıştır. Babasının görevi nedeniyle sürekli yer değiştirmişlerdir. 1925'te Bursa Kız Öğretmen Okulu'nu bitirmiş ve İzmir'de Redd-i İlhak İlkokulu'nda göreve başlamıştır.⁸⁹

11 Ekim 1925 tarihinde İzmir'de göreve başladığı sıralarda bir çay ziyafetinde Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ATATÜRK ile tanışma fırsatı bulmuştur. İNAN'ın

⁸⁷ İnan Arı, **Prof. Dr. Afet İnan, İstanbul**, Remzi Kitapevi, İstanbul 2006, s. 28-29.

⁸⁸ İnan, **a.g.e.**, s. 48-55.

⁸⁹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Afet_İnan. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

anne tarafının Selanik-Doyranlı olması ATATÜRK'ün dikkatini çekmiş ve ailesiyle tanışmıştır.⁹⁰ Afet Hanım, Cumhurbaşkanına eğitimine devam etmek ve yabancı dil eğitimi almak istediğini söyleyince bir süre sonra ataması Ankara'ya çıkmıştır. Bakanlık onaylamasıyla İsviçre'nin Lozan şehrine Fransızca eğitimi için gönderilmiştir. 1927'de yurda dönünce Fransız Kız Lisesi'nde eğitimine devam etmiştir. Akabinde ortaöğrenim tarih öğretmenliği sınavına girmiş öğretmenlik belgesini almış ve 1929 yılında Ankara Musiki Muallim Okulu'na Tarih ve Yurt Bilgisi öğretmeni olarak atanmıştır. Yurt Bilgisi olarak okutacağı kitap Cumhurbaşkanı tarafından yetersiz görülünce Fransız Kız Lisesi'nde okuduğu Instruction Civique adlı kitaptan çeviriler yapmıştır. Bazı Almanca eserlerden yaptığı çeviriler ve Atatürk'ün bazı konulardaki yazıları birleştirilerek Vatandaş İçin Medeni Bilgiler kitabı oluşturulmuştur. Bu kitap ortaokullarda uzun süre ders kitabı olarak okutulmuştur. İNAN, 1933'ten sonra mesleğine Ankara Kız Lisesi'nde devam etmiştir.⁹¹

Afet Hanım, kadın hakları üzerinde çalışmalar yapmıştır. 3 Nisan 1930'da Türk Ocağı'nda Türk kadınlarının seçim haklarına ilişkin ilk konferansını vermiştir. 27-28 Nisan 1930 tarihinde Kurultayında Aksaray delegesi olarak Türk Ocakları'nın amacını, işlevini açıklayan bir nutuk okumuştur. Bu nutuk sonradan Türk tarih tezi olarak nitelendirilmiştir. Türk tarih ve medeniyetini bilimsel olarak incelemek için bir heyet kurulmuş ve bu heyette kurucu üye olarak görev almıştır. Türk Ocakları 10 Nisan 1931'de kapatılıp 15 Nisan 1931 de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti adını almıştır. 3 Ekim 1935'te ise adı Türk Tarih Kurumu olmuştur. İNAN, 1935-1952 ve 1957-1958 yılları boyunca kurumun asbaşkanlığını yapmıştır.⁹²

1935 yılında Ankara'da açılması planlanan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Afet İNAN'a öğretim görevi verilmesi Kültür Bakanlığı'nca teklif edilmiş ve Afet Hanım, lisans ve doktorasını yaptıktan sonra görevi kabul edeceğini bildirmiştir. Cenevre Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Bilimler Fakültesi'nin Yakın Çağ ve Modern Tarih Bölümü'ne kaydolmuştur. "Türk Osmanlı Devrinin Ekonomik Tarihi" adlı tezini sunduktan sonra, Temmuz 1938'de mezun olmuştur. Doktora

⁹⁰ İnan, a.g.e., s. 97.

⁹¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Afet_İnan. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

⁹² <http://www.turkbilimadamlari.net/afet-inan>. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

programından da Temmuz 1939'da sosyoloji doktoru olarak mezun olmuştur. Doçentlik sınavını 1942 yılında vermiş ve 1950'de profesör olmuştur.⁹³

Yurda dönünce Kız lisesindeki görevine devam etmiş ve aynı zamanda, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Doçent vekili olarak atanmıştır. 1950 yılından sonra Ankara Fen Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi'nde, Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde ve Ankara Harp Okulu'nda Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi konularında dersler vermiştir.⁹⁴

İngiltere'de 1961-1962 yıllarında incelemeler yapmıştır. 1955-1979 yıllarında da UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nda Türk Tarih Kurumu'nu temsil etmiştir. Ankara Üniversitesi Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrim Tarihi kürsüsü başkanlığını yapmış ve 1977 yılında bu görevde iken kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.⁹⁵

Üyeliğini yaptığı Uluslararası kuruluşların toplantılarında özellikle Türk Medeniyet Tarihi ve Türk Kadın Hakları konularında tebliğler vermiştir. Türk Medeniyetine ve Türk Cumhuriyetine ait eserleri yabancı dillerde yayımlanmıştır. Türk Kadın Hakları konulu kitabı UNESCO tarafından Fransızca ve İngilizce (1962) olarak yayımlanmış ve "Courier" dergisinde dokuz dile çevrilmiştir.⁹⁶

Mustafa Kemal ATATÜRK'ün manevi kızlarından olan Afet İNAN, yaşamı boyunca eğitim işleriyle meşgul olmuş ve Türk Kadını'nın haklarını savunmuştur. 1940'da kadın hastalıkları ve doğum uzmanı olan Rıfat İNAN ile evlenmiş ve kızı Arı ve oğlu Demir dünyaya gelmiştir. İNAN, 8 Haziran 1985 tarihinde 76 yaşında Ankara'da vefat etmiştir.⁹⁷

⁹³ İnan, **a.g.e.**, s. 150-155.

⁹⁴ <http://www.turkbilimadamlari.net/afet-inan>. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

⁹⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Afet_İnan. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

⁹⁶ <http://www.turkbilimadamlari.net/afet-inan>. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

⁹⁷ https://tr.wikipedia.org/wiki/Afet_İnan. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

Atatürk ve Afet İnan bir yat gezisinde⁹⁸

3.2.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 8.

Afet İNAN'ın Kurucusu ve Üyesi Olduğu Dernekler⁹⁹

Türkiye'deki Dernekler	Yurtdışındaki Dernekler
Türk Tarih Kurumu (kurucu ve yönetici)	Cenevre Tarih ve Arkeoloji Topluluğu (Cenevre,1936)
Çocuk Haklarını Koruma Derneği (kurucu)	Uluslararası Antropoloji Enstitüsü (Paris, 1937)
Türk Kadının Sosyal Hayatı Tetkik Kurumu	Uluslararası Kadınlar Birliği (Kopenhag)
Milli Kütüphane 'ye Yardım Derneği	Avrupa Kültürü Cemiyeti (Venedik, 1957)

Tablo 9.

Afet İNAN'ın Eserleri¹⁰⁰

Eser Adı	Basım Yılı
Türk Tarihinin Ana Hatları	1930
Mimar Sinan	1937
Türkiye Halkının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi	1947
Atatürk'ten Hatıralar	1950
Eski Mısır Tarihi ve Medeniyeti	1956
Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler	1958
Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri	1964
Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları	1968
Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı	1972
İzmir İktisat Kongresi, 1923	1982

⁹⁸ İnan, a.g.e., s. 304.

⁹⁹ <http://www.turkbilimadamlari.net/afet-inan>. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

¹⁰⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Afet_İnan. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.

3.3. ALİYE TEMUÇİN COŞKUN

3.3.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1916 Foça

Baba Adı: İsmail

Anne Adı: Zahide

1916 yılında Eski Foça'da doğmuştur. Eğitim hayatına Foça'da başlamış, Ortaöğrenimini İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü'nde devam etmiş ve daha sonra Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'nda eğitim hayatını tamamlamıştır.

TEMUÇİN COŞKUN'un, mesleki hayatı on üç yıl sürmüştür. Meslek hayatının ilk yılını mezun olduğu okulda daha sonraki iki yılını İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü'nde öğretmen olarak tamamlamıştır. Üç yıl süren öğretmenlik görevinden sonra çeşitli okullarda müdürlük yapmıştır. Aydın Kız Enstitüsü'nde beş yıl, Manisa Kız Enstitüsü'nde iki yıl, Atatürk Kız Enstitüsü'nde bir yıl ve yine mezun olduğu Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'nda iki yıl Müdürlük görevini icra etmiştir.¹⁰¹

X. Dönem Demokrat Partiden Ankara Milletvekili olarak seçilince meslek hayatından ayrılmıştır. Medeni hali evli olan TEMUÇİN COŞKUN, 19.03.2006 yılında vefat etmiştir.¹⁰²

¹⁰¹ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1952.

¹⁰² TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1920-1950, Ofset Matbaacılık, Ankara 2010, s. 615.

3.4. AYŞE GÜNEL

3.4.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1903 Selanik

Baba Adı: Ali

Anne Adı: Atiye

GÜNEL, 1903 yılında Selanik'te doğmuştur. İstanbul Kız Öğretmen Okulu'ndan 1924 yılında mezun olduktan sonra üç yıl Çanakkale Fransız Okulu'na devam etmiştir. Çanakkale'de İlkokul müdürlüğü ve Ortaokulda Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Evlendikten sonra öğretmenlik mesleğinden ayrılmıştır. 1935 yılında Çanakkale Umumi Meclis seçimlerini kazanarak daimi encümen azası olarak görev yapmıştır. 1940 yılında İstanbul'a nakil yoluyla gelmiş ve Kızılay, Çocuk Yuvaları gibi kurumlarda sosyal hizmetlerde bulunmuştur.

1946 yılında Demokrat Parti Teşvikiye Ocağı İdare Kurulu'na daha sonra 1949'da Beşiktaş Kaza İdare Heyeti'ne ve D.P. Barbaros Dispanseri Başkanlığı'na seçilmiştir. Son Belediye seçimlerinde Belediye Meclisi Azası olarak göreve başlamıştır. 1957 yılında milletvekili seçimlerini kazanmış ve X. Dönem Demokrat Partiden İstanbul Milletvekili olarak meclise girmiştir.¹⁰³

GÜNEL, 19 Haziran 1988 tarihinde 85 yaşında vefat etmiştir.¹⁰⁴

¹⁰³ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 2341.

¹⁰⁴ TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s.721.

3.5. BAHİRE BEDİZ MOROVA AYDİLEK

3.5.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1897 Bosna

Baba Adı: Hasbi

Anne Adı: Esmâ

MOROVA AYDİLEK, 1897 yılında Bosna da doğmuş ve sonradan Bolu'ya yerleşmiştir. İlköğrenimini ve ortaöğrenimini Bolu'da tamamlamıştır. Dört yıl resim öğretmenliği yaptıktan sonra gözlerindeki rahatsızlıktan dolayı görevi bırakmak zorunda kalmıştır.

C.H.F. ve Halkevinde görev yapmış ve Bolu Belediye Meclisi Üyeliği'nde bulunurken V. Dönem Konya Milletvekili olarak meclise girmiştir.¹⁰⁵

Evlü ve bir çocuk annesi olan MOROVA AYDİLEK, 10.11.1965 tarihinde vefat etmiştir.¹⁰⁶

TBMM'nin V. Dönem tutanaklarında ismi "Bediz Morova" olarak kayıtlara geçmiştir. Mazbatasının, "Bediz Aydılek" adına düzenlendiği, özlük dosyasında bulunan özgeçmişinde ise "Bahire Bediz" olarak isminin geçtiği de ayrıca görülmüştür. Bu arada, oğlu Mehmet Hulusi Morova'nın MERNİS'ten çıkarılan nüfus

¹⁰⁵ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 934.

¹⁰⁶ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, Ofset Matbaacılık, Ankara 2010, s. 273.

kaydında, adının “Bediz” olarak geçtiği belirlenmiş, ancak kendisinin nüfus kaydına ulaşamamıştır.¹⁰⁷

3.6. BEHİCE BORAN HATKO

3.6.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 14.05.1910 Bursa

Baba Adı: Sadık

Anne Adı: Mahire

Ailesi 1890’larda Bursa’ya göç etmiş, Kazan Tatarı’ydı. Tahıl ticareti yapan Sadık Bey ile Mahire Hanım’ın üç çocuğunun en küçüğü olarak 1910 yılında Bursa’da dünyaya gelmiştir. Sadık Bey, çocuklarının eğitime çok önem vermiştir. Eğitim hayatı Bursa’da ilkokula kayıt olmasıyla başlamıştır. Ancak ailesinin İstanbul’a göç etmesiyle ilkokulu yarım kalmıştır. İstanbul’a göç BORAN HATKO’nun eğitimini kesintiye uğratmamıştır. Babasının, çocuklarının yabancı dil öğrenmesine verdiği önemden dolayı Fransız Rahibeler Okulu’na gönderilmiştir. Ortaöğrenimine 1924 yılında Arnavutköy Amerikan Kız Koleji’nin hazırlık sınıfına kayıt yaptırarak başlamıştır. 1927 yılında kolejin orta kısmını 1931 yılında da lise kısmını birincilikle tamamlamıştır.¹⁰⁸

¹⁰⁷ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 297.

¹⁰⁸ Atılgan Gökhan, **Behice Boran: Öğretim Üyesi, Siyasetçi, Kuramcı**, Ayhan Matbaası, İstanbul 2007, s. 27-32.

BORAN HATKO, çocukları eğitmek, aydınlatmak için öğretmenlik mesleğini seçmiştir. Bunun için Amerikan Kız Koleji'nde pedagoji kurslarını seçer. Kolejden mezun olduktan sonra, 1931 yılında öğretmen olabilmek amacıyla, pedagoji derslerinin verildiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne kayıt yaptırmıştır. Edebiyat Fakültesi'ne devam ederken bir yandan Amerikan Kız Koleji'nin hazırlık kısmında "öğretmen vekili" olarak derslere girmiştir. Edebiyat Fakültesi'nde eğitimini tamamladığı dönemde, Milli Eğitim Bakanlığı bütün ortaöğretim kurumlarında İngilizce dersi okutulmasına karar verir. BORAN HATKO, başvuruda bulunup 26 Eylül 1933'te Manisa Orta Mektebi'nde İngilizce öğretmenliğine atanmıştır.¹⁰⁹

1933-1934 eğitim-öğretim yılında Amerika Michigan Üniversitesi'nden burslu doktora öğrenciliği hakkında davet mektubu alır. Bu başvuruyu kendisi yapmayıp Amerikan Kız Koleji'ndeki tarih öğretmeni yapmıştır. Kendisini geliştirmek için bu daveti kabul edip 31 Ağustos 1934 yılında öğretmenlik görevinden ayrılmıştır. 24 yaşında olan BORAN HATKO, 1935 ve 1936 yıllarında Michigan Üniversitesi'nde bursla ödüllendirilir. 1938 yılında da Sosyoloji asistanı olur. Bu bölümü seçmesinde İstanbul Üniversitesi'ndeki öğrenimi ve öğretmenlik yaptığı süreçte yaşadığı tecrübeler etken olmuştur. 1939 yılının şubat ayında Sosyoloji Doktoru Unvanını ve diplomasını alıp yurda dönmüştür. Türkiye'nin çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasında etken bir rol üstlenmek için başlayan ABD macerası, sosyolojinin yarattığı hayal kırıklığı ve Marksizm'le tanışmanın umudu, amacına ulaşmayan bir doktora tezi ve orada geçirdiği amipli dizanteriden dolayı yıllarca yakasını bırakmayacak olan karaciğer hastalığıyla son bulmuştur.¹¹⁰

31 Mayıs 1939 tarihinde Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü'ne Doçent olarak atanmıştır. Göreve başladığı günden öğretim üyeliğinin sona erdirildiği güne kadar, ülkesinin gelişip aydınlanabilmesi için sosyolojik çalışmalar yapmıştır. Siyasal hayata ilk adımlarını da bu dönemde atmıştır. Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal koşullar sağ görüşleri egemen kılmıştır. BORAN HATKO'nun siyasal ve dünya görüşü, Marksizm'in savunucularından

¹⁰⁹ Atılğan, a.g.e., s. 34.

¹¹⁰ Atılğan, a.g.e., s. 35-44.

olması vb. nedenler 12 Temmuz 1948 tarihinde kadrosu fiilen kaldırıldığı için bu görevinden ayrılmıştır.¹¹¹

Yurt ve Dünya, Adımlar dergilerinin kuruculuğunu yapmış ve Yayın Müdürlüğünü yürütmüştür. Tan gazetesi ve Görüşler dergisinin yazarlığını yapmıştır. İlerici Demokrat Gençler Derneği ile Türkiye Gençler Derneği'nin yönlendiricisi olmuştur. Ayrıca Barışseverler Cemiyeti Kurucusu olmuş ve Başkanlığını yapmıştır. 1962 yılında Türkiye İşçi Partisi'ne üye olmuş ve yine aynı partiden 10 Ekim 1965 yılında XIII. Dönem Urfa Milletvekili seçilmiştir. 1946 yılında Nevzat HATKO ile evlenen BORAN, bir çocuk annesidir. 10 Ekim 1987 yılında vefat etmiştir.¹¹²

3.6.2. Faaliyet ve Eserleri

Çevirileri

- Platon (1944) *Devlet Adamı*, İstanbul: Maarif Vekilliği (Mehmet Karasan'la Birlikte).
- Granville-Barker, Harley (1946), *Voysey Mirası*, İzmir: Tülin.
- Steinbeck, John (1964) *Sardalya Sokağı*, İstanbul: Batı.
- Fast, Howard Melvin (1966) *Hürriyet Yolu*, İstanbul: İstanbul Matbaası.¹¹³

¹¹¹ Atılgan, a.g.e., s. 45.

¹¹² TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s. 890.

¹¹³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Behice_Boran#Eserleri. Adresinden 04.12.2013 tarihinde alınmıştır.

Kitapları

- Behice Boran Hatko (1945), Toplumsal Yapı Araştırmaları: *İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki*.¹¹⁴

3.7. BELKIS BAYKAN

3.7.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1899 İstanbul

Baba Adı: Ferit

Anne Adı: Suhande

Babası ressam olan BAYKAN, 1899 yılında İstanbul'da doğmuştur. Eğitime Beşiktaş Kız Rüştüyesi'nde başlamıştır. Orta ve lise eğitimini Bezm-i Âlem Valide Sultanisi'nde yapmıştır. Yükseköğrenimini İstanbul Kız Darülfünun Tabiiye kısmında yapmıştır.

1923 yılından milletvekili seçilene kadar Ankara Kız Lisesi'nde Tabiiye öğretmeni olarak görev yapmıştır. Türk kadınına seçim hakkının verilmesiyle birlikte C.H.P. Ankara İl Yönetim Kurulu azalığı görevine seçilmiştir. Ayrıca Kadın Esirgeme Kurumu ve Kızılay Gençlik Teşkilatı azalığı görevlerini yürütmüştür.

Kars Şehbender Vekilliği yapmakta olan, Rauf Fazıl ile 1919 yılında evlenmiştir. İki çocuk annesi olan BAYKAN, 1922 yılında Ankara'ya yerleşmiştir.¹¹⁵

¹¹⁴ Atılğan, a.g.e., s. 55.

Fransızca bilen BAYKAN, VI. ve VII. Dönem Ankara milletvekilliği yapmıştır. 30 Haziran 1983 tarihinde vefat etmiştir.¹¹⁶

3.18. BENAL NEVZAT İŞTAR ARIMAN

3.8.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1903 İzmir

Baba Adı: Tevfik Nevzat

Anne Adı: Cemile

Babası avukat olan İŞTAR ARIMAN, 1903 yılında İzmir’de doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini İzmir’de, Yükseköğrenimini Paris Darülfünun Edebiyat Fakültesi’nde tamamlamıştır. Edebiyat, içtimaiyyat ve belediyeçilik konularında eğitim gördü.

Fransızca ve Rumca bilmekteydi. Edebiyat, içtimai ve özellikle kadınlık konusu üzerine gazetelere yazılar yazmış ve konferanslar vermiştir.

Himaiye-i Etfal, Hilali Ahmer Cemiyeti vb. birçok hayır kurumunda aza olarak görev almıştır. İzmir Cumhuriyet Halk Fırkası’na ilk kadın aza olarak girdikten sonra dört yıl boyunca İzmir C.H.P. Vilayet İdare Heyeti azası olarak görev yapmıştır.

¹¹⁵ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1019.

¹¹⁶ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 375.

1930 yılında İzmir’de belediye azalığına, 1935’te en çok oyu alarak tekrar belediye azalığına seçilmiştir.¹¹⁷

V. Dönem İzmir Milletvekili olarak meclise girmiş, arka arkaya VI., VII. ve VIII. Dönemlerde de İzmir Milletvekilliğini kazanmıştır. Evli ve bir çocuk annesi olan İŞTAR ARIMAN, 20 Temmuz 1990 tarihinde vefat etmiştir.¹¹⁸

Benal Nevzat İŞTAR ARIMAN, TBMM’nin V. Dönemde verdiği özgeçmiş beyanında, “Benal Nevzat İstar”, VI.-VII. Dönemlerinde “Benal Arıman”, VIII. Döneminde ise “Benal Nevzat Arıman” olarak kayıtlara geçmiştir.¹¹⁹

3.9. EMİNE NAHİDE YILDIR

3.9.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1908 Denizli

Baba Adı: Hasan Fehmi

Anne Adı: Hayriye

YILDIR, 1908 yılında Denizli ilinin Dedeğaç kazasında doğmuştur. İlköğrenimini bitirdikten sonra, 1930 yılında Denizli Ortaokulundan mezun olmuştur. 1932 yılında Denizli Köy Öğretmen Okulundan mezun olmuş, okul bittikten sonra

¹¹⁷ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 915

¹¹⁸ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 477.

¹¹⁹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 511.

Denizli'nin Kale Köyünde öğretmenliğe başlamıştır. 1935 yılına kadar öğretmenlik yapmıştır.

YILDIR, 22 Kasım 1935 yılında İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde Polis memuru olarak göreve başlamıştır. Aday memurluğu kaldırıldıktan sonra İstanbul Emniyet Müdürlüğüne tayin edilmiş, 1960 yılına kadar çeşitli illerde Polis mesleğini icra etmiştir. 13 Temmuz 1960 yılında emekli olmuştur.

Evli olan YILDIR, bir kız çocuğu annesiydi.¹²⁰

3.10. EMİNE SEMİYE

3.10.1 Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 28.03.1868 İstanbul

Baba Adı: Ahmet Cevdet

Anne Adı: Advkiye

SEMİYE, 28 Mart 1868 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası hukukçu ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa, annesi Advkiye hanımdır. Ablası Çağının en tanınmış kadın yazarlarından Fatma Aliye, ağabeyi Ali Sedat'tır. Emine SEMİYE evde özel hocalardan ders alarak öğrenim görmüş ve kendini yetiştirmiş bir kadındır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar geçen bu uzun süreçte basın, dernek, parti faaliyetlerini aktif olarak

¹²⁰ Eyüp Şahin, Zafer Tunç ve Rahmi Töre (Editörler), **Osmanlıdan Cumhuriyete Türk Polis Teşkilatında İlk Kadın Görevliler**, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara 2010, s. 253-254.

yürütmüş, İsviçre ve Fransa’da psikoloji ve sosyoloji eğitimi almış, öğretmenlik ve müfettişlik yapmıştır. Yaşamı boyunca çeşitli siyasal ve sosyal faaliyetler içerisinde yer almış ve kadın hareketlerini desteklemiş, onların eğitimi için mücadele vermiştir.¹²¹

SEMİYE, ilk evliliğini Kazaskerlerden Mustafa Paşa ile yapmıştır. Bu evliliğinde Hasan Rıza ve Fatma Zahire dünyaya gelir ancak evlatları küçük yaşta vefat eder. İkinci evliliğini Reşit Paşa’yla yapar ve oğlu Cevdet doğar. Eşi Reşit Paşa Selanik’te görevde iken, kendisi de 1896 yılında kız okullarında müfettişlik yapar. Daha sonraki yıllarda uzun süre Paris’te oğlu Cevdet’in yanında yaşar ve burada Psikoloji ve Sosyoloji derslerine devam etmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı 1911’de eşinden ayrılmıştır. Yurt dışında olması sebebiyle ara verdiği öğretmenliğe 1922’de tekrar başlar ve altı yıl süreyle Edirne, Sivas, Ordu ve Adana Kız Öğretmen Okulları’nda, beş yıl da İstanbul Orta Okulları’nda Edebiyat ve Türkçe öğretmeni olarak çalıştıktan sonra 1933 yılında emekli olmuştur¹²²

Yaşadığı topluma karşı her zaman sorumluluk duygusu taşıyan Emine Hanım, birçok alanda faaliyet göstermiştir. Bazen özel ders vererek bazen de dergilerdeki yazılarıyla kadınları eğitmeye çalışmıştır. Savaşların yoğun olduğu dönemlerde askerlere yardım kampanyalarını desteklemiştir. 1912 Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı sırasında gönüllü hastabakıcılık yapmış, Çanakkale Savaşı sürerken Şişli Etfal Hastanesi’nde ve Galatasaray Lisesi bahçesinde gönüllü hemşireler arasında yer almıştır.¹²³

Bazı yardım derneklerinin kuruculuğunu üstlenmiştir. Çocukları şehit olmuş ve maddi sıkıntı içinde olan kadınlar için Selanik’te “Şefkat-i Nisvan” derneğini kurmuştur. Aynı amaçla Edirne’de Hıdmet-i Nisvan Cemiyet-i Hayriyesi faaliyete geçmiştir. Siyasetle de ilgilenen Semiye Hanım, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nde etkin bir şekilde faaliyet gösterdikten sonra Fırka-i İbad olarak adlandırılan Osmanlı Demokrat Partisi’ne katılmıştır.¹²⁴

¹²¹ www.ayk.gov.tr/Kurnaz-Şefika-Osmanlı-Kadın-Hareket. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

¹²² www.acarindex.com/dosyalar/makale. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

¹²³ www.ayk.gov.tr/Kurnaz-Şefika-Osmanlı-Kadın-Hareket. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

¹²⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/Emine_Semiye. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

Yaşadığı dönemin önemli gazete ve dergilerine yazılar yazmış; hikâye, roman, makale türlerinde kitaplarda yayımlamıştır. 1894’de yazı hayatına başlar ve Cumhuriyet Dönemi’nde de yazmaya devam eder. 1928 yılında yapılan I. Edebiyatçılar Kongresi’ne katılır. Yazarlık hayatına Hanımlara Mahsus Gazete de başlar ve Selanik’te yayımlanan Mütalaa ve Kadın gazetelerinde başyazarlık yapmıştır. Bahçe, Asır, Yeni Asır, Yeni Edirne, Şura-yı Ümmet, Resimli Kitap, İnkılap, Yeni Gazete, Saadet, İnci, izler gibi gazete ve dergilerde yazılar yayımlamıştır. Ayrıca roman, hikâye, makale türlerinde kitaplarda yazmıştır. Ancak eserlerinin çoğu gazete sayfalarında kalmış ve basılamamıştır. Temel matematikten bahsedilen kitabı Hülâsa-i Hilm-i Hisab ve Sefalet adlı romanı kitap haline getirmiştir.¹²⁵

1944 yılında İstanbul’daki Haseki Hastanesi’nde vefat etmiştir.

3.10.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 10.

*Emine SEMİYE’nin Eserleri*¹²⁶

Eserin Adı	Türü
Muallime	Roman
Bikes	Roman
Sefalet	Roman
Mükâfat-ı İlahiye	Roman
Gayya Kuyusu	Roman
Terbiye-i Etfale Ait Üç Hikâye	Hikâye
Hissi Rekabet	Hikâye
Emir Çoban Kızları	Hikâye
Dilşad Hatun	Hikâye
Selanik Hatıraları	Makale
Hürriyet Kokuları	Makale
İktitaf	Makale
Kalem Tecrübeleri	Gezi Kitabı
Hülâsa-i İlm-i Hisap	Ders Kitabı

¹²⁵ www.ayk.gov.tr/Kurnaz-Şefika-Osmanlı-Kadın-Hareket. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

¹²⁶ www.acarindex.com/dosyalar/makale. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

3.11. ESMA NAYMAN

3.11.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1899 İstanbul

Baba Adı: Hasip

Anne Adı: Melek

NAYMAN, 1899 yılında İstanbul'da doğmuştur. Girit Valiliği ve Sadrazamlığı yapmış olan Mustafa Naili Paşa'nın torunu olan ve Hasip Bey ile Melek Hanım'ın kızıdır.¹²⁷

Özel Fransız Okulu'ndan mezun olmuştur. Lise mezunu olan NAYMAN, Fransızca, İngilizce ve Rumca bilmekteydi. 1917 yılından 1924 yılına kadar Bezmialem Kız Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1926 yılından itibaren Adana'da bulunarak Adana Belediyesi Meclis Üyeliği'ne ve Belediye Kâtipliği'ne seçilmiştir. 1935 yılında V. Dönem Seyhan (Adana) Milletvekili olarak meclise girmiştir.¹²⁸

Milletvekilliği dönemi boyunca İktisat ve Maliye Encümeni'nde üye ve kâtip olarak görev yapmıştır. Milletvekilliği sona erdikten sonra Anadolu Ajansı'nda Fransızca ve İngilizce mütercimliğin yanı sıra, Milletlerarası Kadınlar Konseyi Üyeliği, Türkiye Kadınlar Konseyi Genel Sekreterliği ve Adana Belediye Meclis

¹²⁷ Abdullah Hacıoğulları, **Adana'da İlkleri Başaran Kadınlar**, Aras Yayınları, İstanbul 2011, s. 96.

¹²⁸ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 961.

Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 1927 yılında Adanalı Avukat Zihni Bey ile evlenen NAYMAN, 2 çocuk annesi olup 16.12.1967 tarihinde vefat etmiştir.¹²⁹

3.12. FAHRİYE VANDEMİR

3.12.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1912 Malatya

Baba Adı: İbrahim

Anne Adı: Zehra

1912 yılında Malatya'da doğmuştur. İlköğrenimini ve ortaöğrenimini Malatya'da tamamlamıştır. Ortaöğrenimini bitirdikten sonra İstanbul Ebe okuluna kayıt yaptırmış, ancak vekil öğretmenlik görevine başlamasıyla birlikte, ebelik eğitimine ara vermek zorunda kalmıştır. 12 Ekim 1930 tarihinde Malatya Gündüzbey Köyü İlkokulu'na vekil öğretmen olarak göreve başlamıştır. Buradaki görevine 30 Nisan 1931 tarihine kadar devam etmiştir. Daha sonra Malatya Hidayet İlkokulu'na tayini çıkmış ve 1 Haziran 1932 tarihine kadar burada görev yapmıştır.

Vekil öğretmenlik görevinden ayrıldıktan sonra, İstanbul'da bulunan babasının yanına dönmüştür. Babasının yanında kaldığı süre içinde yarım bıraktığı ebelik eğitimine devam eder ve 1935 yılında ebelik bölümünden mezun olur. Kadıköy'de bulunan özel bir doğumevinde ebelik yapmaya başlar.

¹²⁹ Hacıoğulları, a.g.e., s. 97.

Komiser muavini olan babası İbrahim ÖĞÜT, 1937 yılında vefat eder. VANDEMİR, babasının vefatından sonra, 1938 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde ebe, polis ya da kâtip olarak bir memuriyete atanma talebinde bulunur. 21 Mart 1938 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne muamelat memuru olarak atanmıştır. 1968 yılına kadar görevini başarılı bir şekilde icra etmiştir. Kalp ve damar hastalığı nedeniyle 10 Mayıs 1968 yılında malulen emekli olmuştur. 2 Mart 1942 tarihinde Ahmet Niyazi VANDEMİR ile evlenmiş bu tarihten itibaren ÖĞÜT olan soyadını eşinin soyadı olan VANDEMİR ile değiştirmiştir.¹³⁰

3.13. FAKİHE ÖYMEN

3.13.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1900 İşkodra

Baba Adı: İsmail

Anne Adı: Azize

ÖYMEN, 1900 yılında İşkodra'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nden mezun olmuştur. Bursa Kız Muallim Mektebi'nde coğrafya ve tarih öğretmenliği yapmış, Türk Maarif Cemiyeti Kız Lisesi Müdürlük görevinde bulunmuştur. Fransızca bilen ÖYMEN, öğretmenliği bırakarak siyasete atılmıştır. 1935 yılında V. Dönem İstanbul Milletvekili olarak meclise girmiştir. Daha sonra VI. ve VII. Dönemlerde de İstanbul'dan VIII. Dönemde de Ankara'dan Milletvekili seçilmiştir.

¹³⁰ Şahin, Tunç ve Töre (Editörler), a.g.e., s. 314-316.

Evli ve iki çocuk annesi olan Fakihe Hanım, 6 Nisan 1983 tarihinde vefat etmiştir.¹³¹

3.14. FAİKA ZELİHA ÜNLÜER

3.14.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 03.02.1894 Şumnu

Baba Adı: Numan Sabit

Anne Adı: Rukiye

ÜNLÜER, 3 Şubat 1894 tarihinde Şumnu'da doğmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Türklere uygulanan baskı ve katliamlar nedeniyle 1899 yılında

¹³¹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 450.

İstanbul'a göç etmişlerdir. 1 Eylül 1906 tarihinde Sultanahmet İnas Rüşdiyesine kaydoldu ve birincilikle bitirdi. Öğretmen olmak istediği için Darümuallimat başlar ve okulda gösterdiği üstün başarıdan dolayı öğretmeni Zeliha'ya üstün, seçkin ve ileri anlamlarına gelen Faika ismini vermiştir. 25 Ağustos 1909'da okulu birincilikle bitirdi.

18 Mayıs 1912'de Erzurum Kız İlk Mektebi'ne Başöğretmen olarak atanmıştır. Ailesiyle birlikte Erzurum'a yerleştiler. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Erzurum Ruslar tarafından işgal edilince, Faika Hanım ailesiyle beraber Ocak 1915'te Sivas'a göç etmişler ve orada Sivas Kız İlk Mektebi ile Darüleytam Başöğretmenliğine atanmıştır. Erzurum ili düşman elinden kurtulunca 22 Ekim 1918'de Faika Hanım eski görev yerine geri dönmüş ve Erzurum Merkez Kız Mektebinde müdür olarak göreve başlamıştır.

Erzurumlu olan Topçu Yüzbaşı İsmail Hakkı Beyle Sivas'tayken evlenmiştir. İsmail Hakkı Bey, 1907 senesinde İstanbul Mühendishane-i Berri-i Hümayundan subay olarak mezun olmuş, Kurtuluş Savaşı yıllarında Doğu Cephesi'nde savaşmış, Gümrü ve Kars'ta Merkez Komutanlığı yapmıştır. Bu evlilikten oğlu Ertuğrul dünyaya gelmiştir.

ÜNLÜER, Milli Mücadele için ulusal bilinci ayakta tutmaya çalışmıştır. 1919'da Erzurum İslam Kadınları Topluluğu Muradiye Camisi'nde toplantı düzenlemiş ve Faika Hanım, söz alıp düşman işgalini kınamış ve haksızlık olduğunu dile getirmiştir. 1924 yılının eylül ayında Erzurum'da büyük bir deprem meydana gelir. Faika Hanım, Mustafa Kemal Atatürk'ün Erzurum'u ziyareti sırasında onunla tanışma fırsatı bulmuştur. Erzurum'a Cumhuriyet İnkılaplarının yerleşmesi için çalışmalar yapmış, halk dersanelerinde kadınlara okuma yazma öğretmiştir.

Cumhuriyetin ilanından önce 10 yıl Cumhuriyetin ilanından sonra 30 yıl toplamda 40 yıl eğitime hizmet vermiş ve bu görevinin hemen hemen hepsini Erzurum'da tamamlayıp, birçok öğrenci yetiştirmiştir. 24 Ekim 1952'de emekli olmuş ve eşi ile beraber İstanbul'a yerleşmiştir. Eğitim sistemine büyük emek veren Faika Zeliha ÜNLÜER, 18 Ağustos 1981'de vefat etmiştir.¹³²

¹³² http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/1.htm. Adresinden 19.04.2015 tarihinde alınmıştır.

3.15. FEVZİYE ABDULLAH TANSEL

3.15.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 23.02.1912 Muş

Baba Adı: Abdullah Hulusi

Anne Adı: Sara

TANSEL, 23 Şubat 1912'de Muş'ta dünyaya gelmiştir. Babası Kadı Abdullah Hulusi Bey, annesi Sara Hanım'dır. 1918 yılında annesini 1921 yılında babasını kaybeden Fevziye Hanım ablalarıyla birlikte 6 Mayıs 1921 tarihinde İstanbul'a gelmiş ve Fatih'teki kendi evlerine yerleşmişlerdir.¹³³

Eğitime Elazığ'da buldukları dönemde evlerinde özel hocalardan Kur'an okuma, Türkçe, Tarih ve Coğrafya dersleri alarak başlamıştır. İlköğrenimini Fatih'te, orta ve liseyi 1931'de İstanbul Kız Lisesi'nde tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü ile Yüksek Öğretmen Okulu'ndan 1935 yılında mezun olmuştur. 1935-1936 yılları arasında Konya Kız Öğretmen Okulu ve Konya Erkek Lisesi'nde, 1936'dan 1963 yılına kadar Ankara Atatürk Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olarak çalışmıştır. 1960-1961 eğitim-öğretim yılında Newyork'ta Columbia University, Near and Middle East Institute'de misafir öğretim üyesi olarak Modern Türk Edebiyatı ve Metin Şerhi dersi vermiştir. 1963'te Gazi Eğitim

¹³³ İsmet Binark ve Nejat Sefercioğlu, **Fevziye Abdullah Tansel Bibliyografyası**, Güven Matbaası, Ankara 1975, s. 9.

Enstitüsü'nde, 1964 yılında da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev almıştır. 1978 yılında emekli olmuştur.¹³⁴

TANSEL, liselerde kompozisyon eğitimini sistemleştiren ilk edebiyat öğretmeni olup ayrıca 1936-1941 yılları arasında Prof. Dr. Mehmet Fuad Köprülü'nün çıkardığı Ülkü dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. İslam Ansiklopedisi'nde ve Türk Tarih Kurumu'nun yayımladığı Belleten'de inceleme yazıları çıkar. 1984'de Türkiye Yazarlar Birliği'ne üye olan Fevziye Hanım, Türk kültürüne yaptığı hizmetlerden dolayı Türkiye Yazarlar Birliği'nce yılın yazarı seçilmiştir. 1929 yılında şiirle yazı hayatına başlayan TANSEL, çok uzun yıllar devamlı olarak yazılar yazmıştır. Türk edebiyatında ilmi, edebi tenkitleri, tetkik ve monografileriyle önemli bir yer oluşturmuştur. Tansel'in günlükleri 2011 yılında Ay Dolanır Günler Geçer adıyla basılmıştır. 4 Ağustos 1988 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir.¹³⁵

¹³⁴ <http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=FevziyeAbdullahTansel>. Adresinden 20.09.2018 tarihinde alınmıştır.

¹³⁵ <http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/fevziyeabdullahtansel>. Adresinden 20.09.2018 tarihinde alınmıştır.

3.15.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 11.

*Fevziye Abdullah TANSEL'in Eserleri*¹³⁶

Eserin Adı	Türü	Yılı
Duyuşlar	Şiir	1935
Mehmed Akif Hayatı ve Eserleri	İnceleme	1945
Hususi Mektuplarına Göre Namık Kemal ve Abdülhak Hamid	İnceleme	1949
İstiklal Harbinde Mücahit Kadınlarımız	İnceleme	1988
Ziya Gökalp Külliyyatı-I	Yayıma Hazırladığı Yapıtlar	1952
Ziya Gökalp Külliyyatı-II	Yayıma Hazırladığı Yapıtlar	1965
Şinasi: Makaleler	Yayıma Hazırladığı Yapıtlar	1960
Şinasi: Şair Evlenmesi	Yayıma Hazırladığı Yapıtlar	1960
Namık Kemal'in Hususi Mektupları 4 c.	Yayıma Hazırladığı Yapıtlar	1967,69,73,86
Mehmed Emin Yurdakul'un Eserleri-I	Yayıma Hazırladığı Yapıtlar	1969
Ömer Seyfettin'in Şiirleri	Yayıma Hazırladığı Yapıtlar	1972
Çocuklar İçin Dini Şiirler	Antoloji	1961
Tanzimat Devri Edebiyatı'nda Dini Şiirler	Antoloji	1962
Türk-İslam Edebiyatı: Türkçe Dini Metinler 2 c.	Antoloji	1967,71
İyi ve Doğru Yazı Yazma Usulleri (Örn. Beraber)	Yardımcı Ders Kitapları	1949
İyi ve Doğru Yazı Yazma Usulleri 2 c.	Yardımcı Ders Kitapları	1962,63

¹³⁶ <http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=FevziyeAbdullahTansel>. Adresinden 20.09.2018 tarihinde alınmıştır.

3.16. HACER DİCLE

3.16.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1902 Kastamonu

Baba Adı: Hilmi

Anne Adı: Refika

1902 yılında Kastamonu’da doğmuştur. Annesi Gökhasanzadeler’den Refika Hanım, babası müderris Ali Hilmi Efendi’dir. 1915 yılında Kastamonu Merkez İnas (Kız) Mektebi İbtidaisi’ni bitirmiştir. 1920 yılında Kastamonu Kız Öğretmen Okulu’ndan mezun olduktan sonra çeşitli okullarda görev yapmıştır. 23 Eylül 1920 tarihinde Kastamonu Riyazülbenat İlk Mektebi Başmuallimi olarak tayin edilmiştir. 29 Nisan 1924 tarihinde Zafer İlk Mektebi, 1 Mart 1926’da Merkez İkinci Kız Mektebi ve 1 Eylül 1929’da da Gazipaşa İlk Mektebi’ne atanmış ve bu okullarda başöğretmen olarak görev yapmıştır. 26 Kasım 1930 tarihinde Amasya’ya atanmış; 4 Aralık 1930–11 Aralık 1931 yılları arasında Merzifon Karamustafa Paşa Mektebi Başöğretmenliği görevinde bulunmuştur. 1 Ekim 1932’de Kastamonu Merkez Rumsındı Mektebi öğretmenliğine ve 1 Kasım 1933 tarihinde de Gazipaşa Okulu öğretmenliğine atanmıştır. DİCLE, 1935 yılına kadar on beş yıl öğretmenlik yapmıştır.¹³⁷

¹³⁷ Mustafa Eski, **İlk Kadın Milletvekillerinden Hacer Dicle**, Web:<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-33/ilk-kadin-milletvekillerinden-hacer-dicle> adresinden 12.05.2015 tarihinde alınmıştır.

Kadınlara siyasi haklar verilince memleket meselelerinde daha geniş ölçüde hizmet etmek için öğretmenlik mesleğinden ayrılmış, 8 Şubat 1935 tarihinde siyasete atılmış ve Umumi Meclis Üyeliği'ne seçilmiştir. 1935-1939 yılları arasında Daimi Encümen Üyeliği yapmıştır. Ayrıca C.H.P. İl Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde bulunmuştur. 1939 yılında VI. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak meclise girmiştir.¹³⁸

DİCLE, genç yaşına rağmen Kastamonu'daki etkin kişilerden biri olmuştur. Bazı toplantılarda bulunmuş ve çeşitli konferanslar vermiştir. İlk konuşmasını da 23 Nisan 1933'de yapmıştır. Kastamonu Öğretmen Okulu tarih öğretmeni olan Nihat DİCLE ile evlenmiş ve bu evlilikten iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir. 18 Nisan 1966 tarihinde Ankara'da vefat etmiş ve burada toprağa verilmiştir.¹³⁹

3.17. HASENE ILGAZ

3.17.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1902 İstanbul

Baba Adı: Mehmet Fevzi

Anne Adı: Hatice

1902 İstanbul doğumludur. Babası Kemaliyeli, annesi Safranboluludur. İstanbul Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuştur. Okul bittikten sonra 1923'ten

¹³⁸ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1075.

¹³⁹ Mustafa Eski, **İlk Kadın Milletvekillerinden Hacer Dicle**, Web: <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-33/ilk-kadin-milletvekillerinden-hacer-dicle> adresinden 12.05.2015 tarihinde alınmıştır.

1943 yılına kadar İstanbul'da İstanbul Emine Hatun Kız Mektebi'nde, İstanbul Presto Kadın Mektebi'nde öğretmenlik yapmıştır. İstanbul Fatih 21, 24, 51, ve 28. İlkokulları'nda da başöğretmenlik yapmıştır.

1923–1943 yılları arasında Ocak, Bucak, İlçe ve Vilayet İdare Heyeti Üyelikleri görevinde bulunmuştur. 1935'ten 1938 yılına kadar Şehremini Halkevi Reisliği yapmış, 1938 yılından milletvekili seçilinceye kadar C.H.P. İstanbul Vilayet İdare Heyeti Azalığı'nda çalışmıştır.

1923 yılından 1943 yılına kadar başkanlığını yürüttüğü Fukaraperver, Çocuk Esirgeme, İlkokullar Yoksul Çocuklar, C.H.P. İşbuyla Kurtarma Yurdu, Türk Dil Kurumu Kurucu Üyeliği ve Başkanlıkları, Fatih İlçesi Hava Kurumu Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.¹⁴⁰

Ulus, Vakit, Cumhuriyet, Yeni İstanbul Gazeteleri ve Akgün, Çorum, Hürsöz, Safranbolu, Adana ve Hatay Yerel Gazetelerinde, Kadın ve Türk Çocuğu, Yeşil Ada, Yeşil Ay ve Çocuk Dergilerinde yazarlık yapmıştır. Az düzeyde Fransızca bilen ILGAZ, VII. Dönem Hatay, VIII. Dönem Çorum Milletvekili seçilmiştir. Evli ve bir çocuk annesi olup, 3 Mayıs 2000 tarihinde vefat etmiştir.¹⁴¹

3.18. HATİCE ÖZGENER

3.18.1. Hayatı

¹⁴⁰ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1225.

¹⁴¹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. Cilt 1920-1950, s. 461.

Doğum Tarihi ve Yeri: 1865 Selanik

Baba Adı: Mustafa

Anne Adı: Fatma

ÖZGENER, 1865 yılında Selanik'te doğmuştur. Rüştîye Mektebi'ni bitirdikten sonra özel eğitim almıştır. Ayrıca iyi düzeyde Rumca bilmekteydi.¹⁴²

Selanik İnas Rüştîyesi Mektebi Öğretmen Yardımcılığı, Bebek İnas Rüştîyesi Öğretmen Yardımcılığı yapmıştır. Ayrıca Resim Öğretmenliği, İstanbul Daru'l-Muallimat Tarih Öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. Süleymaniye İnas Rüştîyesi, İstanbul Kız Sanayi Mektebi ve Kadıköy İnas Daru'l-Eytam Müdür Yardımcılığı yapmıştır. Bebek ve Çağlayan Daru'l-Eytam'da Müdür olarak görev almış ve Beykoz Daru'l-Eytam'da da öğretmenlik yapmıştır. Emekli olduktan sonra V. Dönem Ara Seçimle Çankırı Milletvekili olarak meclise girmiştir. Medeni hali bekâr olan ÖZGENER, dört çocuk annesi olup, 21 Şubat 1940 tarihinde vefat etmiştir.¹⁴³

3.19. HATİCE SABİHA GÖRKEY

3.19.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1888 İstanbul

Baba Adı: İsmail

Anne Adı: Ayişe

¹⁴² Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 990.

¹⁴³ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 250.

1888 yılında Üsküdar'da doğmuştur. Darülfünun Matematik Bölümü mezunu olup Fransızca bilmekteydi. Birçok okulda öğretmen olarak çalışmıştır. Adana, Sivas Kız Muallim Mektepleri'nde, Mal Hatun İnas Mektebi'nde, Bursa Darulmuallimat Muallimi ve öğretmeni olarak görev yapmıştır. Ayrıca Edirne Kız Muallim Mektebi Müdür Muavini ve Matematik öğretmeni olarak görev almıştır. Milletvekili seçilmeden önce Tokat Ortaokulu'nda Matematik öğretmeni olarak çalışmaktaydı.

1935 yılında V. Dönem Sivas Milletvekili olarak meclise girmiştir. Evli olup bir çocuk annesidir. 22 Kasım 1963 tarihinde vefat etmiştir.¹⁴⁴

3.20. HALİDE EDİP ADIVAR

3.20.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1882 İstanbul

Baba Adı: Mehmet Edip

Anne Adı: Bedirfem

ADIVAR, 1882 yılında büyükannesinin İstanbul Beşiktaş'taki evinde doğmuştur. Babası II. Abdülhamit'in Ceybi Hümayun Başkâtibi Mehmet Edip Bey, annesi Bedirfem Hanım'dır. Annesini küçük yaşta kaybettiği için ilk çocukluk dönemi dindar anneannesinin ve büyükbabasının yanında geçer. Babası yeniden evlenince babasının evine geçer. İngiliz eğitim sisteminin hayranı olan Mehmet Edip Bey, kızını

¹⁴⁴ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 287.

Hristiyan çocukların gittiği bir çocuk yuvasına gönderir. Büyükannesinin ısrarıyla beş yaşında dini eğitim de alır.¹⁴⁵

İngilizce ve Fransızca bilen ADIVAR, 1901 yılında Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nden mezun olmuştur.¹⁴⁶ 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanıyla beraber gelen özgürlük havası Halide Hanım'ın yazarlık serüveninin de başlangıcı olur. İlk olarak Tanin gazetesinde Halide Salih imzasıyla yazılar yazar. Resimli Kitap, Yeni Tanin, Şehbal, Musavver Muhit, Mehasin ve Resimli Roman mecmualarında yazıları yayımlanır. Tanin gazetesindeki yazıları bazı kesimleri rahatsız edince tehdit mektupları almaya başlar. 31 Mart Vakası sırasında Mısır'a oradan da İngiltere'ye geçer. 1909 yılında yurda döndükten sonra siyasi makalelerin yanında mensur şiirler, hikâyeler ve edebi yazılar da yazmıştır.¹⁴⁷

Eğitim Bakanı Sait Bey'in teklifiyle Kız Öğretmen Okulları'nda öğretmenlik ve Vakıf Okulları'nda müfettişlik yapmıştır. Ayrıca kadınların eğitimi ve pedagoji konularında konferanslar düzenleyip makaleler yazmıştır. 1912'de ilk kadın derneklerinden Teali-ye Nisvan Cemiyeti'ne üye olur. Cemiyet yararına yapılan yardım toplantılarına katılır, cemiyetin açtığı hastanede hastabakıcılık yapmıştır. 1916 yılında Lübnan, Beyrut ve Şam'daki okulları düzenleyip açmak için Suriye'ye gider. 1918'de İstanbul Üniversitesi'nde Batı edebiyatı dersleri verir.¹⁴⁸

ADIVAR, Milli Mücadele Dönemi'nde Anadolu'ya silah ve cephane taşınmasında yardımcı olup vatanın kurtuluşu için mücadele etmiştir. Hâkimiyet-i Milliye ve İrade-i Milliye gazetelerinde yazmıştır. Ayrıca Milli Mücadele'yi tanıtan ve halkı cesaretlendiren eserler kaleme alır. Dağa Çıkan Kurt, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, İzmir'den Bursa'ya bu eserler arasındadır. Fatih, Üsküdar, Kadıköy ve Sultanahmet Mitinglerinde halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Atatürk'ün karargâhında görev almış ve kendisine "Onbaşı" rütbesi verilmiştir.¹⁴⁹

Cumhuriyetin ilanıyla sivil hayata geçmiş; Akşam, Dergâh, Vakit, İkdam, Hâkimiyet-i Milliye ve Son Telgraf gazete ve dergilerde yazmaya devam eder. Halide

¹⁴⁵ Gönül Ağbaba, **Halide Edip Adivar Hayatı-Sanatı-Eserleri**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1997, s. 11-12.

¹⁴⁶ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1720.

¹⁴⁷ Ağbaba, **a.g.e.**, s. 13-14.

¹⁴⁸ Ağbaba, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁴⁹ Şefika Kurnaz, **Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)**, Yayıncılık Matbaası, İstanbul 2011, s. 223-224.

Edip'in Kurtuluş Savaşı'nın başladığı sıralarda savunduğu Amerikan Mandası fikri ve Wilson Prensipleri Cemiyeti ile alakası daha sonra bazı kesimler tarafından yazılı saldırıya uğramasına neden olmuştur. Böylece eşiyle beraber yurt dışına çıkmak zorunda kalır. 1939 yılına kadar İngiltere ve Fransa'da yaşar.

Yurt dışında olduğu dönemde kitap yazmayı sürdürdüğü gibi Türk kültürünü dünya kamuoyuna tanıtmak için birçok yerde konferanslar verdi. İngiltere'de Cambridge, Oxford; Fransa'da Sorbonne Üniversitelerinde konuşmacı olarak katıldı. 1928'de Amerika Birleşik Devleti'nde Williamstown Siyaset Enstitüsü'nde yuvarlak masa konferansına başkanlık eden ilk kadın olarak tarihe geçti. 1932'de Colombia Üniversitesi Bernard Koleji'nden gelen davet üzerine ikinci kez ABD'ye gider ve Yale, Illinois, Michigan Üniversiteleri'nde konferanslar verdi. Ayrıca 1935 yılında İslam Üniversitesi Jamia Milia'yı kurmak için açılan kampanyaya katılmak üzere Hindistan'a çağrıldığında Delhi, Kalküta, Benares, Haydarabad, Aligar, Lahor ve Peşaver Üniversiteleri'nde dersler vermiştir.¹⁵⁰

1939'da İstanbul'a dönmüş ve 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İngiliz Edebiyatı profesörü olur. On yıl kadar bu kürsünün başkanlığını yürütür. 1950 yılında IX. Dönem Bağımsız İzmir Milletvekili olarak meclise girer. 1954'te istifa ederek üniversitedeki görevine tekrar dönmüş ve yeni eserler yazıp basıma hazırlamıştır.¹⁵¹

1901 yılında Salih Zeki Bey'le ilk evliliğini yapar ancak 1910'da eşinin tekrar evlenmek istemesi üzerine ayrılır. 1917'de Dr. Adnan ile ikinci evliliğini yapar. 1955'te eşinin vefatı Halide Edip'i derinden sarsar. İki erkek evlada sahip olan ADIVAR, 9 Ocak 1964 yılında İstanbul'da 80 yaşındayken böbrek yetmezliği hastalığından dolayı yaşamını yitirir. Cenazesi Merkezefendi Mezarlığı'na defnedilmiştir.¹⁵²

II. Meşrutiyet'in ilanı ile yazarlığa başlayan Halide Edip; yirmi bir roman, dört hikâye kitabı, iki tiyatro eseri, hatıra, çeşitli incelemeler yazmış ve çeviriler yapmıştır.

¹⁵⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Halide_Edip_Ad%C4%B1var. Adresinden 21.06.2015 tarihinde alınmıştır.

¹⁵¹ Ağbaba, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁵² Ağbaba, **a.g.e.**, s. 18.

Ayrıca Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemleri Türk edebiyatının en çok eser veren yazarlarından olmuştur.

3.20.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 12.

*Halide Edip ADIVAR'ın Romanları*¹⁵³

Romanları	Tefrika	İlk Basım
Heyula	Musavver Muhit (1909)	1974
Raik'in Annesi	Demet (1908) Resimli Roman Mecmuası (1909)	1924
Seviye Talib		1910
Handan	Tanin (1912)	1912
Yeni Turan	Tanin (1912)	1912 (Almanca'ya çevrildi.)
Son Eseri	Tanin (1913)	1919
Mev'ud Hüküm	Yeni Mecmua (1917-18)	1919
Ateşten Gömlek	İkdam (1922)	1923 (İngilizce, Arapça, Almanca, Rusça, İsveççe ve Fransızca'ya çevrildi.)
Kalp Ağrısı	Vakit (1924)	1924
Vurun Kahpeye	Akşam (1923)	1926
Zeyno'nun Oğlu	Vakit (1927)	1928
Sinekli Bakkal	Haber (1935)	1936 (Orjinali The Clown His Doughter adıyla İngilizce'dir. Fransızca, İspanyolca, Sırpça ve Fince'ye çevrildi.)
Yolpalas Cinayeti	Yedigün (1936-37)	1937
Tatarcık	Yedigün (1938-39)	1939
Sonsuz Panayır	Cumhuriyet (1946)	1946
Döner Ayna	Yeni İstanbul (1953)	1954
Akile Hanım Sokağı	Hayat (1957)	1958
Kerim Usta'nın Oğlu	Milliyet (1958)	1974
SevdaSokağı Komedyası	Cumhuriyet (1959)	1971
Çaresaz	Cumhuriyet (1961)	1972
Hayat Parçaları		1963

¹⁵³ Ağbaba, a.g.e., s. 28-29.

Tablo 13.

*Halide Edip ADIVAR'ın Hikâyeleri, Hatıraları, Tiyatro Eserleri, Fikir Eserleri, Çevirileri*¹⁵⁴

Hikâyeleri	İlk Basım
Harap Mabetler	1911
Dağa Çıkan Kurt	1922
Kubbede Kalan Hoş Seda	1974
İzmir'den Bursa'ya	1922 (Yakup Kadri, Falih Rıfkı ve Mehmet Asım'la birlikte.)
Hatıraları	İlk Basım
Türk'ün Ateşle İmtihanı	1962 (The Turkish Ordeal adıyla İngilizce yayınlandı.)
Mor Salkımlı Ev	1963 (1926'da Memoirs adıyla İngilizce olarak yayınlandı.)
Tiyatro Eserleri	İlk Basım
Kenan Çobanları	1918 (Vedi Sabra tarafından bestelendi.)
Maske ve Ruh	1937 (1953'te İngilizce Mask sor Souls adıyla yayınlandı.)
Fikir Eserleri	İlk Basım
İngiliz Edebiyatı Tarihi	1940 (I.cilt)-1943 (2. cilt)-1949 (3.cilt)
Hindistan'ın İç Yüzü	1937 (İngilizce Inside India adıyla yayınlandı.)
Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri	1955 (Turkey Faces West ve Conflit of East and West in Turkey adlı eserlerin birleştirilmesiyle oluşturuldu.)
Dr. Abdülhak Adnan Adıvar	1956
Çevirileri	İlk Basım
Mader (John Abbot'tan)	1897
Talim ve Terbiye (Çeşitli yazarlardan)	1912
Babür Han (Flora Annie Steel'den)	-
Gizli Belde (Valpole'dan)	1924
Hamlet (Sheakespeare'den)	1941
Nasıl Hoşunuza Giderse	1943
Coriolanus	1945
Antonius ve Cleopatra	1943
Hayvan Çiftliği (G.Orwell'den)	1954
Marcus Antonius (Plutark'tan)	1955

¹⁵⁴ Ağbaba, a.g.e., s. 30-31.

3.21. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

3.21.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1901 İstanbul

Baba Adı: Mehmet Selim

Anne Adı: Ayşe Nazlı

1901 yılında İstanbul'da Kızıltoprak'ta doğmuştur. Babası, hürriyet mücadelesiyle şöhret kazanan, İkinci Meşrutiyet'ten sonra gazetelerde fıkra yazarlığı yapan Mehmet Selim Bey, annesi Ayşe Nazlı Hanım'dır. Mehmet Selim Bey, 1899'da kardeşi şair Süleyman Tevfik'le birlikte "Mürüvvet" gazetesini çıkarmış ve bu gazetede yayımladığı bir makaleden dolayı tutuklanacağını sezince İstanbul'u terk etmiştir. 1900 yılının sonuna doğru Avnullah Kazımı adıyla İstanbul'a dönmüştür. Fakat "Müşir Fuat Paşa Vakası"nda yakalanıp Sivas'a sürgün edilir. Buradan da kaçma girişiminde bulunduğu için Sinop'a sevk edilmiştir. Ancak İkinci Meşrutiyet ilan edilince İstanbul'a döner. Babası Sivas'ta sürgüneyken Halide Nusret dünyaya gelmiştir.¹⁵⁵

Okuma yazmayı dört yaşında öğrenen ZORLUTUNA'nın ilk eğitimi annesi Ayşe Nazlı Hanım, tarafından verilen Kur'an-ı Kerim ve Türkçe dersleri ile başlar. Edebiyat sevgisini annesinden almış, şiire düşkünlüğü çok küçük yaşta başlamıştır.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Zeki Gürel, **Halide Nusret Zorlutuna Hayatı ve Eserleri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 1.

¹⁵⁶ Kelime Erdal, **Küçük Dostların Öğretmeni Halide Nusret Zorlutuna**, Ezgi Kitapevi, İstanbul 2008, s. 14-15.

1909 yılında Avnullah Kazımı'nın sürgün hayatı bitince Kerkük Mutasarrıfı olur. Ömrünün en güzel yıllarının Kerkük'te geçtiğini söyleyen ZORLUTUNA, Arapça ve Farsça özel dersler almıştır. Ailesiyle 1914 yılında Kerkük'ten İstanbul'a dönmüşler ve "Erenköy İnas Sultanisi" adıyla bilinen Erenköy Kız Lisesi'nin beşinci sınıfına kaydedilir. I. Dünya Savaşı'nın sürdüğü sıralarda babasını kaybetmiştir. 1917'de Talebe Defteri Dergisi'nin düzenlemiş olduğu yarışmaya, babasını kaybettikten sonra yazdığı "Ağlayan Kahkahalar" başlıklı şiirle katılmış ve birinci olmuştur.¹⁵⁷

Lise öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde eğitim gördü. Maddi zorluklardan dolayı çalışmak mecburiyetinde kalınca Darümuallimat sınavlarına girdi öğretmen olma hakkı kazandı. Allahın kendisini öğretmen olsun diye yarattığına inanan Halide Nusret için öğretmenlik bir sevda olup, ömür boyu sürmüştür. Daha sonra Kadıköy'deki Özel Aşiyân İdadisi'nin ilk kısmına öğretmenlik yapmıştır. Burada öğretmenlik yaparken bir yandan İstanbul Darülfünun'da tarih Bölümüne devam etti, özel ders alarak İngilizce öğrendi.¹⁵⁸

1924 yılında Edirne Kız Öğretmen Okulu'na tayin edilir. Ardından İstanbul Kız Lisesi'ne nakil olmuştur. 1926'da Dördüncü Süvari Alayı Binbaşı Aziz Vecihi Bey'le evlenmiştir. Eşinin işinden dolayı Kırklareli, Kars, Karaman, Şanlıurfa, Kahramanmaraş ve Sarıkamış'ta bulunmuş ve buralarda öğretmenlik yapmıştır. 1948'de eşinin şark görevi bitince Ankara Cebeci Orta Okulu'na tayini çıkar. Bir süre burada çalıştıktan sonra Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'na nakledilir. 1957 yılında burada çalışırken kendi isteğiyle emekliye ayrılır. Uzun yıllar öğretmenlik yapan ZORLUTUNA, "Benim Küçük Dostlarım" adlı kitabında öğretmenlikle ilgili hatırlarını ve tecrübelerini paylaşır.¹⁵⁹

ZORLUTUNA, genç yaşından itibaren sosyal kuruluşlarda ve hayır cemiyetlerinde çalışmıştır. Türk Kadınlar Birliği, Halk Evleri, Türk Ocakları, Muallimler Birliği, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardım Sevenler Derneği, Çocuk Haklarını Müdafaa Cemiyeti İdare Heyetinde uzun yıllar verimli bir şekilde çalışmıştır. Ayrıca Türk Dil Kurumu'nun kurucu üyeliğini yapmıştır. 1975 yılı

¹⁵⁷ Güler, a.g.e., s. 5-6.

¹⁵⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/Halide_Nusret_Zorlutuna. Adresinden 18.08.2015 tarihinde alınmıştır.

¹⁵⁹ Güler, a.g.e., s. 8-9.

Birleşmiş Milletler tarafından “Kadın Yılı” olarak ilan edilmiştir. “Kadının Sosyal Hayatını İnceleme ve Araştırma Derneği” tarafından düzenlenen sergi ve toplantıda Halide Nusret’e, “Ümmü’l Muharrirat” (Kadın Yazarların Annesi) unvanı verildi. 1983 yılında da Basın Yayın Genel Müdürlüğü ile Türk Basın Birliği tarafından “Basın Mesleğinde 50 Yıl Şerefli Hizmet” belgesi ve plaket verilmiştir.¹⁶⁰

1930 yılında oğlu Ergun, 1938’de kızı Emine Işınsu dünyaya gelmiştir. Yaşamının son yıllarında romatizma ve yüksek tansiyon rahatsızlığı olan ZORLUTUNA, 10 Haziran 1984 yılında vefat etmiş ve 12 Haziran günü Ankara Asri Mezarlığına defnedilmiştir.

¹⁶⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Halide_Nusret_Zorlutuna. Adresinden 18.08.2015 tarihinde alınmıştır.

3.21.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 14.

*Halide Nusret ZORLUTUNA'nın Romanları, Şiirleri, Diğer Eserleri ve Piyesleri*¹⁶¹

Romanları	Basım Yılı
Küller	1921
Sisli Geceler	1925
Örümcek Dede	1931
Gülün Babası Kim?	1933
Beyaz Selvi	1945
Büyük Anne	1971
Aydınlık Kapı	1974
Aşk ve Zafer	1978
Rüzgârdaki Yaprak	Kitap halinde basılmamıştır.
Rüyaların Masalı	-
Şarkın Romanı	-
Şiirleri	Basım Yılı
Geceden Taşan Dertler	1930
Yayla Türküsü	1943
Yurdumun Dört Bucağı	1950
Ellerim Bomboş	1967
Diğer Eserleri	Basım Yılı
Hanım Mektupları	1923 (Mektup Örnekleri)
Benim Küçük Dostlarım	1948 (Okul Hatıraları)
Bir Devrin Romanı	1978 (Meslek Hatıraları)
Piyesleri	Basım Yılı
Gece Kondu Gülleri	Kitap halinde basılmamıştır.
Hatırsaymaz	"
Kaymakam	"
Pece ve Kafes	"
Rüzgârdaki Yaprak	"
Suçlu Kim?	"
Zeynebim Zeynebim	"

¹⁶¹ Gürel, a.g.e., s. 175-177.

Tablo 15.

*Halide Nusret ZORLUTUNA'nın Dergi ve Gazetelerde Yayımlanan Bazı Yazıları*¹⁶²

Dergi ve Gazetelerdeki Yazıları	Yayınlandığı Yer	Basım Yılı
Ağlayan Kahkahalar	Talebe Defteri	Mart 1917
Teselli	Milli Mecmua	1339
Bursa Hatıraları	"	1339
Eski Bir Aşkın Hikâyesi	"	1339
Dumanlar	"	1340
Mektep Çocuğu	"	7 Şubat 1340
Gurbette Kandil	"	20 Mart 1340
Hünerlinin Aşkı	"	20 Mart 1340
Ölenler Güller	"	10 Nisan 1340
Gurbette Ramazan	"	24 Nisan 1340
Post Restant	"	15 Mayıs 1340
Mektebin Çocuğu İçin	"	24 Temmuz 1340
Bir Mektup	"	24 Temmuz 1340
Katılıyor musun?	"	7 Ağustos 1340
Son Şifa	"	1340
Sultan Selim ve Sinan	"	1340
Hayal Cennetinde	"	15 Ağustos 1341
Hayal Cennetinde Baba	"	15 Eylül 1341
Hayal Cennetinde	"	1341
Hayal Cennetinden Hakikat Cehennemine	"	1341
Tuna'da	"	1925
Buluttan ve Dumandan Satırlar	"	15 Nisan 1926
Benim Derdim	"	15 Nisan 1926
Senin Ölümün	"	1 Mayıs 1926
Benim Gönlüm	"	15 Temmuz 1926
Onun Kızı	"	1926
Hasret Acısı	"	1926
Akşam Levhası İçinde Yuvasız Kadın	"	1926
Zeliha'nın Derdi	"	-
İkinci Yetimliğim	"	1927
Nazıma Hikâye	"	1 Şubat 1927
Dilek	"	1 Mart 1927
Yanmış Defterden Satırlar	"	1 Mart 1927
Yanmış Defterden Satırlar	"	15 Mart 1927
Yanmış Defterden Satırlar	"	15 Nisan 1927
Belki	"	1 Mayıs 1927
Yanmış Defterden Satırlar	"	1 Mayıs 1927
Yanmış Defterden Satırlar	"	15 Mayıs 1927
Yanmış Defterden Satırlar	"	1 Temmuz 1927

¹⁶² Gürel, a.g.e., s. 177-180.

Arkadaş	"	15 Temmuz 1927
Kıymetli Sanatkârın Ölümü Dolayısıyla	"	15 Temmuz 1927
Yanmış Defterden Satırlar	"	15 Temmuz 1927
Bir Ölü Arkasından	"	1927
Gelincik Masalı	"	1927
İlk Çizgi	"	1928
Ölürken	"	15 Şubat 1928
Dalgalar	"	15 Nisan 1928
Geceden Taştan Dertler	"	15 Mayıs 1928
Yemin	"	1928
Rüzgârlı Geceler	"	1928
Yüzük Duası	"	1929
Prevanoryumda Akşam	"	1930
Yavrum	"	1930
Taş	"	Mart 1931
Görün Bana	"	15 Eylül 1952
Yolu Buldum	"	15 Aralık 1952
Münacaat	"	15 Ocak 1953
Telefon İki Defa Çaldı	"	15 Nisan 1953
Telefon İki Defa Çaldı	"	15 Mayıs 1953
Telefon İki Defa Çaldı	"	19 Eylül 1953
Telefon İki Defa Çaldı	"	Ekim 1953
Ne Mutlu Bana	Türk Düşüncesi	-
Halide Nusret ZORLUTUNA'nın 50. Sanay Yılı Münasebetiyle Yaptığı Konuşmanın Metni	Defne Dergisi	Haziran 1967
Onlarsız	Defne Dergisi	Ocak 1968
Nöbetçiler	Hisar Dergisi	Ağustos 1968
Arif Nihat Asya	Ayşe Dergisi	Şubat 1969
O Bembeyaz Karanlık	Hisar Dergisi	Mart 1969
Dumanlı Dumanlı	Ayşe Dergisi	Mart 1969
Anne	"	Mayıs 1969
İnsanlığın Büyük Zaferi	"	Ağustos 1969
Güzel İzmir	"	Eylül 1969
Cumhuriyetin 46. Yılı	"	Ekim 1969
Büyük Şair Mehmet Akif	"	Ocak 1970
Üvey Ana Üvey Evlat	"	Şubat 1970
Mutlu Bir Yıldönümü	"	Mart 1970
Anneler Günü	"	Mayıs 1970
Alparslan Marşı	"	Aralık 1970
Bayram	"	Aralık 1970
Değerli Şair H.F. Ozansoy	Hisar Dergisi	Nisan 1971
Dumanlı Dumanlı	Töre Dergisi	Ekim 1972
Orhan Seyfi Orhon	Hisar Dergisi	Ekim 1972
Arz-ı Hal	Töre Dergisi	Aralık 1972
İki Büyük Şair	Hisar Dergisi	Aralık 1973
Niyaz	Öğretmen Dergisi	Ocak 1974
Mübarek Ramazan	Töre Dergisi	Temmuz 1982

Kurban Bayramı	Töre Dergisi	Ekim 1982
Nedir Bu?	Türk Edebiyatı Dergisi	Ekim 1982
Yunus'un Türbesinde	Türk Edebiyatı Dergisi	Aralık 1982
Kızım Işınsu İçin	Töre Dergisi	Aralık 1982
Birecik'ten Antep'e	Erciyes Dergisi	Kasım 1983
Vasiyetname	Töre Dergisi	Temmuz 1984

3.22. HERMİNE AGAVNİ KALUSTYAN

3.22.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 30.06.1914 İstanbul

Baba Adı: Leon

Anne Adı: Heranuş

KALUSTYAN, 30 Haziran 1914 İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 1932 yılında Esayan Lisesi'nden mezun olduktan sonra Paris'e gider ve Paris Yüksek Kız Öğretmen Okulu Matematik Bölümü'nde parasız yatılı olarak öğrenimine devam etmiştir. Gerekli olan staj işlemini bitirdikten sonra yurda dönmüştür. 1936 yılında Esayan Okulu'nda matematik öğretmeni olarak göreve başlar. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi'ne kaydolmuştur.¹⁶³ 1941 yılında Prof. Dr. Richard Von Mises ile Prof. Dr. Wilhelm Prager'in yanında "Konform Tasvir ve Sulp Bir Cismin Düzlem Hareketi" adlı tezi ile doktorasını yapmış ve Fen Doktoru unvanını almıştır. 1941'de

¹⁶³ Temsilciler Meclisi Üyesi Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 150.

Getronagan Erkek Lisesi'nde matematik öğretmenliği yapmıştır. 1948 ve 1973 yılları arasında Esayan Orta Okulu'nda müdürlük görevini yürütmüştür. Ayrıca 1949 yılının kasım ayından itibaren Galatasaray Lisesi'nde matematik öğretmenliğine başlamış ve geometri, astronomi dersleri vermiştir.¹⁶⁴

Fransızca ve İngilizce bilen KALUSTYAN, 1947 yılında Esayan Lisesi'nde Yetişenler Derneği'nin kurucuları arasında yer almış ve başkan seçilmiştir. 1954'de Kalfayan Kız Yetimhanesi Yönetim Kurulu'nda görev almıştır. 1957 yılından itibaren Türk Astronomi Derneği Üyesi olmuştur.¹⁶⁵

1961 Anayasası'nı yapan Kurucu Meclis'e devlet başkanı temsilcisi olarak atanmıştır. 1975'te, "Yeryüzü Geçmişte ve Şimdi: Fezaya Doğru" adlı, Ermenice bir kitap yayımladı. 1989'da Paris'te vefat etmiştir.¹⁶⁶

3.22.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 16.

*Hermine Agavni KALUSTYAN'ın Eserleri*¹⁶⁷

Kitabın Adı	Basım Yılı
Yeryüzü Geçmişte ve Şimdi: Fezaya Doğru	1975

¹⁶⁴ <http://www.oktayaras.com/hermine-agavni-kalustyan/tr>. Adresinden 21.02.2018 tarihinde alınmıştır.

¹⁶⁵ Temsilciler Meclisi Üyesi Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 150.

¹⁶⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Hermine_Agavni_Kalustyan Adresinden 23.02.2017 tarihinde alınmıştır.

¹⁶⁷ https://tr.wikipedia.org/wiki/Hermine_Agavni_Kalustyan Adresinden 23.02.2017 tarihinde alınmıştır.

3.23. HURİYE BAHA ÖNİZ

3.23.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1887 İstanbul

Baba Adı: Baheaddin

Anne Adı: Ayşe

1887 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlk ve Orta eğitimini Leyli Sanayi Mektebi'nde tamamladı. Daha sonra özel eğitim alarak Bursa Amerikan Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Londra Üniversitesi kadın bölümü olan Bedford Koleji'nde Pedagoji üzerine çalışarak yurda dönmüştür. 1912 yılında Kız Muallim Mektebi'nde Pedagoji ve Tatbikatı Dersiye öğretmenliği yapmıştır. Ayrıca İnas İdadisi Pedagoji ve Ev İdaresi derslerine girmiştir. Kilis'te Teali Nisvan adında özel bir okul kurmuş ve bu okulda memleket kadınlarına gönüllü olarak ders vermiştir.¹⁶⁸

İstanbul'a dönünce yabancı ve azınlık okullarında yedi yıl öğretmenlik yapmıştır. Beyoğlu 3. Rum Okulu, Haydarpaşa Musevi Okulu, Galata Musevi Erkek Okulu, Hasköy İtalyan Okulu ve Feriköy Menemetayan Okulu öğretmenlik yaptığı kurumlardır. İngilizce bilen ÖNİZ, Milletvekili seçilmeden önce de Yeniköy Rum Mektebi'nde Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi ve Türkçe derslerine girmiştir.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 897.

¹⁶⁹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 255.

1935 yılında V. Dönem Diyarbakır Milletvekili olarak meclise girmiştir. Tüm dönem boyunca Maliye Encümeninde üyelik yapmıştır. İş Kanunu Layihası, Orman Kanunu, İzmir Vilayeti Turistik Yollarının İnşası Hakkındaki Kanun, Kayseri-Eskişehir Tayyare Fabrikasına Mütedavil sermaye verilmesi için kurulan geçici encümenlerde de üye olarak görev yapmıştır. Milletvekilliği görevi sona erince tekrar öğretmenlik mesleğine dönmüştür. Sırasıyla 23 Haziran 1939'da İtalyan Lisesi ve Ticaret Lisesi, 2 Haziran 1946'da Erenköy Kız Lisesi, 20 Ekim 1946'da Beyoğlu Kız Lisesi Türkçe öğretmenliğine atanmıştır. Eşi Hayrettin Bey'den ayrılmış olup, Ali Şinasi adında bir oğlu vardır. 2 Kasım 1950 tarihinde vefat etmiştir.¹⁷⁰

3.23.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 17.

*Huriye Baha ÖNİZ'in Romanları*¹⁷¹

Romanları	Basım yılı
Köprü Altı Çocukları	1936
Bir Öğretmenin Romanı	1939 ¹⁷²

3.24. LATİFE BEKİR ÇEYREKBAŞI

3.24.1. Hayatı

¹⁷⁰ <http://www.bilinmeyendiyarbakir.com/milletvekilleri.html>. Adresinden 04.12.2015 tarihinde alınmıştır.

¹⁷¹ Huriye Baha Öniz, **Köprü Altı Çocukları**, Muallim Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul 1936.

¹⁷² Huriye Öniz, **Bir Öğretmenin Romanı**, Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul 1939.

Doğum Tarihi ve Yeri: 1901 İstanbul

Baba Adı: Yusuf Kamil

Anne Adı: Nesime

1901 yılında İstanbul'da doğmuştur. ÇEYREKBAŞI, Lise mezunu olup, Rumca ve Fransızca bilmekteydi. İki yıl Konya Kız Muallim Mektebi'nde Fransızca ve on yıl da İstanbul'un çeşitli okullarında öğretmenlik yapmıştır.

1931 yılında İstanbul Şehir Meclisi Azalığı'na seçilmiş ve on beş yıl C.H.P azalığı görevinde bulunmuştur. Kızılay, Yeşilay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Maarif Cemiyeti, Kadınlar Esirgeme Kurumları gibi birçok hayır kurumlarının idare ve merkez heyetlerinde uzun yıllar hizmet vermiştir.

İstanbul'da toplanan II. Balkan Konferansı'nda Türkiye Temsilcileri arasında yer alan ÇEYREKBAŞI, ayrıca 1935'te İstanbul'da toplanan Milletlerarası Kadınlar Cemiyeti'nin toplantısını düzenlemiş ve Türkiye Temsilciler Heyeti Başkanı olarak görev yapmıştır.¹⁷³

Milletvekili seçilmeden önceki görevi İzmir Şehir Meclisi Azası ve Yardım Sevenler Derneği'nin Başkanlığını yapmıştır. VIII. Dönem İzmir Milletvekili olarak meclisteki yerini almıştır. Evli ve üç erkek evladı bulunan Latife Bekir Hanım, 23 Eylül 1952 tarihinde vefat etmiştir.¹⁷⁴

¹⁷³ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1420.

¹⁷⁴ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 477.

3.25. LEMAN ÜNSAL

3.25.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1913 Isparta

Baba Adı: Zeki

Anne Adı: Hayriye

1913 yılında Isparta'nın Yalvaç kazasında doğmuştur. Ailesi Şereflikoçhisar'da ikamet ediyordu. İlköğrenimini Şereflikoçhisar İlkokulu'nda başlayıp 24 Mart 1930 tarihinde mezun olmuştur. İlkokuldan mezun olduktan sonra, Akşehir Ortaokulu'na kaydolmuştur. Ancak son sınıftayken 1934 yılında okuldan ayrılmıştır.

Ortaöğrenimini tamamladıktan sonra, Şereflikoçhisar'ın Sarıyahşi köyüne vekil başöğretmen olarak atanmıştır. 30 Nisan 1935 tarihine kadar bu görevi sürdürür. Bir süre Hüsrev köyünde öğretmenlik yapar. Daha sonra Ankara'nın Kalecik ilçesi merkez okulunda öğretmenlik yapmaya başlar. 31 Mart 1936 yılına kadar Polis mesleğine geçmek için öğretmenlikten ayrılır.

30 Haziran 1936 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde Polis Memuru olarak göreve başlamıştır. Polis olarak çalışırken 13 Kasım 1943 tarihinde kendi isteğiyle Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğü'ne geçerek memuriyet hayatına

orada devam etmiştir. Leman ÜNSAL, Cumhuriyet Dönemi'nin “İlk Kadın Polis Memurlarından” olmuştur.¹⁷⁵

3.26. LÜTFİYE AKBULAK

3.26.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1908 Ankara

Baba Adı: İsmail

Anne Adı: Kamile

AKBULAK, 1908 yılında Ankara'da dünyaya gelmiştir. İlköğrenimine Konya İlkokulu'nda başlamış, 11 Ekim 1934 tarihinde Konya Kız Muallim Orta Mektebi'nden mezun olmuştur. Eğitimini tamladıktan sonra ailesiyle birlikte Ankara'ya yerleşmiş, 1937 yılında Ankara Necatibey İlkokulu'nda vekil öğretmenliğe başlamıştır. Bir süre bu görevde kaldıktan sonra Ankara Daktilografi Kursuna kayıt yaptırmış ve 1939 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Daktilografi Kurs Öğretmenliği sertifikasını almıştır.

1 Haziran 1940 tarihinde Vakıflar Umum Müdürlüğü Emlak ve Arazi Kalemide daktilo memuru olarak göreve başlamıştır. Burada çalışırken 27 Ağustos 1940 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü'nde beşinci sınıf muamelat memuru olarak atanmış ve 30 Haziran 1947 tarihinde dördüncü sınıf muamelat memuru olarak terfi etmiştir. Bu görevini sürdürürken 1950 yılında üstün başarı gösterdiğinden dolayı,

¹⁷⁵ Şahin, Tunç ve Töre (Editörler), a.g.e., s.259-260.

Bakanlar Kurulu tarafından “Bir Maaş Tutarında Nakdi Mufakat” ile ödüllendirilmiştir.

AKBULAK, üst üste terfi alarak 7 Şubat 1957 tarihinde üçüncü sınıf muamelat memuru, 22 Kasım 1959’da ikinci sınıf muamelat memuru olarak görevinde yükselmiştir. 17 Temmuz 1962’de Polis Enstitüsü Müdürlüğü’ne geçiş yapmış ve 30 Mayıs 1966 tarihinde birinci sınıf muamelat memuru olarak terfi etmiştir. İki yıl sonra muamelat amirliği görevine terfisi yapılmış ve bu görevine devam ederken 1 Kasım 1971 yılında emekli olmuştur. Lutfiye Hanım, Türk Polis Teşkilatına “İlk Kadın Muamelat Amirlerinden” olarak adını yazdırmıştır.¹⁷⁶

3.27. MEBRURE AKSOLEY

3.27.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1902 Selanik

Baba Adı: Halit

Anne Adı: Fatma

Büyükbabası 3. Ordu Esliha Müfettişi Birinci Ferik Mehmet Sezai Paşa olup Sinopludur. Babası emekli İstihkâm Binbaşı Halit Güran, annesi Lüleburgaz’da Çiftçi Bilgici Zadelere Ali Aşkî Beyin kızı Fatma Güran’dır. 10.08.1902’de Selanik’te doğmuş ve babasının işi gereği Balkan Savaşı’na kadar orda kalmışlardır.

¹⁷⁶ Şahin, Tunç ve Töre (Editörler), a.g.e., s. 332-335.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Bandırma ve Alaşehir'de bulunmuştur. Mütareke ve işgal yıllarında İzmir'de başladığı lise öğrenimini İstanbul Çamlıca Lisesi'nden 1921 yılında pekiyi bir derece ile mezun olmuştur. 1922'de babası ve üç kardeşiyle beraber Milli Mücadele'ye katılmak için Ankara'ya gelmiştir. Ankara Maarif Müdürlüğü'nün izniyle 1922'de Çankaya'da özel bir ilkokul açmış ve eğitim alanında hizmet vermiştir. 1935 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ne başlamış, 10.08.1938'de mezun olmuştur.

1923'te Dr. Mühendis Yrb. İhsan AKSOLEY ile evlenmiş ve eşinin Almanya'daki eğitimi ve öğrenci müfettişliği zamanında uzun bir süre Almanya'da, kısa bir sürede Fransa, İngiltere ve Macaristan kalmışlardır. Bu sürede kendini geliştirip Almancayı öğrenmiştir. Ayrıca Almanya'da sosyal yardım kurumlarında araştırmalar yapmıştır.

Ankara Halkevi Köycülük Koluna 1938'de girmiş ve köycülük kolunun her faaliyetine etkin olarak katılmıştır. 1939 yılında Erzincan Felaketzedelerine Yardım Komitesi'nde çalışmış ve 1940–1941 yıllarında Yardım Sevenler Cemiyeti'nin genel kâtipliğini yürütmüştür. Ayrıca bu cemiyetin genel müfettişi olarak da çalışmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Çankaya Ocağının en eski üyelerinden olan AKSOLEY, milletvekili seçilmeden önce de bu ocağın reisliğini yapmaktaydı. Kavaklıdere Halk Dağıtım Birliği'nin reis vekilliğini de yapmıştır. İyi düzeyde Almanca, az düzeyde de Fransızca bilmekte, VII. ve VIII. Dönem Ankara milletvekilliği yapmıştır.¹⁷⁷

Evli olan AKSOLEY, 2 Mart 1984 tarihinde vefat etmiştir.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1178.

¹⁷⁸ TBMM Albümü 1920–2010, 1. cilt 1920–1950, s. 449.

3.28. MEBRURE GÖNENÇ

3.28.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1900 İstanbul

Baba Adı: İbrahim

Anne Adı: Didar

1900 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası eski Hazine-i Hassa memurlarından İbrahim Bey, annesi Didar Hanım'dır. İlköğrenimini Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'nde tamamlamıştır. Eğitimine Türkçe ve Fransızca olarak Beşiktaş İttihadı Osmanî Mektebi'nde devam etmiştir. Arnavutköy Amerikan Koleji'ne 1914 yılında girmiş 1919'da mezun olmuştur.

Mezun olduktan sonra çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. Beylerbeyi Kız Mektebi'nde Fransızca, Gedikpaşa Amerikan Mektebi'nde Türkçe daha sonra Çamlıca Lisesi'nde İngilizce ve Üsküdar Amerikan Mektebi'nde İngilizce ve Fen Bilgisi öğretmeni olarak görev yapmıştır.

Adana Emrazı Zühreviye Hastanesi Baştabibi Dr. Remzi Bey'le 1927 yılında evlenince Adana'ya yerleşmiştir. Kadınlara 1930 yılında "Belediye Seçimlerine Katılma Hakkı" verilince ilk kadın azalar arasında yer alarak Adana Belediye

Meclisi'ne Üye olarak girmiştir. Milletvekili seçilmeden önce ise Mersin Belediye Meclisi Üyelik görevinde bulunmuştur.¹⁷⁹

1935 yılında meclise giren ilk kadın milletvekillerinden olmuş ve V.,VI. ve VII. Dönem Afyonkarahisar milletvekilliği yapmıştır. İki çocuk annesi olan GÖNENÇ, 6 Aralık 1981 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸⁰

3.29. MELİHA ULAŞ

3.29.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1901 Sinop

Baba Adı: Hüseyin Kami

Anne Adı: Fatma Ülviye

1901 yılında Sinop'ta doğmuştur. Babası Doktor Hüseyin Kami, annesi Fatma Ülviye Hanım'dır. İlkokulu İstanbul Küçük Mustafa Paşa İnas Rüştüyesi'nde, orta ve lise eğitimini Kız Sanayi Mektebi'nde tamamlamıştır. Darülfünun Edebiyat Bölümü'nün sınavlarını kazanarak 1914 yılında kayıt yaptırmış ve 1917'de mezun olmuştur.

01.09.1917 tarihinde İstanbul Selçuk Hatun Kız Sanayi Mektebi'ne Coğrafya öğretmeni olarak atanmıştır. 1919'da Terifan Kandilli İnas Sultaniyesi'ne Edebiyat

¹⁷⁹ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 868.

¹⁸⁰ TBMM Albümü 1920–2010, 1. cilt 1920–1950, s. 373.

öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Buradan da 1923'te Terifan Bezmialem Sultanisi Türkçe ve Edebiyat öğretmenliğine geçmiştir.

Dil eğitimi almak için görevinden istifa ederek Arnavut Köy Amerikan Kız Koleji'ne girmiştir. Burada üç yıl hem öğrenci olarak devam etmiş hem de İhzarı sınıfların Türkçe derslerine girmiştir. Doktor Halid Hulusi ile 1926 yılında evlenince eşinin Doğu görevi için Erzurum'a yerleşmiştir. Erzurum'da açılması planlanan Erzurum Kız Öğretmen Okulu'nda Edebiyat dersleri ve Başöğretmenlik görevi verilmiştir. Beş yıl bu görevde kalmıştır. 1 Eylül 1933 tarihinde Samsun Lisesi Edebiyat öğretmenliğine tayin edilmiştir. İngilizce ve az düzeyde Fransızca bilen ULAŞ, milletvekili seçilene kadar bu görevde kalmıştır.¹⁸¹

V. Dönem Samsun Milletvekili olarak meclise girmiş ve VI. Dönem'de de aynı ilden milletvekili seçilmiştir. Evli olan Melihe Hanım, 17.07.1942 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸²

3.30. MİHRİ PEKTAŞ

3.30.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1895 Bursa

Baba Adı: Yusuf Bahattin

Anne Adı: İclal

¹⁸¹ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 959.

¹⁸² TBMM Albümü 1920–2010, 1. cilt 1920–1950, s. 352.

PEKTAŞ, 1895 yılı şubat ayında Bursa’da doğmuştur. İlköğrenimini İstanbul Rüştü Paşa Okulu’nda yapmıştır. Amerikan Kız Koleji’ne 1908 yılında kaydolmuş ve 1916 yılında birincilik derecesiyle mezun olmuştur. 1918 yılına kadar burada Türkçe öğretmenliği yapmıştır. 1921’de Bezmialem Kız Lisesi’nde İngilizce öğretmeni olarak çalışmış ve 1922 yılına kadar Rabert Koleji İngilizce öğretmenliği yapmıştır.¹⁸³

Kadıköy Fukaraperver Cemiyeti ve Hilali Ahmer ve Himaiye-i Etfal Cemiyetleri’nde üyelik görevlerinde bulunmuştur. Fransızca ve İngilizce bilen PEKTAŞ, V., VI. ve VII. Dönemlerde Malatya ilinden Milletvekili seçilmiştir. 1917 yılında Rabert Koleji’nde Türkçe Şubesi Şefi Hüseyin Bey’le evlenmiş ve iki evladı olmuştur. 14 Temmuz 1979 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸⁴

3.30.2. Faaliyet ve Eserleri

Vilyam Remzi’nin Anadolu’nun tarihi coğrafyası isimli eserini tercüme etmiştir.¹⁸⁵

3.31. MİHRİBAN ERDEN

3.31.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1917 Denizli

Baba Adı: Ali Rıza

Anne Adı: Macide

¹⁸³ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 943.

¹⁸⁴ TBMM Albümü 1920–2010, 1. cilt 1920–1950, s. 414.

¹⁸⁵ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 943.

1917 yılında Denizli’de dünyaya gelmiştir. Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu mezunu olup Fransızca bilmektedir. Çeşitli illerde bulunan okullarda el sanatları öğretmenliği ve müdürlük görevinde bulunmuştur. 21 Ekim 1938 tarihinde Adana İsmet İnönü Kız Enstitüsü’nde öğretmenlik ve müdür yardımcılığı yapmıştır. 20.09.1943 tarihinde Tarsus Akşam Kız Sanat Okulu’nu açmış ve üç yıl müdürlük görevini yürütmüştür. 23.11.1946 tarihinden itibaren Çorum Kız Enstitüsü’nde el sanatları dersine girmiş ve okulun müdürlüğünü yapmıştır. 13.12.1949 tarihinde Ankara Atatürk Kız Enstitüsü müdür yardımcılığına geçmiştir.

1956 yılından itibaren bir süre Fransa’da ikamet etmiştir. Yurda döndükten sonra 15 Temmuz 1958 tarihinde Ankara Kız Teknik Öğretmen Olgunlaşma Enstitüsü Çiçek Atölye Şefi olarak göreve başlamıştır. Milletvekili seçilmeden önce 1974 yılında Ankara Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi Müdürlük görevini yürütmüştür. 01.08.1976 tarihide isteği üzere emekliye ayrılmıştır.¹⁸⁶

XVII. Dönem Isparta Milletvekili olarak meclise girmiştir. Bir çocuk annesi olan ERDEN, 24 Kasım 2004 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸⁷

3.32. MUAMMER DEVELİ

3.32.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1897 İstanbul

Baba Adı: Hüseyin Hüsnü

Anne Adı: Emine

¹⁸⁶ TBMM Üyeleri Özgeçmiş Bildirimi 1621.

¹⁸⁷ TBMM Albümü 1920–2010, 3. cilt 1983–2010, Ofset Matbaacılık, Ankara 2010, s. 1140.

1897 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Molla Gürani İnas Rüştiyesi'nde görmüştür. Çapa Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra İstanbul Darülfünun Fen Fakültesi'ne girmiş 1917 yılında iyi bir dereceyle mezun olmuştur. 1928 yılında Tıp Fakültesi Diş Bölümü'nden mezun olarak Diş Tabibi Unvanı almıştır.

Almanca ve Fransızca bilen DEVELİ, 1914 yılında Fatih Koca Mustafa Paşa Numune Mektebi Beden Eğitimi öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Bu görevini yürütürken 1915'te Erenköy Numune Mektebi Eşya muallimi olarak çalışmıştır. Ayrıca 1917 yılında Kandilli Kız Lisesi Ulumu Tabiiye öğretmenliği yapmıştır. Mesleki çalışma için Berlin'e gitmiş ve üç yıl orada akademik çalışma yapmıştır. Yurda döndükten sonra öğretmenlik mesleğine devam etmiş ve 1924'te Selçuk Hatun ve Üsküdar Kız Zanaat okuluna Teknoloji öğretmeni olarak atanmıştır. Uzun bir süre burada çalıştıktan sonra, 1931 yılında Tokat Ortaokulu'na Tabiiye öğretmeni olarak atanmıştır. Mesleğinin yanında Tokat Hava Kurumu Kadınlar Kolu Başkanlığı'nı yapmıştır.¹⁸⁸

Meslek hayatı öğretmenlikle geçen DEVELİ, 1939 yılında Tokat ilinden VI. ve VII. Dönem Milletvekili olmuştur. Bir çocuk annesi olup 27 Mayıs 1959 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1122.

¹⁸⁹ TBMM Albümü 1920–2010, 1. cilt 1920–1950, s. 428.

3.33. MUAZZEZ İLMİYE ÇİĞ

3.33.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 20.06.1914 Bursa

Baba Adı: Zekeriya

Anne Adı: Hamide

20 Haziran 1914 tarihinde Bursa’da doğmuştur. Babası Zekeriya Bey, Birinci Dünya Savaşı’nda Armutluda, İnönü Savaşı’nda da Pazarcık kasabasında öğretmenlik yapmıştır. Ancak Sakarya Savaşı nedeniyle göçmen olarak Çorum’a taşınmışlardır. İlköğrenimine Çorum’da başlamış ve daha sonra Bursa’ya yerleşmişlerdir. Babasının isteği üzerine keman ve Fransızca öğrenmesi için özel okul olan Bizim Mektep’e gönderilir. Burada iki yıl okuduktan sonra Bursa Kız Öğretmen Okulu’na 1926 yılında sınavla girmiştir. 1931 yılında mezun olmuş ve ilk görev yeri olan Eskişehir’e atanmıştır.

1936 yılında açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ne, bir defaya mahsus ilkokul öğretmenlerinin kabul edilmesinden yararlanarak kayıt yaptırmıştır. Hititoloji, Sümeroloji, Arkeoloji ve Almanca Bölümlerinde eğitimini tamamlayarak 1940’da mezun olmuştur. Hocaları onun üniversitede kalmasını istemişler ancak Muazzez İlmiye ÇİĞ ve çocukluk, öğretmenlik ve okuldan arkadaşı olan Hatice KIZILYAY ile müzede çalışmayı tercih etmişlerdir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Çiviyazılı Belgeler Bölümü'ne atanmışlardır. Müze'de Almanya Nazi katlinden kurtarılan Uzman Dr. Kraus'la 1948 yılına kadar çalışmalar yapmış bu tarihten sonrada Hatice KIZILYAY ile çalışmalarına devam etmiştir. Müze'de İÖ 2500 yılından İsa'nın doğumuna kadar olan zaman içinde yazılmış Sümer, Akad ve Hitit dillerinde 75 bine yakın çiviyazılı tablet bulunuyordu. Bu tabletlerin önce konservasyonları yapılmış daha sonra devirlerine, tarihlerine, konularına göre tasnifleri ve katalogları yapılmıştır. Böylece "Çiviyazılı Tabletler Arşivi" meydana gelmiştir. Başta meslektaşı Hatice KIZILYAY ve Dr. F.R. Kraus olmak üzere, Sümeroloji hocası Prof. B. Landsberger, Histoloji hocası H.G. Güterbock, Finlandiya'dan Prof. A. Salonen, Amerika'dan Prof. Samuel Noah Kramer ile birlikte yapılan çalışmalar sonucu 8 kitabı ve birçok makaleleri yayımlanmıştır.¹⁹⁰

1957 yılında Münih'teki Oryantalistler Kongresi'ne katılmıştır. 1960'da Heidelberg Üniversitesi'nde altı ay süren bir çalışma yapmıştır. 1965'te Roma'da sergilenen Hitit sergisini Londra'ya götürmüştür. 1973 yılında da emekli olmuştur.¹⁹¹

Emekli olduktan sonra da boş durmamıştır. Atatürk, Türk kültürü, tarihi ve dili üzerine çalışmalar yapılmasını istemiştir. Bu araştırmaların yapılabilmesi için Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi açılmış, Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Bu doğrultuda Muazzez Hanım, Sümer ve Hitit kültürlerini halka tanıtmak amacıyla kitaplar, makaleler yazmış ve çeşitli konferanslar düzenlemiştir. Yerli ve yabancı birçok dergide makaleleri yayımlanmıştır.

Orta derecede Almanca ve İngilizce bilen ÇİĞ, 1940 yılında Kemal ÇİĞ ile evlenmiş, iki kız çocuğu dünyaya getirmiştir. Kızının biri bilimsel koordinatör olarak New York'ta çalışmakta, diğeri de işkadını ve Sosyal Sorumluluk Eğitim Derneği Başkanı olarak İstanbul'da yaşamaktadır. Nöro-psikiatri doktoru olan kardeşi Prof. Turan İtil New York Alzheimer Centre'leri kurmuştur. Topkapı Sarayı Müzesi

¹⁹⁰ Kaynak Yayınları, **Muazzez İlmiye Çığ'a Armağan Kitap Cumhuriyet'e Adanan Bir Ömür**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2009, s. 13-14.

¹⁹¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Muazzez_%C4%B0lmiye_%C3%87%C4%B1%C4%9F. Adresinden 25.12.2015 tarihinde alınmıştır.

Müdürlüğü'nden emekli olan eşi Kemal ÇİĞ, 25 Aralık 1983 tarihinde vefat etmiştir. Muazzez İlmiye ÇİĞ, 20 Haziran 2014 tarihinde 100. yaşını kutlamıştır.¹⁹²

3.33.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 18.

Muazzez İlmiye ÇİĞ'in Üye Olduğu Kurumlar¹⁹³

Sıra No	Kurum Adı
1	Deutsche Archeologischen Instut
2	Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
3	Acedemia, Medicinae&Psiyatriae Foundation
4	Turkish-AssociTION OF University Women, Üniversiteli Kadınlar Derneği
5	Türk-Amerikan Üniversiteliler Derneği
6	Çağdaş Yaşam Derneği
7	Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi
8	Ataköy Kültür ve İmar Derneği

¹⁹² Kaynak Yayınları, a.g.e., s. 20.

¹⁹³ Kaynak Yayınları, a.g.e., s. 18.

Tablo 19.*Muazzez İlmiye ÇİĞ'in Aldığı Ödüller¹⁹⁴*

Sıra	Kurum Adı	Ödül Adı	Yılı
1	Aydınlık	“Turan Dursun Araştırma Ödülü”	1999
2	Dünya Gazetesi	“Başarılı Kadınlar Onur Ödülü”	2002
3	İstanbul Kültür Üniversitesi	“Yürekli Kadın Ödülü”	2002
4	Doughters of Atatürk	“Women of Distinction Award”	2004
5	İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği	“Aydınlanmanın Kadınları Onur Ödülü”	2001
6	Türkiye Kadınlar Dernek. Federasyonu	“Atatürk’ün İzinde Bir Ömür”	2006
7	Truva Kültür Sanat Ödülleri	“Atatürkçülük Ödülü”	2002
8	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği	Atatürk’ün 125. Yaşı anısına “Özel Ödül”	2006
9	BALEV	“Muazzez İlmiye Çığ-Beyaz Yaşam Ödülü”	2005
10	ÇEV	“Çağdaş Yaşam Ödülü”	1994
11	TÜRSAK	“8. Uluslararası Sinema Tarih Buluşması Onur Ödülü”	2005
12	ICANAS	Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi ICANAS 38. “Türkiye Başarı Ödülü”	2007
13	Anadolu Halk Bil. ve Kültür Der. Osmaniye	“Özgür İnsan Ödülü”	2005
14	Adana Güçbirliği Vakfı	“Adana Güçbirliği Vakfı Ödülü”	2005
15	İzmir Rotary	“Rotary Meslek Hizmetleri Ödülü”	2005
16	ODTÜ	“Üstün Hizmet Ödülü”	2007
17	Dolmabahçe Rotary	“Meslek Başarı Ödülü”	2007
18	Galatasaray Rotary	“Meslek Ödülü”	2006
19	Fındıklı Rotary	“Meslek Ödülü”	2008
20	Yeniden Müdafayi Hukuk Harek. Dern.	“Onur ve Sevgi Ödülü”	2007

Muazzez İlmiye ÇİĞ’in Emekli Olduktan Sonraki Çalışmaları¹⁹⁵

1. Samuel Noah Kramer, *History Begins at Sümer* kitabının Türkçeye çevirisi, Tarih Sümer’de Başlar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1990, 1995, 1980. (Bu kitap daha önce 15 dile çevrilmiş ve “best-seller” olmuştu. Türkiye’de de 3. baskısı yapıldı.)

¹⁹⁴ Kaynak Yayınları, a.g.e., s. 19.

¹⁹⁵ Kaynak Yayınları, a.g.e., s. 15-16.

2. *Kur'an, İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 20. basım, 2009. (Kitapta Sümer mitolojisinden din kitaplarına giren konular karşılaştırmalı olarak açıklanıyor.)
3. *Sümerli Ludingirra, Geçmişe Dönük Bilimkurgu*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 11. basım, 2008. (Kitapta bir Sümer şairinin anıları şeklinde Sümer kültürü tanıtılmaktadır.)
4. *Zaman Tüneliyle Sümer'e Yolculuk*, Kültür Bakanlığı, 1993; Kaynak Yayınları, 4. basım, 2000. (Kitapta Sümer kültürü çocuklara öykü şeklinde anlatılıyor.)
5. *İbrahim Peygamber, Sümer Yazıtlarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 7. basım, 2007. (İbrahim Peygamber'e ait din kitaplarındaki hikâyelerin Sümer, Mısır ve Kenan kültürleriyle olan bağlantıları ve onun kimliği hakkındaki tartışmaları içermektedir.)
6. *İnanna'nın Aşkı, Sümer'de İnanç ve Kutsal Evlenme*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 5. basım, 2008. (Sümer'in Aşk ve Savaş Tanrıçası'nın evlenme öyküsüne ait şiirler bir araya getirilerek bir opera veya müzikal bir oyun konusu haline getirildi.)
7. *Hititler ve Hattuşa, İştar'ın Kaleminden*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 7. basım, 2008. (Hattuşa'daki kazıya annesiyle katılan İştar'ın günlüğü şeklinde, kazıdan çıkan tabletlerdeki Hitit tarihi ve kültürü ile ilgili bilgiler okuyanları sıkılmayacak biçimde anlatılıyor.)
8. *Gilgameş, Tarihte İlk Kahraman Kral*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 8. basım, 2008. (Sümerlilerin yarattığı, Akadlılar tarafından kaleme alınmış Gilgameş destanı, Akadcasında bulunmayan, yeni kazılarda çıkan Sümerce bölümleri de eklenerek bir öykü haline getirildi. Böylece destanın anlaşılması daha kolay hale getirildi.)
9. *Ortadoğu Uygarlık Mirası 1*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 5. basım, 2008. (Çeşitli yerlerde yayımlanan makalelerden bir bölümünü içeriyor.)
10. *Ortadoğu Uygarlık Mirası 2*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 4. basım, 2009. (Çeşitli yerlerde yayımlanan makalelerden bir bölümünü içeriyor.)

11. *Çivi Çiviye Söker*, Serhat Öztürk tarafından Muazzez Çığ ile Söyleşi, İş Bankası Yayınları, 2002, 4 baskı.
12. *Sümer Hayvan Masalları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.
13. *Atatürk Böyle mi Düşünmüştü?* Adlı kitap. Adana Güçlerbirliği Vakfı tarafından Cumhuriyet'in 80. yıl dönümü armağanı olarak yayınlandı (10 Kasım 2003). Daha sonra *Atatürk Düşünüyor* adıyla Kaynak Yayınları (İstanbul, 3. basım, 2007) tarafından basıldı.
14. *Bereket Kültü ve Mabet Fahişeliği*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 6. basım, 2009. (Sümer Aşk Tanrıçası İnana ve mabet fahişeliğinin din kitaplarındaki izleri inceleniyor.)
15. *Uygarlığın Kökeni Sümerliler 1 /Tarihte İlk Edebi Eserlerden Seçmeler*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2. basım, 2007. (Sümer edebiyatı ve günlük yaşantısı inceleniyor.)
16. *Vatandaşlık Tepkilerim*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 5. basım, 2007.
17. *Sümerlilerde Tufan, Tufan'da Türkler*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 3. basım, 2008. (Tufan ile ilgili çeşitli kaynaklar bir araya getirilmiştir.)

3.34. MUAZZEZ TAHSİN BERKAND

3.34.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1899 Selanik

Baba Adı: Hasan Tahsin

Anne Adı: Ayşe

Asıl adı Meryem Muazzez olan Muazzez Tahsin BERKAND, 1899 yılında Selanik'te doğmuştur. Babası Avukat Hasan Tahsin Bey, annesi Ayşe Hanım'dır. Çocukluğu Selanik'te geçmiş, 1912'de Balkan Savaşı'ndan sonra ailesiyle birlikte Selanik'ten İstanbul'a göçmüşlerdir. Özel ders alarak İngilizce ve Fransızca'yı öğrenmiş ve Alman Mektebi'ne altı ay devam etmiştir. İstanbul Fevziye Lisesi'ni bitirdikten sonra Kumkapı'da Fransız rahibelerin okulu olan Saeurs d' Assomption'da okumuştur.¹⁹⁶

Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra Üsküdar Refet Kadın ve Kasımpaşa Numune Okulları'nda Türkçe ve Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1917 yılında Halide Edip'in daveti üzerine Suriye'ye giderek Beyrut Kız Sultanisi ve Darülmuallimatı'nda iki yıl Türkçe öğretmenliği yapar. İstanbul'a döndükten sonra Şişli Terakki Lisesi'nde birkaç yıl Türkçe ve Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Daha sonra öğretmenlik mesleğinden ayrılarak özel ve yabancı şirketlerde tercümanlık yapar. 1925-1929 yılları arasında Milli Auto şirketinde çeviri ve yazışma işlerinde çalıştı. 1929 yılında hukuk işleri bürosunda çevirmen olarak başladığı Osmanlı Bankası'nda 25 yıl çalışmıştır.¹⁹⁷

Dönemin çeşitli gazete ve dergilerinde öyküler yayımlamıştır. Asıl ününü romanlarıyla kazanmıştır. Cumhuriyet devri popüler aşk romancılarındandır. Eserleri çok geniş bir okuyucu kitlesine özellikle kadınlar ve gençler arasında hızla yayılmıştır. Pek çoğu defalarca basıldığı gibi bazıları filme konu olmuştur. Sönen Yıldız, Bülbül Yuvası, Küçük Hanımefendi, Mağrur Kadın, Kezban, Mualla, Garip Bir İzdivaç, Sabah Yıldızı, Bir Genç Kızın Romanı, Aşk Fırtınası bu romanlardan birkaçıdır. Hiç evlenmeyen BERKAND, 1984 yılında vefat etmiştir.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Ümran Özçelik, **Muazzez Tahsin Berkand'ın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 43.

¹⁹⁷ http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Muzazzez_Tahsin_Berkand. Adresinden 09.03.2018 tarihinde alınmıştır.

¹⁹⁸ <http://www.edebiyatfakultesi.com/muazzez-tahsin-berkand.htm>. Adresinden 09.03.2018 tarihinde alınmıştır.

3.34.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 20.

*Muazzez Tahsin BERKAND'ın Telif Romanları*¹⁹⁹

Eser Adı	Basım Yılı
Sen ve Ben	1933
Aşk Fırtınası	1935
Bahar Çiçeği	1935
Sonsuz Gece	1937
Bir Genç Kızın Romanı	1938
O ve Kızı	1940
Kezban	1941
Perdeler (Kızım ve Aşkım)	1943
Saadet Güneşi	1944
Lale	1945
Büyük Yalan	1948
Sevmek Korkusu	1953
Kırılan Ümitler	1957
Bir Rüya Gibi	1958
Yılların Ardından	1960
Gençlik Rüzgârı	1963
Bir Gün Sabah Olacak Mı?	1972
Uğur Böceği	1974
Yabancı Adam	1980

¹⁹⁹ Özçelik, a.g.t., s. 54.

Tablo 21.

*Muazzez Tahsin BERKAND'ın Adapte Romanları*²⁰⁰

Eser Adı	Basım Yılı
Mualla	1941
Dağların Esrarı	1943
Bülbül Yuvası	1943
Aşk ve İntikam	1943
Aşkla Oynanmaz	1944
Garip Bir İzdivaç	1944
Kalbin Sesi	1944
Sabah Yıldızı	1944
Küçük Hanımefendi	1945
Nişan Yüzüğü	1945
Çiçeksiz Bahçe	1947
Aşk Tılsımı	1949
Çamlar Altında	1949
Gönül Yolu	1950
Sarmaşık Gülleri	1950
Mağrur Kadın	1958
Sevgim ve Gururum	1959
Işık Yağmuru	1962
Kıvılcım ve Ateş	1963
Bulutlar Dağılınca	1966
Uzayan Yollar	1968

Tablo 22.

*Muazzez Tahsin BERKAND'ın Tercüme Romanları*²⁰¹

Eser Adı	Basım Yılı
Ateşli Kalp	Magali'den 1939
Safo	Alphonse Daudet'den 1940
Jezabel/İhtiyarlamayan kadın	İrene Nemirowsky'den 1943
Hemşireler	A.J. Cronin'den 1944
Evleniyorum	J. Foldes'ten 1945
Meçhul Sevgili	Stefan Sweig'den 1945

1940 yılında Yeni Mecmua Çocuk Neşriyatı'ndan çıkan yirmi kitapta dönemim popüler yazarlarının yanı sıra Muazzez Tahsin BERKAND'ın da imzası

²⁰⁰ Özçelik, a.g.t., s. 56.

²⁰¹ Özçelik, a.g.t., s. 58.

vardır. Çocukları eğitmek amacıyla yazılan bu eserlerde hikâyeler, şiirler, masallar ve tiyatro metinleri yer alır.

Tablo 23.

*Muazzez Tahsin BERKAND'ın Çocuk Kitapları*²⁰²

Eser Adı
Sihirbazın Kızı
Efe Ali (Piyes)
Vatan Uğruna
Yuvasız Çocuk
Meksika Bataklıklarında
Havaların Bekçisi
Mavi Boncuk
Küçük Kahraman
Şehit Çocuk
İnci Gerdanlık
Okumağa Başladım
Doğan'ın Kamp Hatıraları
Arslan Peşinde
Sakarya Yollarında
Sihirli Çember
Tıngır Mıngır Ben Geldim
Afrika Ormanlarında
Hayvanlar Meclisi
Gramofon Plağı
Batı Hikâyesi (Parmak Çocuk)

²⁰² Özçelik, a.g.t., s. 59.

3.35. MÜRÜVVET PEKMAN

3.35.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1910 Kafkasya

Baba Adı: Cabbar

Anne Adı: Nigar

1910 yılında Kafkasya’da doğmuştur. Ailesinin göç etmesiyle İstanbul’a yerleşmişlerdir. İlköğrenimini Fatih On Üçüncü İlkokulu’nda tamamlamıştır. Orta ve lise eğitimi için İstanbul Kız Lisesi’ne kayıt yaptırmış ve mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü’ne girdi ve kimyager olarak mezun oldu.

Yükseköğrenimi bitirdikten sonra 1937 yılında İstanbul Emraz-ı Akliye ve Asabiye Hastanesi’ne (İstanbul Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi) mübaşir olarak atanmıştır. Ancak 1938 yılında bu görevin bazı nedenlerden dolayı ayrılmıştır. 28 Eylül 1938 tarihinde Ankara Gazi Lisesi’nde Kimya öğretmenini olarak göreve başlar. Bir süre öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra Polis Enstitüsü Müdürlüğü’nde laboratuvar memuru olarak işe başlar. Bu görevini sürmekte iken müracaatı üzerine 1940 yılında tekrar öğretmenlik mesleğine dönme kararı alır ve Ankara Üçüncü Ortaokulu’nda öğretmenlik yapmaya başlar ve emekli oluncaya kadar bu mesleği sürdürür.²⁰³

²⁰³ Şahin, Tunç ve Töre, **a.g.e.**, s. 81-82.

3.36. NAİME İKBAL TOKGÖZ

3.36.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1912 Naslıç

Baba Adı: Süleyman Sırrı

Anne Adı: Hatice

Naime Hanım, 1912 yılında Naslıç’de dünyaya gelmiştir. Afyonkarahisar’da anaokulu okumuş, Adana’da ilk, orta ve lise eğitimini tamamlamıştır. Adana Kız Öğretmen Okulu’ndan mezun olmuştur. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde tamamlamıştır.

1931-1935 yılları arasında ilkokul öğretmenliği, 1939-1941 yılları arasında Arnavutköy Kız Koleji öğretmenliği yapmıştır. 1941-1946 yıllarında T.M. Ofisi, Sümerbank İplik Dokuma Dış Ticaret Bürosu, Ziraat Bankası Genel Müdürlük Hukuk İşlerinde görev almıştır. 1946-1947 yıllarında Yargıtay Beşinci Hukuk Dairesi’nde Raportör olarak çalışmıştır. 1949 yılından itibaren Ankara, İstanbul, İzmir ve Tekirdağ’da serbest avukat olarak çalışmıştır.²⁰⁴

1961’de A.P. İstanbul İl İdare Kurulu Üyeliği ve Tekirdağ Temel Teşkilat İl Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 1963’te mahalli seçimlerde Ankara Merkez İlçesinden İl Genel Üyesi seçilmiştir. 1967’de Çankaya İlçesi İl Genel Meclis Üyesi seçilmiştir. Dört yıl A.P. Grup Başkanlığı, altı yıl Milli Eğitim Komisyonu Başkanlığı

²⁰⁴ Millet Meclisi Üyelerine Mahsus Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 825.

görevlerinde bulunmuştur. 1966-1968 yıllarında A.P. Kadın Kolları Genel Başkanlığı yapmıştır. Daha sonra Elazığ, Tekirdağ ve Kayseri illeri Türk Kadınlar Birliği Kurucusu ve Başkanı olmuştur. Yardımsevenler Cemiyeti Çanakkale Şubesi Kurul Üyesi, ayrıca Göçmen ve Mülteciler Derneği Üyesi olarak çalışmıştır. Ana ve Çocuk Sağlığı Derneği Şeref Üyesi seçilmiştir.

XIV. Dönem İstanbul Milletvekili olarak meclise girmiştir. 1939 yılında Birinci Dönem Samsun Cumhuriyet Senatosu Üyesi olan Emekli General Cahit TOKGÖZ ile evlenmiştir. Fransızca bilen TOKGÖZ, 19.09.1995 tarihinde vefat etmiştir.²⁰⁵

3.37. NAKİYE ELGÜN

3.37.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1880 İstanbul

Baba Adı: Mehmet

Anne Adı: Zeliha

ELGÜN, 1880 yılında İstanbul'da doğmuştur.²⁰⁶ Eğitimini İstanbul Kız Öğretmen okulunda tamamladıktan sonra aynı okulda öğretmenlik ve müdür yardımcılığı yapmıştır. İnas İdadisi'ne öğretmen ve müdür yardımcısı olarak tayin edildikten sonra bu görevini yürütürken istifa etmiş ve vakıf okullarının ıslahı

²⁰⁵TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s. 929.

²⁰⁶ TBMM Albümü 1920-2010, 1.cilt 1920-1950, s. 257.

görevini almıştır. Feyziye Lisesi ve İstanbul Kız Lisesinde müdürlük yapmıştır. 1929 yılında İstanbul Kız Lisesi'ne tayini çıkmıştır.²⁰⁷

Sosyal hayatın içinde aktif olarak yer alan ELGÜN, Türk Ocağı, Halk Evi, Kızılay ve Türk Hava Kurumu Yönetim Kurulu Üyeliklerinde bulunmuştur. Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu Merkez Yönetim Kurulu Üyeliği ve Topkapı Fakirlere Yardım Kurumu Başkanlığı yapmıştır.²⁰⁸

1930 yılında kadınlara siyasi hakların verilmesiyle İstanbul Umumi Meclis Üyesi olarak seçilmiş ve mesleğinden ayrıлып, siyasete atılmıştır. Bu görevi dört yıl yürüttükten sonra 1934'de yine İstanbul Umumi Meclis ve Daimi Encümen olarak seçilmiştir. 1935 yılındaki genel seçimlerde Erzurum ilinden milletvekili olarak seçilmiştir. Üç dönem üst üste milletvekili olarak seçilen ELGÜN, V., VI. ve VII. Dönem Erzurum milletvekilliği yapmıştır. Bekâr olan Nakiye Hanım, Türk Hava Kurumu Altın Madalyası sahibi olmuş, 23.03.1954 tarihinde vefat etmiştir.²⁰⁹

3.38. NURİYE PINAR

3.38.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 15.03.1914 İstanbul

Baba Adı: Mustafa Asım

Anne Adı: Emine

²⁰⁷ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 904.

²⁰⁸ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 324.

²⁰⁹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 392.

PINAR, 15 Mart 1914 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Erenköy Lisesi'nden 1932 yılında mezun olmuştur. Fransa Bordeaux Üniversitesi'nde Kimya Tabii İlimler okumuş, 1937 yılında yurda dönünce İstanbul Üniversitesi Jeoloji Enstitüsü'ne asistan olarak atanmıştır. 1942'de İlim Doktoru, 1944'de Jeoloji Doçenti ve 1953'te Profesörlük unvanlarına sahip olmuştur. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmıştır.²¹⁰

Ülkenin çeşitli yerlerinde meydana gelen depremleri incelemiş ve 1939 Erzincan, 1942 Adapazarı, 1949 Karaburun, 1951 Kurşunlu, 1952 Misis, 1953 Yenice-Gönen depremleri ile ilgili etütler yayımlamıştır. Türkiye'de toplanan fosilleri Paris'te incelemiş, Türkiye'ye özgü orijinal fosil türlerini ortaya çıkarmıştır. 1951 yılında Brüksel'de gerçekleştirilen Milletlerarası Jeoloji Kongresinde iki Konferans vermiş, Avrupa Sismoloji Komisyonu'nda Türkiye temsilcisi seçilmiştir. 1952 yılında da Cezayir Milletlerarası Jeoloji Kongresi'nde iki konferans vermiş, yine aynı yıl içinde Stuttgart'da toplanan Sismoloji Komisyonu'na dört rapor sunmuştur. 1953'te Roma'da toplanan Milletlerarası Dördüncü Zaman Kongresi'nde bir Konferans vermiş ve üç komisyonda Türkiye temsilcisi seçilmiştir. 1953'te L.Lahn ile "Türkiye Depremleri İzahlı Katoloğu"nu yayımlamıştır.²¹¹

Fransızca ve İngilizce bilen PINAR, Jeoloji Doçenti iken Demokrat Partiden milletvekili adayı gösterilmiştir. X. ve XI. Dönem İzmir Milletvekili olarak meclise girmiştir. Dünya Parlamentolar Birliği Türk Grubu Genel Sekreterliği yapmıştır.²¹²

MERNİS'ten çıkarılan vukuatlı nüfus kayıt örneğinde 31.12.1962 tarihinde evlenerek "ERDEM" soyadını almıştır. 30.09.2006 tarihinde vefat etmiştir.²¹³

²¹⁰ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 2061.

²¹¹ Akgül Şahin, **a.g.t.**, s. 69.

²¹² TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s. 727.

²¹³ TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s. 763.

3.39. NÜZHET GÖKDOĞAN

3.39.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 14.08.1910 İstanbul

Baba Adı: Mehmet Zihni

Anne Adı: Nebihe

GÖKDOĞAN, 14 Ağustos 1910 tarihinde İstanbul Fındıklı'da Cezayirli Ahmet Paşa'nın konağında dünyaya gelmiştir. Babası Mustafa Kemal Atatürk'ün silah arkadaşlarından Mehmet Zihni TOYDEMİR, annesi Nebihe Hanım'dır. Sadece Rumca bilen Nüzhet'i annesi Almanca öğrenmesi için 1915 yılında Tünel'deki Alman Lisesi'nin çocuk yuvasına göndermiştir. 1917'de Alman okulunda ilkokula başlar ancak bu okul kapanınca 1919 yılında Türkçe öğrenmesi için Bezm-i Âlem İnas Sultaniyesi'ne yatılı olarak verilmiştir. Türkçeyi öğrenince annesi Fransızca'yı da öğrenmesi için Şişli Lisan Mektebi'ne kaydını yaptırmıştır.²¹⁴

1923'te Erenköy Kız Lisesi'nde yatılı olarak okumaya başlar ve 1928'de mezun olmuştur. Aynı yıl devlet bursu kazanarak Matematik-Fizik lisansı yapmak üzere Marsilya'ya gitmiştir. Lyon Kız Lisesi'nde Fransızca öğrendikten sonra Erkek Lisesi kısmına geçerek matematik ağırlıklı bir öğrenim görmüştür. 1932'de Lyon Üniversitesi'nde matematik lisansını tamamlayınca 1933'de Paris Üniversitesi'nde fizik eğitimi görmeye başlar ve Paris Gözlemevi'nde stajını tamamlamıştır. Burada

²¹⁴ Feryal Saygılıgil, **Kâinatta Bir Nokta: Nüzhet Gökdoğan**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s. 15-16.

kalması önerilse de yurda dönmüştür. 29 Eylül 1934 tarihinde İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Astronomi Enstitüsü'ne ilk Türk Doçenti olarak atanmıştır. Üniversite bahçesine gözlemevi kurulması çalışmalarına katılmış, 1936'da Yüksek Mühendis Mektebi'ne (İstanbul Teknik Üniversitesi) müderris muavini olarak atanmış ve bu kurumun ilk kadın çalışanı olmuştur. 1946 yılına kadar matematik doçenti olarak görevini sürdürmüştür.²¹⁵

1937 yılında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde doktora tezini tamamlamıştır. Bu tez fakülte kayıtlarında "Bir numaralı" doktora tezi olarak geçmiştir. (Contributions aux Recherches sur l'existence d'une Matière Obscure Interstellaire Homogene Autourdu Soleil). 1940 yılında doçent, 1948 yılında profesör unvanını almıştır. Aynı yıl Nüzhet Hanım, Fakülteyi temsilen Senatörlüğe atanır ve "İlk Kadın Senato Üyesi" unvanını kazanmıştır. 1948'de Türk Matematik Derneği'nin, 1949'da Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği'nin kurucuları arasında yer almıştır. Ayrıca bu derneğin, çeşitli dönemlerde başkanlık görevini yürütmüştür. 1954 yılında birkaç astronom ile birlikte kurduğu Türk Astronomi Derneği'nin Başkanlığı'nı 20 yıl boyunca sürdürdü.²¹⁶

GÖKDOĞAN, 23 Haziran 1954'de Fen Fakültesi Dekanlığına seçilir ve ilk kadın dekan olarak 1956'ya kadar bu görevi sürdürmüştür. 1958'de Astronomi Kürsüsü'nün başına geçip 22 yıl Kürsü ve Bölüm Başkanlığı görevini yürütmüştür. 1971'de UNESCO'nun düzenlediği okuma-yazma yılı nedeniyle Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği'nin Başkanı olarak Ortadoğu ülkeleri ve Yunanistan'ın katıldığı bir sempozyum gerçekleştirdi. Aralık 1971'de Astronomi Kürsüsü'nde Türk ve Balkan astronomların katıldığı "Keppler Sempozyumu"nu düzenlemiştir. 1978'de ikinci kez Fen Fakültesi Dekanlığına seçildi. 1980'de dekanlık ve bölüm başkanlığı görevlerini sürdürürken yaş sınırından emekli olmuştur.²¹⁷

Yüksek Mühendislik Mektebi'nde iken tanıştığı yüksek inşaat mühendisi ve Mimar Prof. Dr. Mukbil GÖKDOĞAN ile 1938 yılında evlenmiştir. Bu evlilikten 1941'de kızı Gönül, 1946'da oğlu Ömer Can dünyaya gelmiştir. Gönül

²¹⁵ www.bilimtarihi.org/pdfs/gokdogan.pdf. Adresinden 01.03.2018 tarihinde alınmıştır.

²¹⁶ http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatice_Gokdogan. Adresinden 01.04.2016 tarihinde alınmıştır.

²¹⁷ www.bilimtarihi.org/pdfs/gokdogan.pdf. Adresinden 01.03.2018 tarihinde alınmıştır.

GÖKDOĞAN, Cumhuriyet tarihinin ilk kadın keman virtüöz olup Ömer Can GÖKDOĞAN ise Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır.²¹⁸

GÖKDOĞAN, binlerce öğrenci ve yüzlerce akademisyenin hocası olmuştur. Akademik yaşamı boyunca çok sayıda lisansüstü tezi yönetti, uluslararası düzeyde makaleler yayımladı, ders kitapları yazıp çevirmiştir. Ayrıca TÜBİTAK Ulusal Gözlemevi'nin kurulmasında ilk adımların atılışında büyük bir rol oynamıştır. Rumca, Almanca, Fransızca ve İngilizce dillerini çok iyi bilen Prof. Dr. Nüzhet GÖKDOĞAN, 23 Nisan 2003 tarihinde vefat etmiş ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.²¹⁹

3.39.2. Faaliyet ve Eserleri

Prof. Dr. Nüzhet GÖKDOĞAN'ın Eserleri²²⁰

Kitapları

- Contributions aux Recherches sur l'existence d'une Matière Obscure Interstellaire Homogène Autour du Soleil, (Güneş'in Etrafında Dönen Yıldızlararası Karanlık Bir Homojen Maddenin Mevcudiyetine Dair Araştırmalar), (F. Freundlich), Doktora Tezi, 1937.
- Dünyanın Yapısı, Ankara 1940.
- Astronomi, (Lise Ders Kitabı), Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul 1947.
- Spektroskopiye Giriş, İstanbul Üniversitesi Yay. İstanbul 1978.
- Kozmografya, (Lise Ders Kitabı), W. Gleisberg ile birlikte, İstanbul 1952.

Çeviri

- William Marshall Smart, Küresel Astronomi, İ.Ü. Ana İlim Kitap. Tercüme Serisi Genel Yay, İstanbul 1940 (1957, 1965, 1984).

²¹⁸ Saygılıgil, a.g.e., s. 28.

²¹⁹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatice_Gokdogan. Adresinden 01.04.2016 tarihinde alınmıştır.

²²⁰ www.bilimtarihi.org/pdfs/gokdogan.pdf. Adresinden 01.03.2018 tarihinde alınmıştır.

- P. Aubert ve G. Papelier, Liseler İçin Cebir Temrinleri, Lütfi Biran ve Nazım Terzioğlu ile birlikte, İkinci Derece Problemleri. Cilt 5, Üniversite Kitabevi, İstanbul 1943 (1946).
- Georges Bruhat, Fizik Mekanik Dersleri: Metroloji ve Sarkaç, Cilt 2, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1948.
- T. Royds, Astrofizik Dersleri, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1949.
- W. Gleisberg, Astronomi Ders Kitabı, Çeviren: Nüzhet Gökdoğan, İstanbul 1951.
- Henry Norris Russell, Raymond Smith Dugan, John Quincy Stewart, Astronomi, Edibe Ballı ve Metin Hotinli ile birlikte, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1953.
- E. Mosnat, Analitik Geometri Problemleri, İstanbul 1965.
- L. Motz, A. Duveen, Astronomide Temel Bilgiler, Cilt 2, E. Ballı, K. Özemre, M. Hotinli, A. Kırıl ve F. Yılmaz ile birlikte, İstanbul 1976-1980.

Makaleler

Ulusal Dergilerde

- “Dünyanın Yapısı”, Uludağ, Sayı 23, Bursa 1939, s. 25-30.
- “Contributions Aux Recherches Sur l’Existence d’une Matiere Obscure Interstellaire Homogene Autour du Solei” (Güneş Etrafında Dönen Yıldızlararası Belirsiz Homojen Madde Hakkındaki Araştırmalar Üzerine), Rev. Fac. Sci. Univ. İstanbul, (NS) 3, Fasc. 1, 1938.
- “Contributions Aux Recherches Sur l’Existence d’une Matiere Obscure Interstellaire Homogene Autour du Solei (Tableaux)” (Güneş Etrafında Dönen Yıldızlararası Belirsiz Homojen Madde Hakkındaki Araştırmalar Üzerine, Tablolar), Rev. Fac. Sci. Univ. İstanbul, (NS) 3, Fasc. 2, 1938; (Publ. of the Istanbul Univ. Obs., (tables) Nr. 8, 1938).
- “Türk Astronomi Tarihine Bir Bakış”, Tanzimat Kitabı, İstanbul 1940, s. 469-477(Tanzimat ve Müspet İlimler, Astronomi, Tanzimat’ın Yüzüncü Yıldönümü adlı kitaptan ayrı baskı, Maarif Basımevi, İstanbul, 1940, s. 1-7).

- “Effet des Condensations Locales des Etoiles B Sur le Denombrement General des Etoiles” (Yıldızların Genel Sayımına B Yıldızlarının Yerel Yoğunlaşmalarını Etkisi), Publ. Istanbul Univ. Obs., Nr. 12, 1940, s. 7-16.
- “The Inclinations of Solar Markings to the Meridian in Relation to Their Polar Drift” (Kutup Sürüklenmesine Bağlı olarak Güneş Işınlarnın Meridyene Eğimleri), Rev. Fac. Sc. Univ. İstanbul, (A), 9, Fasc. 1, 1944, s. 5-10; (Publ. Istanbul Univ. Obs. Nr. 25, 1944).
- “On the Origin of the Sunspots” (Güneş Lekelerinin Kökeni Üzerine), Rev. Fac. Sci. Univ. İstanbul, (A), 13, s. 240-242; (Publ. Istanbul Univ. Obs., Nr. 33, 1948).
- “Astronominin İnkişafi”, Gökyüzü, Cilt 2, Sayı 12, 1961, s. 1-5.
- “Determination des Abondances Dans la Photosphere Solaire, Abaques Generales et Abaques Relatives au Cas du Fer.” (Güneş Fotosferindeki Bollukların Belirlenmesi), Ballı, Hotinli, Kandel, Kırıl ve Pecker ile birlikte, Rev. Fac. Sci. Univ. İstanbul (C), 26, Nr. 1, 1961, 23-52 (Publ. Istanbul Univ. Obs., Nr. 72, 1961).
- “Note sur le Continu de L’atlas D’utrecht audessous de 4000”, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası, Cilt 30, Sayı 12, İstanbul 1965, s. 61-64.
- “Kepler'den Önce ve Sonra Astronomide Gelişmeler”, İ.Ü. Astronomi Kürsüsü Kepler Sempozyumu Tebliğleri, İstanbul 1972.
- “Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye’de Astronomi”, Bilim ve Teknik, Cilt VI, Sayı 72, 1973, s. 2-6.
- “Takvim Sorunu ve Osmanlı'larda Takvim”, Uluslararası Türkİslâm Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi, İstanbul 1981, s. 87-93.
- “Bilim Tarihimizden Bir Sayfa”, Bilim ve Teknik, Sayı 285, Ankara 1991, s. 18-19.15. “1933 Üniversite Reformu ve Astronomiye Getirdikleri”, Fatih’ten Günümüze Astronomi, Prof. Dr. Nüzhet Gökdoğan Sempozyumu, İstanbul 1994, s. 115.

Uluslararası Dergilerde

- “Sur la Determination Objective des Ecart a l’Equilibre Thermodynamique Local” (Yerel Termodinamik Dengenin Değişimlerinin Nesnel Belirlenimleri), J. C. Pecker ile birlikte, CR, 250, 1960, s. 1980-1982.
- “Ecart a l’Equilibre et Abondances Dans les Photospheres Solaire et Stellaires” (Güneş ve Yıldızların Fotosferlerindeki Denge ve Bolluk Değişimleri), M. Hotinli ve J. C. Pecker ile birlikte, VII. Les Ecart a l’E.T.L. Dans le Cas du Fer., Ann d’Astrophys, 25, s. 324-336; (Publ. Istanbul Univ. Obs. , Nr. 75, 1962).
- “Sur une Generalisation de la Theorie de MilneEddington des Courbes de Croissance” (Büyüme Eğrisine İlişkin MilneEddington Kuramı’nın Genelleştirilmesi), DuboisSalmon ve J.C. Pecker ile birlikte, Astrophys. Nr. 4, 12, (Notes Informations Publ. Obs. Paris, Fasc. 15, Ref. AJB 1963).
- “Point de Vue Sur la Theorie des Courbes de Croissance” (Büyüme Eğrisi Kuramı Üzerine Görüşler), J. C. Pecker ile birlikte, J. Quant. Spectrosc. Radiat. Transfer, 3, 1963, s. 151-156.
- “Note Sur l’Utilisation des Courbes de Croissance” (Büyüme Eğrisi Kuramı’nın Kullanılışı), J. C. Pecker ile birlikte, Ann d’Astrophys, 27, s. 417-422; (Publ. Istanbul Univ. Obs., Nr. 82, 1964).
- “L’Astronomie en Turquie” (Türklerde Astronomi), Ciel et Terre, 84, 1968, s. 261-263.

Bildiriler

Ulusal

- "Bazı Eski Takvimler, Osmanlılarda Takvim", Ulusal Astronomi Toplantısı, 1984, Ulusal Astronomi Toplantısı Tebliğleri, Editörler: Muammer Dizer, Atilla Özgüç, Boğaziçi Üniv. Kandilli Rasathanesi, İstanbul 1985, s. 5-9.

Uluslararası

- “Point de Vue Sur la Theorie des Courbes de Croissance” (Büyüme Eğrisi Kuramı Üzerine Görüşler), J. C. Pecker ile birlikte, Transfer of Radiation in Stellar Atmospheres, Third Colloquium on the Theory of Stellar Atmospheres, Herstmonceux, England, 1962, Aug. 15-16,s. 151-156.
- "Kepler'den Önce ve Sonra Astronomide Gelişmeler." Kepler Simpozyumu, Tebliğleri, İstanbul, İ.Ü. Fen Fak. Astronomi Kürsüsü, İstanbul, 27-29 Aralık 1971.
- “The Experimental Curve of Growth in Function of Different Sets of Oscillator Strengths” (Titreşim Uzunluklarının Farklı Kümelerinin Fonksiyonlarındaki Büyümenin Deneysel Eğrisi), K. Avcıoğlu ve D. Koçer ile birlikte, Compendium in Astronomy, A Volume Dedicated to Professor John Xanthakis on the Occasion of Completing Twenty-Five Years of Scientific Activities as Fellow of the National Academy of Athens, Editörler: E.G. Mariolopoulos, P.S. Theocaris, L.N. Mavridis, D. Reidel Publishing Company, Dordrecht, HollandBoston, U.S.ALondon, England, 1982, s. 97-103 (1982).

3.40. REFET ANGIN

3.40.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 18.03.1915 Gelibolu

Baba Adı: Şerif

Anne Adı: Halime

ANGIN, 18 Mart 1915'te Gelibolu'da dünyaya gelmiştir. Gelibolu Emniyet Amiri Hafız Şerif Bey'le Halime Hanım'ın üç çocuğundan en büyüğüdür. Babası bir Kuva-yi Milliye üyesi olup Mustafa Kemal'in arkasından Anadolu'ya geçerek cephede üç yıl savaşmıştır. Okuma yazmayı annesinden öğrenmiştir. 1925'te açılan ilk Cumhuriyet İlkokulu'nun sınavını kazanarak üçüncü sınıftan başlamış ve 1927 yılında mezun olmuştur.²²¹

Edirne Kız Öğretmen Okulu'nu parasız yatılı olarak kazanmış ve 1932 yılında mezun olmuştur. Ankara'daki Gazi Terbiye Enstitüsü'nün (Orta Muallim Mektebi) tarih bölümünü kazanmıştır. Ayrıca Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne de kayıt yaptırmıştır. Bu iki okulu da 1936 yılında başarıyla bitirip mezun olmuştur. Aynı yıl Adapazarı Ortaokulu'nda tarih öğretmeni olarak göreve başlar ancak Gelibolu Ortaokulu'na becayiş yapmıştır. Gelibolu ve Biga Ortaokulları'ndan sonra Bursa Kız Lisesi'nde tarih öğretmeni olarak görev yapmıştır. Antakya Kız Meslek

²²¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Refet_Angin. Adresinden 27.03.2016 tarihinde alınmıştır.

Lisesi Müdürü olmuş ve Hasanoğlan Köy Enstitüsü Yüksek Kısım Şefliği; Gaziantep, Balıkesir Kız Meslek Lisesi Müdürlüklerini yürütmüştür.²²²

Ankara Bahçelievler Deneme Lisesi'nin kuruluş çalışmalarına katılmış ve 5 Aralık 1955'te açılan bu okulda önce rehber öğretmenliği daha sonra 1974 yılına kadar müdürlük yapmıştır. İstanbul Rüştü Uzel Kız Meslek Lisesi ve Ortaköy Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi'nin kuruluş çalışmalarında görev almıştır. 1981 yılında Atatürk'ün 100. doğum yılı programında görevlendirilmiştir. Ayrıca aynı yıl ilk öğretmenler gününde İstanbul ve Türkiye genelinde yılın öğretmeni seçilmiştir. 1982 yılında tarih öğretmenliğinden emekliye ayrılmıştır. Yıldız Teknik Üniversitesi Senatosunun 29 Haziran 2006 tarihinde aldığı kararla Onursal Doktora Unvanı almıştır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nda Bakanlık Danışmanı olarak görev almıştır.²²³

Türk Kadınlar Birliği, Yardım Sevenler Derneği, Üniversiteli Kadınlar Derneği gibi çeşitli gönüllü kuruluşlarda çalışmıştır. İstanbul Kâğıthane'de adına kurulmuş bir ilkokul vardır. Cumhuriyetin ilk kadın öğretmenlerinden Refet ANGIN, 30.01.2010 tarihinde 95 yaşında vefat etmiş ve Ortaköy Mezarlığı'na defnedilmiştir.²²⁴

²²² <https://bianet.org/bianet/egitim/119810-refet-angin-> Adresinden 28.03.2016 tarihinde alınmıştır.

²²³ <http://refetanginilkokulu.meb.> Adresinden 27.03.2016 tarihinde alınmıştır.

²²⁴ <https://bianet.org/bianet/egitim/119810-refet-angin-> Adresinden 28.03.2016 tarihinde alınmıştır.

3.41. REMZİYE BATIRBAYGİL

3.41.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1911 Kayseri

Baba Adı: Kazım

Anne Adı: Safiye

1911 yılında Kayseri’de doğmuştur. İlkokulu ve ortaokulu Adana’da tamamlamıştır. Ankara Kız Lisesi’nden mezun olduktan sonra yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde tamamlamıştır.

Mezun olduktan sonra 1952 yılına kadar Ankara Erkek Lisesi, Ankara Kız Lisesi ve Atatürk Liseleri’nde Tarih öğretmeni olarak görev yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’na, 1952 yılında İngiliz eğitim sistemi ve tarih öğretimi konusunda inceleme yapmak üzere bir yıllığına Londra’ya gönderilmiştir. Yurda döndüğünde aynı görevine devam etmiştir. 1954 yılında Eskişehir Lisesi’ne tayin edilmiştir. Dönemin şartlarından dolayı 1955 yılında öğretmenlikten istifa etmiştir.

1954 yılında C.H.P. Ankara bağımsız adayı olarak Milletvekiliği seçimlerine katılmıştır. 27 Mayıs İhtilaline kadar muhtelif kademe ve kollarda parti içerisinde görev almıştır. İhtilalden sonra Ankara Bahçelievler Deneme Lisesi’nde öğretmenlik mesleğine geri dönmüştür.²²⁵

²²⁵ Temsilciler Meclisi Üyesi Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 45.

Kurucu Meclis ve Milli Birlik Komitesi Temsilcisi olan BATIRBAYGİL, İngilizce bilmekteydi. Evli ve iki çocuk annesi olan Remziye Hanım 18.01.1998 tarihinde vefat etmiştir.²²⁶

3.42. REMZİYE HİSAR

3.42.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1902 Üsküp

Baba Adı: Salih Hulusi

Anne Adı: Ayşe Refia

Cumhuriyet tarihinin ilk kadın kimyageri olan HİSAR, 1902 yılında Üsküp'te doğmuştur. Babası istihkâm kaymakamlığından emekli Salih Hulusi Bey, annesi Ayşe Refia Hanım'dır. İlköğrenimine Davutpaşa'daki İstanbul Nazperver Kalfa Mekteb-i İptidaisi'nde başlar ve üç yıllık okulu bir yılda bitirerek büyük bir başarı elde etmiştir. Daha sonra İttihat ve Terakki Okulu'na, oradan da Emirgan Rüştüyesi'ne geçmiştir. 1919 yılında yatılı olarak okuduğu Çapa'daki İstanbul Darülmuallimat'tan mezun olmuştur.²²⁷

Mezun olmasının ardından Darülfünun'un Kimya Bölümü'ne kaydını yaptırmıştır. Kimyayı seçme nedenini bir röportajında "Fen derslerinde kanunlarda olsun, buluşlarda olsun hep yabancı isimler görmek beni kahrediyordu. Fen alanında

²²⁶ TBMM Albümü 1920-2010, 4. cilt 1960-1983, Ofset Matbaacılık, Ankara 2010, s. 1643.

²²⁷ <http://www.bilimtarihi.org/bilimadamlari/biyografiler.htm>. Adresinden 03.23.2016 tarihinde alınmıştır.

bir tek Türk ismi görememenin ezikliğini, bu dalda başarılı olursam giderebilirim sanıyordum.” cümleleriyle açıklamıştır. Okulda arkadaşlarının müdür beyle birlikte Bakü’ye gitmeye karar vermesi üzerine kendisi de onlara katılarak, öğretmen olarak Azerbaycan’a gider. Azerbaycan’ın bağımsızlığına son verilmesine kadar orada bir erkek lisesinde öğretmenlik yapmıştır. Ardından orada tanışıp evlendiği eşi Dr. Reşit Süreyya GÜRSEY ile İstanbul’a dönmüştür. 1921 yılında oğlu Feza GÜRSEY dünyaya gelmiştir.²²⁸

1922 yılında Adana Darülmuaallimat’ına müdür ve öğretmen olarak tayin edilmiştir. Ancak bir süre sonra buradan istifa ederek fen alanında çalışma yapmak ve Türkiye’nin adını dünyaya tanıtmak için Paris’e Sorbonne Üniversitesine gider. Kimya bölümünde öğrenim görmeye başlar. Doktorasına başlayacağı dönemde bursu kesilen HİSAR, yurda dönmek zorunda kaldı ve Erenköy Lisesi’ne Kimya öğretmeni olarak atanmıştır. 1930’da İstanbul Maarif Müdürlüğü’nün desteğiyle Paris’e Doktora yapmaya gider ve 1933’te doçent adayı olarak yurda döner ve İstanbul Üniversitesi’nde çalışmaya başlar. 1933’ten 1936’ya kadar genel kimya ve fizikokimya doçentliği yapmıştır. 1942 yılına kadar Ankara’da Hıfzısıhha müessesine Farmakodinami bölümünde Hayati Kimya Mütahassısı olarak görev yapmıştır. 1942’de doçentlik sınavını vermiş ve Eczacı Okulu’nda Analitik Kimya ve Toksoloji doçentliğine getirilir. 1947 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, Makine ve Kimya Fakültesi’nde Kimya Doçentliği ’ne başlar ve burada ders vermeye devam eder. HİSAR, 1959 yılında profesör olduktan sonra emekliye ayrılmıştır.²²⁹

1956 yılında Fransa Hükümeti tarafından HİSAR’a, “Officer de l’Academie” nişanı verilmiştir. 1991 yılında da TÜBİTAK Hizmet Ödülü’nü almıştır. “Cumhuriyet Kadını” simgelerinden birisi olan Prof. Dr. Remziye HİSAR, dünyaca ünlü Türk Fizikçi Feza GÜRSEY ve Milletlerarası Psikoloji Cemiyeti’nin tek Türk üyesi psikiyatrist Deha GÜRSEY’in annesidir. Eşi Doktor Reşit Süreyya GÜRSEY’den ayrılmış ve uzun yıllar Anadolu Hisarındaki babasından kalma evde yalnız yaşamıştır. Oğlu Feza GÜRSEY’in ölümünden kısa bir süre sonra 13.06.1992 tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir.²³⁰

²²⁸ <http://inovatifkimyadergisi.com/remziye-hisar>. Adresinden 31.07.2018 tarihinde alınmıştır.

²²⁹ <http://www.kimyasalgelismeler.com/hayatin-icinden/unlu-kimyagerler/remziye-hisar.html>. Adresinden 01.08.2018 tarihinde alınmıştır.

²³⁰ <http://inovatifkimyadergisi.com/remziye-hisar>. Adresinden 31.07.2018 tarihinde alınmıştır.

3.43. SABİHA GÖKÇEN

3.43.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1913 Bursa

Baba Adı: Mustafa İzzet

Anne Adı: Hayriye

1913 yılında Bursa'da doğan GÖKÇEN, altı çocuklu bir ailenin en küçük çocuğudur. Edirne ili başkâtipliği görevinde bulunan Mustafa İzzet Bey'in emekli olmasıyla aile Bursa'ya yerleşmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarında ilkokula başlamıştır. Sırasıyla babası Mustafa İzzet Bey ve annesi Hayriye Hanım vefat edince ağabeyi ve ablaları ile birlikte yaşamıştır. 1925 yılında Atatürk, Bursa'yı ziyareti sırasında Sabiha'yı görmüş ve onu manevi evlat edinmiş ve birlikte Ankara'ya gelmişlerdir.²³¹

İlköğrenimini Çankaya İlkokulu'nda tamamlamış daha sonra Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ne başlamıştır. Bir yıl bu okula devam eder ancak rahatsızlığı nedeniyle Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ne geçmiştir. Sağlık sorunları devam edince öğrenimini yarıda kesip Heybeliada ve Viyana'da tedavi görmüştür. Mustafa Kemal Atatürk, 1933 yılında Fransızcasını iletmesi için GÖKÇEN'i Paris'e göndermiştir. Yurda dönünce Atatürk ile yaşamaya devam etmiştir. 1934 yılında Soyadı Kanunu çıkınca Sabiha'ya GÖKÇEN soyadını Atatürk bizzat kendisi vermiştir.²³²

²³¹ Milli Savunma Bakanlığı, **Milli Mücadele'de ve Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Kadınlarımız**, Pan Matbaası, Ankara 1998, s. 183.

²³² https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabiha_Gökçen. Adresinden 05.02.2015 tarihinde alınmıştır.

1935 yılında Türk Hava Kurumu İlk Sivil Havacılık Okulu açılmıştır. Atatürk bu okula Türkkuşu ismini vermiş ve Sabiha GÖKÇEN'i de ilk kız öğrenci olarak kaydettirmiştir. Ankara'da yüksek planörcülük eğitimi aldı. Planör öğretmenliği için Türk Hava Kurumu tarafından yedi erkek öğrenci ile birlikte Sovyetler Birliği'ne gönderildi ve orada yüksek planörcülük eğitimini tamamlayarak öğretmenlik diplomasıyla yurda dönmüştür. 1936'da Eskişehir Askeri Hava Okulu'na girdi ve mezun olduktan sonra "Dünyada ilk kadın savaş pilotu" unvanı almıştır. 1937'de Türk Hava Kurumu İftihar Madalyası'na layık görüldü.²³³

1938 yılında Türk Hava Kurumu Türkkuşu Uçuş Okulu'na Başöğretmen olarak atanmış ve 1955 yılına kadar öğretmenlik yapmıştır.²³⁴

Pilot Yüzbaşı Kemal ESİNER ile 1940 yılında evlenmiştir. GÖKÇEN'in evliliği 12 Ocak 1943 tarihinde eşinin zamansız vefatıyla sona ermiştir. 1953 ve 1959 yıllarında davet üzerine Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş ve Türk toplumunu ve Türk kadınıni tanıtmıştır. Son uçuşunu 1996 yılında 83 yaşındayken onuruna verilen Amerika gezisi sırasında gerçekleştirmiştir. GÖKÇEN, 22 Mart 2001 tarihinde Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde vefat etmiştir. Sabiha Gökçen, yaşamı boyunca Türk havacılığına büyük katkılarda bulunmuş ve Türk kadınının statüsünü yükseltmek için çalışmıştır. Başarı dolu hayatında THK, Uluslararası Havacılık Federasyonu, Romanya Ordusu ve ABD dahil olmak üzere çeşitli dernek ve kuruluşlardan nişan, liyakat madalyası, plaket ve bröve kazanmıştır.²³⁵

3.43.2. Faaliyet ve Eserleri

Kitapları

Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Geçti²³⁶

²³³ Milli Savunma Bakanlığı, **a.g.e.**, s.185.

²³⁴ <http://www.sabihagokcen.aero/sabiha-gokcen-kimdir.html>. Adresinden 05.02.2015 tarihinde alınmıştır.

²³⁵ <http://www.biyografi.net.tr/sabiha-gokcen-kimdir/> Adresinden 05.02.2015 tarihinde alınmıştır.

²³⁶ Milli Savunma Bakanlığı, **a.g.e.**, s. 187.

Tablo 24.

Sabiha GÖKÇEN'in Aldığı Ödüller²³⁷

Sıra	Kurum Adı	Ödül Adı
1	Türk Hava Kurumu	“Murassa Madalyası”
2	Yugoslav Ordusu	“Beyaz Kartal Nişanı, Ordu Brövesi”
3	Romanya Ordusu	“Havacılık Brövesi”
4	Trakya ve Ege Manevraları	“Hatıra Madalyalar”
5	TBMM	“Mesleklerinde Öncü Kadınlar Plaketi”
6	Selçuk Üniversitesi	Fahri Doktorluk Payesi
7	Türk Hava Kurumu	Altın Madalyası
8	Uluslararası Havacılık Federasyonu	“FAI Altın Madalyası”
9	Ordu, çeşitli dernekler ve kuruluşlardan	30 adet plaket

3.44. SABIHA GÖKÇÜL

3.44.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1900 Bergama

Baba Adı: Aziz

Anne Adı: Nadire

GÖKÇÜL, 1900 yılında Bergama’da dünyaya gelmiştir. 1919’da Darülmuallemat’tan mezun olduktan sonra 19 Ağustos 1919 tarihinde Edirne Kız Muallim Mektebi’ne Türkçe öğretmeni olarak tayin edilmiş ve 1935 yılına kadar

²³⁷ Milli Savunma Bakanlığı, **a.g.e.**, s. 189.

çeşitli okullarda eğitimci, idareci olarak görev yapmıştır. 3 Şubat 1920’de İzmir Kız Lisesi’nde Terbiye-i Etfal öğretmenliği ve müdür yardımcılığı, 13 Ekim 1920 Adana Kız Muallim Mektebi Edebiyat öğretmenliği ve müdürlüğü, 1 Eylül 1921 İzmir Kız Muallim Mektebi Türkçe öğretmenliği, 1 Haziran 1927 İzmir Kız Muallim Mektebi Edebiyat öğretmenliği ve 2 Ekim 1930’da İzmir Kız Muallim Mektebi Edebiyat öğretmenliği ve müdürlük görevlerinde bulunmuştur. Saylav olarak seçildiği 1 Mart 1935 tarihine kadar bu görevine devam etmiştir.²³⁸

V. Dönem Balıkesir Milletvekili olarak meclise girmiştir. Ayrıca bu dönemde TBMM Başkanlık Divanı Kâtip Üyeliği yapmıştır. VI. ve VII. Dönemlerde Samsun Milletvekili seçilmiştir. Bekâr olan GÖKÇÜL, TBMM’nin; V. ve VI. Dönemlerinde “Sabiha GÖKÇÜL” olarak kayıtlara geçmiş, VII. Dönemde ise “Sabiha GÖKÇÜL” olarak Meclise katıldığı, ancak dönem içinde 29.12.1943’te evlenerek “ERBAY” soyadını almış ve her iki soyadıyla kayıtlarda yer almıştır. 31.08.1998 tarihinde vefat etmiştir.²³⁹

3.45. SALİSE ABANOZOĞLU

3.45.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1904 Trabzon

Baba Adı: Abdulkerim

Anne Adı: Hafize Asiye

²³⁸ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 883.

²³⁹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 437.

ABANOZOĞLU, 1904 yılında Trabzon'da doğmuştur. Babası sıhhiye müfettişlerinden Doktor Abdulkerim Bey'dir. İlkokula Trabzon ve Bursa Mal Hatun Mektepleri'nde başlamış, ortaokulu Bursa Muallim Mektebi'nde tamamlamıştır. Okulu bitirdikten sonra 1920 yılında Rize Kız Öğretmen Okulu'nda matematik öğretmeni olarak göreve başlamıştır. İki yıl sonra Trabzon İçkale Kız İlkokulu'na tayini çıkmış ve 1926 yılına kadar burada matematik öğretmenliği yapmıştır.²⁴⁰

Fransızca bilen ABANOZOĞLU, VI. ve VII. Dönem Trabzon Milletvekilliği yapmıştır. Evli ve iki çocuk annesi olup 10.10.1983 tarihinde vefat etmiştir.²⁴¹

3.46. SENİHA HIZAL

3.46.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1897 Adapazarı

Baba Adı: Nafiz

Anne Adı: Hüsniye

Seniha HIZAL, 1897 yılında Adapazarı'nda doğmuştur. Fatih Rüştiyesi'nde ilköğrenimine başlamış, ortaöğrenimine Kız Sanat Okulu'nda, 1918 yılında yükseköğrenimini Darülfünun Fen Fakültesi'nde tamamlamıştır.²⁴²

²⁴⁰ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 883.

²⁴¹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 429.

²⁴² Ayten Sezer, **Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis'teki Çalışmaları**, Sayı 42. Web: <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-42/turkiyede-ilk-kadin-milletvekilleri-ve-meclisteki-calismalari> Adresinden 13.05.2015 tarihinde alınmıştır.

Öğretmen okulu müdürlüğü görevi nedeniyle Muğla'ya gitti. Bir sene sonra da Fen Bilgisi öğretmeni olarak İstanbul Erenköy Lisesi'nde göreve başladı. Yaklaşık iki yıl sonrada Maarif Nezareti Umumi Müfettişi olmuştur. Fransızca bilen HIZAL, Milli Hükümetin teşekkülünden sonra İstanbul Kız Öğretmen Okulu müdür yardımcılığı görevinde bulunduktan sonra Bursa Kız Öğretmen Okulu müdürlüğü ve Eğitim Bakanlığı genel müfettişliği gibi görevleri icra etmiştir. Müfettişlik görevinden sonra Selçuk Kız Sanat Okulu ve Fevziye Özel Lisesi'nde müdürlük yapmıştır.²⁴³

Türkiye'nin ilk kadın müfettişi olan HIZAL, seçimden önce Şişli'de açtığı ilk ve orta tahsilli Yeni Türkiye Özel Okulu'nda müdürlük ve öğretmenlik yapmaktaydı.²⁴⁴ V. Dönem vekillerin arasında Trabzon ilimizden 1935 yılında milletvekili olarak meclise girmiştir. Milletvekili seçildiğinde medeni durumu bekâr olan HIZAL, yaşamının büyük bir kısmında idari ve akademik görevler almıştır. 22 Haziran 1985 tarihinde hayatını kaybetmiştir.²⁴⁵

3.47. SERVET AKAYDIN

3.47.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1920 Kayseri

Baba Adı: -

Anne Adı: -

²⁴³ Milli Savunma Bakanlığı, **a.g.e.**, s. 178.

²⁴⁴ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 973.

²⁴⁵ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 290.

AKAYDIN, 1920 yılında Kayseri’de doğmuştur. İlköğrenimini Hacı Mansur İlkokulu’nda pekiyi derece ile bitirmiş ve ortaokulu da iyi bir dereceleyle bitirmiştir. Yükseköğrenimine Adana Kız Öğretmen Okulu’nda başlamıştır. Bu okuldan Edirne Kız Öğretmen Okulu’na nakil olmuş ve 1936’da mezun olmuştur. Kayseri Merkez Cumhuriyet İlkokulu’nda sınıf öğretmeni olarak göreve başlamış ve bu okulda on bir yıl görev yapmıştır.²⁴⁶

Erciyes İlkokulu ve Namık Kemal İlkokulu’nda başöğretmenlik yapmıştır. Yirmi beş yıl başöğretmenlik yapmış ve 1967’de emekli olmuştur. 1976 yılında emekli ikramiyesine evinin satış parasını da ekleyerek Servet Akaydin İlkokulu’nu 10 derslikli olarak yaptırmış ve adını ölümsüzleştirmiştir. Okulun diğer katını beş yıl sonra devlet yaptırmıştır. AKAYDIN, göreve başladıktan sonra babası felç olmuş ve dört kardeşinin eğitim masrafını üstlenmiştir. Kardeşlerinin ikisi doktor, birisi psikolog ve diğeri de mimar olmuştur. 14.12.1994 tarihinde vefat etmiştir.²⁴⁷

3.48. ŞEMSA İŞCEN

3.48.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1902 İstanbul

Baba Adı: Fethi

Anne Adı: Kevser

²⁴⁶ <http://servetakaydin.meb.k12.tr/> Adresinden 06.05.2016 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁷ Altuncuoğlu, a.g.t., s. 103.

1902 yılında İstanbul'da doğmuştur. İzmir Karşıyaka Rüştüyesi'ni bitirdikten sonra Kandilli Lisesi'nden mezun olmuştur. Lisansını Fen Fakültesi Tabiiye Bölümünde tamamlamıştır. Okul bittikten sonra çalışma hayatına İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda Tabiiye öğretmeni olarak başlamıştır. Adana Kız Öğretmen Okulu'na tayini çıkmış ve 1932 yılına kadar görevde bulunmuştur. Sağlık sorunları nedeniyle öğretmenlik mesleğinden istifa etmek zorunda kalmıştır.²⁴⁸

1934 yılında Seyhan İl Genel Meclis Üyesi olmuştur. Fransızca bilen İŞCEN, milletvekili seçilmeden önce de yine bu göreve seçilmiştir. 1939'da VI. Dönem Seyhan Milletvekili olarak meclise girmiştir. 1943'te yine Seyhan'dan VII. Dönem Milletvekili seçilmiştir. Evli ve iki çocuk annesi olan İŞCEN, 20.11.1998 tarihinde vefat etmiştir.²⁴⁹

3.49. ŞEHİME YUNUS

3.49.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1898 İstanbul

Baba Adı: Yahya

Anne Adı: Habibe

1898 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlköğrenimini İstanbul'da yapmıştır. Ortaokulu İstanbul Darülmuallemat'ta, yüksekokulu İstanbul Darülfünun Fen

²⁴⁸ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1112.

²⁴⁹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 423.

Fakültesi'nde tamamlamıştır. 1921 yılında Bolu Merkez Kız Okulu'nda öğretmenlik yapmış, aynı yıl Adapazarı Sabiha Hanım Kız Okulu'nda Müdür olarak görev almıştır. 1922'de İstirdadı Müteakip İzmir Kız Lisesi Müdürlüğü'ne terfi etmiş, sekiz yıl bu görevi yürütmüştür. Müdürlük görevinden Tabiiye Öğretmenliği yapmak için ayrılmıştır.²⁵⁰

1936 yılında CHP İl Yönetim Kurulu Üyeliği ve İzmir Halk Evi Başkanlığı yapmıştır. VI. ve VII. Dönem İzmir Milletvekili seçilmiştir. Evli ve iki çocuk annesi olan Şehime Hanım, 19.01.1978 tarihinde vefat etmiştir.²⁵¹

3.50. ŞÜKUFİ NİHAL BAŞAR

3.50.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1896 İstanbul

Baba Adı: Miralay Ahmet

Anne Adı: Nazire

1896 yılında İstanbul'da Yeniköy civarında bir yalıda doğmuştur. Babası Eczacı Miralay Ahmet Bey, annesi Nazire Hanım'dır. Babasının görevleri nedeniyle çocukluğu ve ilk gençlik yılları Anadolu'nun çeşitli yerlerinden olan Manastır, Şam, Beyrut ve Selanik'te geçmiştir. Miralay Ahmet Bey edebiyat aşığı, aydın ve kültürlü bir insandır. Şükufe Nihal'in medeni bir kadın olarak yetişmesi için özen göstermiştir.

²⁵⁰ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1071.

²⁵¹ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 423.

İlköğrenimine özel okulda başlamış ve öğretmenlerden özel ders almıştır. Fransızca, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Şiir yazmaya çok küçük yaşta başlamıştır. Ortaöğrenimini de özel okulda tamamlamıştır.²⁵²

1912 yılında Şam'a tayin edilen babası, Şükufe Nihal'i Şam'a götürmek istemeyince aynı yıl kızını Mithat Sadullah SANDER ile evlendirmiştir. Bu evlilikten oğlu Necdet SANDER dünyaya gelmiştir. Oğlu doğduktan iki yıl sonra bu evliliği bitirme kararı almış ve eşinden boşanmıştır.²⁵³

İstanbul'da açılan İnas Darülfünun'a 1916 yılında kayıt yaptırmıştır. Üç yıl eğitim veren bu okulun Edebiyat Şubesinde okumuş, 1919'da Coğrafya Şubesine geçmiş ve mezun olmuştur. Böylece "Darülfünun mezunu ilk kadın" unvanını almıştır.²⁵⁴ Şükufe Nihal, okulu bitirir bitirmez öğretmenlik görevine başlamıştır. İstanbul Kız Lisesi, İstanbul Kız Öğretmen Okulu, Kandilli Kız Lisesi, Nişantaşı Kız Lisesi, Beyoğlu Kız Lisesi, Kadıköy ve Nişantaşı Kız Ortaokulu gibi bazı lise ve ortaokulda tarih, coğrafya ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Ayrıca liselere tayin edilen İlk Türk kadın öğretmenlerinden biri olmuştur. Görev aldığı okullarda edebiyata ilgi duyan öğrencilere destek olmuş ve onları edebiyata yönlendirmiştir. 1953 yılında kendi isteğiyle öğretmenlikten emekli olmuş ve edebi faaliyetlere yönelmiştir.²⁵⁵

BAŞAR, toplumsal sorunlara çok küçük yaşta ilgi duymaya başlamış ve kayıtsız kalmamıştır. Vatanın kurtuluşu için kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin İstanbul şubesinde aktif olarak çalışmalar yapmıştır. Evinde toplantılar düzenlemiş ve kadınlara milli mücadeleye destek olmaları için bilgilendirmiştir. Asri Kadınlar Cemiyeti'ne üye olmuştur. İstanbul'da düzenlenen Sultanahmet ve Fatih Mitingleri'nde konuşmacı olarak yer almış, halkın milliyetçi duygularını ateşlemiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra da kadınların siyasi haklarını kazanması için mücadele eden Türk Kadınlar Birliği'nin kurucularından olmuştur. 1935 yılına kadar dernek çalışmalarını yürütmüştür.²⁵⁶

²⁵² Hülya Argunşah, **Bir Cumhuriyet Kadını Şükufe Nihal**, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 27-28.

²⁵³ Argunşah, **a.g.e.**, s. 40.

²⁵⁴ https://tr.wikipedia.org/wiki/Şükûfe_Nihal_Başar Adresinden 17.08.2013 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁵ Argunşah, **a.g.e.**, s. 35-36.

²⁵⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Şükûfe_Nihal_Başar Adresinden 17.08.2013 tarihinde alınmıştır.

BAŞAR, yazmaya 8-9 yaşlarında başladığını söylemektedir. Ondaki bu yazma aşkının sebebi ailesinin aydın bir yapıya sahip olmasıdır. Yazarın yayımlanmış ilk yazısı genç kızların eğitimi konulu “İnas Mektepleri Hakkında” başlıklı yazısı olup 1909 yılında İttihat gazetesinde yayımlanmıştır. Eserlerinde kadın, memleket sorunları ve aşk konularını işlemiştir. İlk şiiri 1914’de Resimli Kitap’ta “Hazan” başlığıyla yayımlanmıştır. Türk Kadını, Haftalık Gazete, Yeni Mecmua, Şair Nedim, Şair, İfham gibi çeşitli gazete ve mecmualarda yazıları yayımlanmıştır. İlk kitabı 1919’da Yıldızlar ve Gölgeleer yayımlanmıştır. Yazma hayatına böyle atılan yazar 1960’a kadar kitaplar, şiirler, romanlar ve çeşitli eleştiri yazıları yazmış ve gazete ve dergilerde eserleri yayımlanmıştır.²⁵⁷

İkinci evliliğini Kurtuluş Savaşı devam ederken 1919’da Ahmet Hamdi BAŞAR ile yapmıştır. Memleket meseleleri ve yurdun düşman işgalinden kurtuluşu ortak noktaları olmuştur. Bu evliliğinden Günay adında bir kızı olur. Ahmet Hamdi Bey hırslı bir politikacı olup ayrıca çapkınlığı herkes tarafından bilinmektedir. Bu nedenlerden dolayı duygusal bir yapıya sahip olan şair, uzun yıllar süren evliliğinde aradığını bulamaz ve 1950’lerin sonunda ayrılma kararı almıştır.²⁵⁸

1962 yılında İstanbul’da geçirdiği bir trafik kazası sonucu sol ayağı sakat kalır. 1965’te bakıma muhtaç olunca huzurevine yerleşir. 24 Eylül 1973’te huzurevinde vefat eder ve 26 Eylül 1973 tarihinde Rumelihisarı Aşiyen Mezarlığında toprağa verilir.²⁵⁹

²⁵⁷ Argunşah, a.g.e., s. 81-85.

²⁵⁸ Argunşah, a.g.e., s. 43.

²⁵⁹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Şükûfe_Nihal_Başar Adresinden 17.08.2013 tarihinde alınmıştır.

3.50.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 25.

*Şüküfe Nihal BAŞAR'ın Şiirleri*²⁶⁰

Şiirleri	Basım Yılı
Yıldızlar ve Gölgeler	1919
Hazan Rüzgârları	1927
Gayya	1930
Yakut Kayalar	1931
Su	1933
Şile Yolları	1935
Sabah Kuşları	1943
Yerden Göge	1960
Şüküfe Nihal/Şiirler	1975

Tablo 26.

*Şüküfe Nihal BAŞAR'ın Romanları, Öyküleri, Gezi Notları*²⁶¹

Romanları	Basım Yılı
Renksiz İstirap	1928
Yakut Kayalar	1931
Çöl Güneşi	1933
Yalnız Dönüyorum	1938
Domaniç Dağlarının Yolcusu	1946
Çölde Sabah Oluyor	1951
Öyküleri	Basım Yılı
Tevekkülün Cezası	1928
Gezi Notları	Basım Yılı
Finlandiya	1935

²⁶⁰ Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı 1 Meşrutiyet Dönemi 1*, Evrensel Basım, İstanbul 2005, s. 252.

²⁶¹ <http://www.turkedebiyati.org/yazarlar/sukufe-nihal-basar.html>. Adresinden 17.08.2013 tarihinde alınmıştır.

3.51. TEZER TAŞKIRAN

3.51.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1903 Kafkasya

Baba Adı: Ahmet

Anne Adı: Sitare

1903 yılında Kafkasya’da doğmuştur. TAŞKIRAN, eğitim hayatına İstanbul’da başlamış ve burada tamamlamıştır. İstanbul Bezm-i Âlem Lisesi’nden mezun olduktan sonra 1924’te İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’nü bitirmiştir. 1925 yılında Ankara Muallim Mektebi’ne İçtimaiyat öğretmeni olarak atanmıştır. Ankara Erkek ve Kız Liseleri Felsefe ve İçtimaiyat öğretmenliği ve Kız Lisesi müdürlüğü yapmıştır.

1931 yılında Dr. Nimet TAŞKIRAN ile evlenmiştir. Mesleki araştırmalar yapmak için eşiyle Viyana’ya gitmiştir. 1933’te yurda dönünce İstanbul Kız Öğretmen Okulu’na müdür ve Felsefe öğretmeni olarak tayin edilmiştir. 1936’da önce Ankara Orta Öğretim Şube Müdürlüğü’ne atanmış ve akabinde Erkek Lisesi’nde Felsefe öğretmenliği yapmıştır. 1939’da Kız Lisesi’ne müdür olarak atanmıştır. Sağlık sorunları nedeniyle müdürlükten istifa ederek aynı okulda öğretmen olarak çalışmaya devam etmiştir.²⁶²

²⁶²Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1242.

Fransızca, İngilizce ve az düzeyde Almanca bilen TAŞKIRAN, VII. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak meclise girmiştir. VIII. ve IX. Dönemlerde de Kars ilinden milletvekili seçilmiştir. Ayrıca Yardımseverler Derneği Kurucu Üyeliği, Üniversiteli Kadınlar Derneği Başkanlığı ve UNESCO Milli Komitesi Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. İki çocuk annesi olan TAŞKIRAN, 04.05.1979 tarihinde vefat etmiştir.²⁶³

3.51.2. Faaliyet ve Eserleri

Tablo 27.

*Tezer TAŞKIRAN'ın Eserleri*²⁶⁴

Eserleri	Basım Yılı
Mantık	1928
Suri ve Tatbiki Mantık	1929
Stuart Mill	1931
Türk Ahlakının İlkeleri	1934
Yurt Bilgisi	1939
Vatandaşın El Kitabı	1971
Cumhuriyetin 50.Yılında Türk Kadının Hakları	1973
Kendin Seç Dağında	-
Dede Korkut Masalları	-

²⁶³ TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s. 573.

²⁶⁴ https://tr.wikipedia.org/wiki/Tezer_Taşkıran. Adresinden 06.05.2013 tarihinde alınmıştır.

3.52. TÜRKAN BAŞTUĞ ÖRS

3.52.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1900 Üsküdar

Baba Adı: Mehmet Nabri

Anne Adı: Abide

1900 yılında Üsküdar’da doğmuştur. Yükseköğrenimini 1923-1924 eğitim öğretim yılında İstanbul Darülfünun Felsefe Bölümü’nde yapmıştır. Mezun olduğu yıl Boğaziçi Lisesi’ne öğretmen olarak atanmış ve Boğaziçi Lisesi Kız Bölümü’nde müdür olarak göreve başlamıştır.²⁶⁵ 1927’de Kız Muallim Mektebi’nde 3 ay, 1930 yılında İstanbul Kız Lisesi’nde 3 ay Felsefe derslerine girmiştir. Milletvekili seçildikten sonra öğretmenlikten ayrılmıştır.²⁶⁶

Fransızca bilen BAŞTUĞ, V. ve VI. Dönem Antalya ilinden Milletvekili seçilmiştir. TBMM’nin V. Döneminde soyadı “BAŞTUĞ” iken, 28.01.1937’de evlenerek “ÖRS” soyadını almış, VI. Dönemde “Türkân ÖRS” olarak kayıtlara geçmiştir. 17.01.1946 tarihinde eşinden ayrılınca eski soyadı olan “BAŞTUĞ’a dönmüştür.²⁶⁷ 27.09.1975 tarihinde vefat etmiştir.²⁶⁸

²⁶⁵ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 242

²⁶⁶ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 877.

²⁶⁷ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 295.

²⁶⁸ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 309.

3.53. TÜRKAN SEÇKİN

3.53.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1926 Malkara

Baba Adı: Sadık

Anne Adı: Hürmüz

1926 yılında Malkara'da doğmuştur. 1946 yılında Beyoğlu Kız Lisesi'nden, 1951'de Bolu Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuştur. Göreve vekil öğretmen olarak başlamış ve iki yıl hizmet vermiştir. Sekiz yıl asil öğretmen olarak görev yapmıştır. 1960-1963 yılları arasında özel bir anaokulunun işletmeciliğini yürütmüştür. Ayrıca özel bir dersane ve kız öğrenci yurdu çalıştırmıştır.

Az düzeyde Almanca bile SEÇKİN, Öğretmenler Derneği, Okul Aile Birlikleri, Çocuk Esirgeme Kurumu Yönetim Kurulu Üyeliği yapmıştır. 1963-1965 yılları arasında Edirne C.H.P. İl Kadın Kolu Başkanlığı yapmıştır.²⁶⁹

1965 yılında XIII. Dönem Edirne Milletvekili olarak meclise girmiştir. Eşi matematik öğretmeni olan SEÇKİN, bir kız birde erkek çocuğu sahibidir.²⁷⁰

²⁶⁹ Millet Meclisi Üyesi Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 531.

²⁷⁰ TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s. 854.

3.54. ZARİFE KOÇAK

3.54.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1914 Kayseri/İncesu

Baba Adı: Bekir Sıtkı

Anne Adı: Zehra

1914 yılında Kayseri'nin İncesu ilçesinde doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Kayseri'de tamamlamıştır. Yükseköğrenimi 1931 yılında Sivas Kız Öğretmen Okulu'nda yapmıştır.

Okulu bitirdikten sonra 1945 yılına kadar öğretmen olarak çalışmıştır. Öğretmenlikten ayrılınca Yardım Sevenler Derneği ve Türk Kadın Birliği Üyesi olarak hizmet etmiştir. C.H.P.'nin çeşitli kademelerinde görev almıştır. C.H.P. Kadın Kolları İller Teşkilatı'nı kurmakla görevliyken, 1962 yılında Parti Meclisi'ne ve Parti Merkez İdare Kurulu'na seçilmiştir.²⁷¹

Az düzeyde İngilizce bilen KOÇAK, 1965 yılında XIII. Dönem Bitlis Milletvekili olarak meclise girmiştir. Evli ve bir çocuk annesidir. 07.10.2006 tarihinde vefat etmiştir.²⁷²

²⁷¹ Akgül Şahin, **a.g.t.**, s. 82.

²⁷² TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, s. 847.

3.55. ZEHRA BUDUNÇ

3.55.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1896 Selanik

Baba Adı: Mustafa

Anne Adı: Servet

1896 yılında Selanik 'de dünyaya gelmiştir. Kalkandelen, Tekirdağ, Dedeğaç, Bursa İnas Rüştüleri'nde öğretmenlik ve müdürlük yapmıştır. Bursa'da kendi çabasıyla "Bizim Mektep" adında özel bir okul açmış, bu okul ana, ilk ve orta bölümlerden meydana gelmiş ve on yıl hizmet vermiştir. Bursa Yunanlılar tarafından işgal edilince Garp Cephesi Komutanlığı emrinde istihbarat işlerinde çalışırken tutuklanmış ve Selanik ve Milas'a götürülmüştür. Dönüşünde tekrar öğretmen olarak okulunun başına geçmiştir.

1930'da ilk kadın üye ve C.H.P. adayı olarak Bursa Belediye Meclisi'ne girmiştir. 1942 yılına kadar bu görevini yürütmüştür. Bu süre içerisinde Belediye Encümenliği ve Belediye Başkan Yardımcılığı yapmıştır. Ayrıca son dönemde Bursa Vilayet Umumi Meclisi'ne Orhaneli İlçesi'nden üye seçilmiştir.

C.H.P.'nin kurulmasıyla Halkevi Köycülük ve Yayın Komiteleri Üyeliği ve Başkanlık görevlerinde bulunmuştur. Çocuk Esirgeme, Kızılay, Türk Hava Kurumu dernekleri idare kurulu üyelikleri ve ikinci başkanlığını yürütmüştür.²⁷³

VIII. Dönem Bursa Milletvekili olarak meclise girmiştir. Milletvekili seçildiğinde bekâr olan BUDUNÇ, 25.05.1956 tarihinde vefat etmiştir.²⁷⁴

3.56. ZEKİYE MOLAOĞLU DRANAZ

3.56.1. Hayatı

Doğum Tarihi ve Yeri: 1911 Trabzon

Baba Adı: Osman

Anne Adı: Emine

Trabzon'da 1911 yılında doğmuştur. 1931'de Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra 1935'te İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü'nden mezun olmuştur. Bir buçuk yıl İstanbul Üsküdar Muhtelit Ortaokulu'nda İngilizce öğretmenliği yaptıktan sonra İstanbul Kandilli Kız Lisesi'nde Matematik Öğretmenliği ve müdür yardımcılığı yapmıştır.²⁷⁵

İnönü Lisesi, Beyoğlu Kız Lisesi ve Amerikan Kız Koleji'nde Matematik öğretmenliği yapmıştır. İngilizce ve Fransızca bilen DRANAZ, 1946 yılına kadar

²⁷³ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1360.

²⁷⁴ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 457.

²⁷⁵ Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1492.

öğretmen olarak hizmet etmiş ve VIII. Dönem Trabzon Milletvekili olarak meclise girmiştir.²⁷⁶

14.07.1949 tarihinde evlenerek, eşinin “DRANAZ” soyadını almıştır. 24.07.1954’de eşinden ayrılmış ve 15.09.1960 tarihinde vefat etmiştir.²⁷⁷

²⁷⁶ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 505.

²⁷⁷ TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, s. 512.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇLAR

Atatürk Dönemi Kadın Eğitimcilerin hangi şartlarda eğitim alıp hangi çetin yollardan geçerek kendilerini yetiştirdiklerini ve yaşadığı topluma faydalı olmak için verdikleri mücadeleyi doğru değerlendirebilmek için Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat Dönemi yeniliklerinin incelenmesi uygun olacaktır. Osmanlı Devleti Dönemi'nde 1839 Tanzimat Fermanı'nın (Gülhane Hatt-ı Hümayun) yayımlanmasıyla siyasi, mali, idari, askeri ve eğitim gibi birçok alanda düzenlemelerin yapılacağı ilan edilmiştir. Bu düzenlemeler kısıtlı olsa Türk kadının sosyal statüsünü değiştirmiştir. İlköğretimin ilk basamağı olan Sıbyan Mektebi'nde kızlar eğitim alıyordu. Ancak okulda ders veren öğretmenlerin erkek olması belirli bir yaşa gelen kız öğrencilerin okula devam etmesi uygun bulunmazdı. Varlıklı aileler ise kız çocuklarına evde özel ders aldırıyorlardı. Sıbyan Mektebi'ni bitiren kız öğrenciye annesi tarafından iyi bir eş ve çocuklarına iyi bir anne olması için evde eğitim verilirdi. Sıbyan Mektebi'ne gidebilen kız çocukları, 1859 yılından itibaren Sultan Ahmet civarındaki Cevri Usta Mektebi'nin Kız Rüştüyesi'ne dönüştürülmesiyle beraber, eğitimlerini bir adım daha öteye taşıyabilmişlerdir. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'yle kızlar için öğretmen okulu açılması ve rüştiye sayısının artırılması kararı alınmış ve 6-11 yaşında olan kız çocukları için Sıbyan Okulları'na devam mecburiyeti getirilmiştir.

İki yıl parasız eğitim veren rüştiyeye isteyen kız öğrencinin devam hakkı bulunuyordu. Ancak rüştiye öğretmenlerinin erkek olması başarı getirmemiştir; çünkü ergenlik dönemine gelen kızların erkeklerden kaçırılma zihniyetiyle okulu bırakmak zorunda kalmışlardır. Kadın öğretmenlere ihtiyaç duyulunca 26 Nisan 1870 tarihinde İstanbul'da bir kız öğretmen okulu (Darülmuallimat) açılmıştır. Kızlarının bir meslek sahibi olmasını isteyen aileler Kız Öğretmen Okulu'nu tercih etmişlerdir. Böylece kadına mesleki ve kültürel açıdan eğitim fırsatı verilmiş oldu. Darülmuallimat'tan 1873 yılında ilk mezun olan Münire, Zehra, Fahriye, Fatma ve Hatice Hanımlar İnas Rüştiyesinde öğretmen olarak göreve başlamışlardır. Bu okul aynı zamanda kendi emekleri ile kendine güvenen aydın kadınların yetişmesini sağlamıştır.

Tanzimat döneminde kızlara ilk defa mesleki eğitim verilmeye başlanmıştır. Tıbhane-i Amire bünyesinde açılan Ebe Mektebi 1842 yılında açılmış ve kadın ebelerin yetiştirilmesi sağlanmıştır. 1895'ten sonra eğitim programına hastabakıcı dersleri de eklenmiştir. Kız Sanayi Mektepleri'nin açılması mesleki eğitim açısından önemli bir başka gelişmedir. Amaç kadınların el becerilerini geliştirmek ve bunlardan ekonomik fayda sağlamaktır. Bu mekteplerinin çekirdeğini *Islahhane* adı taşıyan sanat okulları oluşturmuş ve 1860'ta Niş, 1864'te Sofya ve Rusçuk'ta ıslahathanelerin açılmasına Mithat Paşa öncülük etmiştir. 1865'te Rusçuk'ta bir Kız Sanayi Mektebi açılır. Bu sanat okullarının İstanbul'da faaliyete geçmesi erkekler için 1868, kızlar için 1869 yılını bulur. Böylece bu meslek okullarından mezun olan kızlar sosyal hayata aktif olarak katılmışlardır.

Dış güçlerin baskısı ve Osmanlı aydınlarının meşrutiyet isteğiyle 1876'da II. Abdülhamit tarafından Kanunu Esasi Anayasası hazırlanıp I. Meşrutiyet ilan edilir. Bu Anayasayla vatandaşlar bireysel haklara kavuşmuş ve Padişahın yetkileri kısıtlanmıştır. Ancak bazı olayları bahane eden II. Abdülhamit meclisi dağıtmış, mutlak otoritesini tekrar kurmuş ve anayasa başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1876 anayasasını tekrar yürürlüğe girmesi için ülkenin farklı yerlerinde asker ve aydınlar tarafından gizli dernekler oluşturulmaya çalışılmıştır. Batı'nın bazı fikir akımlarının tanınması düzensizlik yaratmıştır. Osmanlı aydını hem siyasal özgürlüklere kavuşmak ister hem de bu yapıyı geleneksel düzen ile bağdaştırmak ister. Böylece köklü bir rejim değişikliği yapılmadan, Kanuni Esasi'nin eksiklikleri giderilip tekrar yürürlüğe koyulmak istenir. II. Abdülhamit Tanzimat Dönemi'nin son evresi olan II. Meşrutiyet'i yapılan eylemler sonucunda 1908'de ilan etmek zorunda kalmıştır. II. Meşrutiyet, siyasal yapıda modernleşmenin yanında kadınların sosyal yaşamında da değişiklik getirmiştir. Kadınlar siyaset, eğitim, kültür, ekonomi ve yardımlaşma alanlarına yönelik pek çok dernek kurmuş; gazete, dergi çıkarmışlardır. Bu gazete ve dergilerle kadınların faaliyetleri hızlanmış ve güç kazanan kadınlar aktif olarak sosyal hayata katılmışlardır.

Kızlara ilk defa yükseköğrenim hakkı veren İnas Darülfünun 1914'de İstanbul'da açılmıştır. Kız öğretmen okullarına öğretmen yetiştirmeyi hedefleyen okul 1917'de ilk mezunlarını vermiş ve 1920 yılında Darülfünun'a bağlanmıştır. 1914'de İstanbul'da İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılmasıyla Türk kızlarının güzel

sanatlar alanında yaratıcılıkları geliştirilmiş ve kız okullarının resim öğretmeni ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Avrupa'ya ilk kız öğrenci gönderilmiştir. 1915'te Darülfünun'un Edebiyat Fakültesi'ne kız öğrenciler kabul edilmiştir. 1917'de kızların tıp, dişçilik, eczacılık öğrenimi görmelerine izin verilmiş ve Tıp Fakültesi'ne girmeleri ise 1922 yılını bulmuştur.

I. Dünya Savaşı'nda yenik çıkan Osmanlı Devleti, 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Asya toprakları üzerindeki egemenlik haklarını kaybetmiş, 1920 Sevr Barış Antlaşması'nı imzalayarak Türkiye'nin parçalanmasını kabul etmiştir. Memleketin işgale açık hale gelmesine Osmanlı Hükümeti yöneticileri sessiz kalmıştır. Ancak Anadolu insanı kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk topyekün örgütlenmiş ve silaha sarılmıştır. Böylece "Ulusal Direniş Hareketi" başlamıştır. İzmir, Antep, Urfa, Adana ve Maraş'ın" işgal edilmesiyle bu direniş hareketi "Türk İstiklal Savaşı"na dönüşmüştür. Kadınlarımız da ölümü göze alarak erkeklerin yanında savaşa katılmışlar, mitingler düzenleyip, cemiyetler kurmuş ve işgalleri protesto etmişlerdir. Kuva-i Milliye Birlikleri'ne yardım edip cepheye silah ve malzeme taşımışlardır.

İstanbul ve Anadolu'nun farklı yerlerinde işgalleri protesto etmek için mitingler düzenlenmiştir. Mitinglerdeki kadın konuşmacıların çoğu öğretmen, cemiyet üyesi ve darülfünunda okuyan öğrencilerden oluşmuştur. İstanbul mitinglerinde Münevver Saime, Halide Edip, Nakiye, Şukufe Nihal, Naciye, Melahat, Sabahat, Hayriye Melek ve Zehra Hanımlar söz alırken; Anadolu'da düzenlenen kadın mitinglerinde İclal, Zekiye, Hikmet, Refika Hanımlar etkili konuşmalar yapmışlardır. Bu konuşmalarından dolayı Halide Edip ve Münevver Saime'nin haklarında tutuklama kararı çıkarıldığı için Anadolu'ya kaçmışlar ve Milli Mücadele'ye katılmışlardır. Vatanın kurtulması için her yolu deneyen kadınlarımız, İstanbul ve Anadolu'da çeşitli dernekler, cemiyetler kurmuşlardır. Asri Kadınlar Cemiyeti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Şubesi, Müdafaa-i Hukuk Hanımlar Şubesi ve Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti en etkili olanlardır. Bu cemiyetlerle kadınlar vatanın kurtulmasını amaçlamış ve yardım toplayıp ordunun giyecek, yiyecek, para ihtiyacını karşılayıp, sağlık hizmetlerinde çalışmışlardır.

Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasıyla Atatürk, Türk milletini çağdaş bir toplum haline getirmeyi hedeflediği için ülkede köklü inkılap hareketlerine

girişmiştir. Amaç milli, çağdaş ve laik bir toplum meydana getirmektir. Çağdaş bir topluma eğitimin gücüyle ulaşılabacağına inan Atatürk, 1921’de Maarif Kongresi’ni düzenlemiştir. Muallime ve Muallimler Birliği’ni topladığı bu kongreye, kadın ve erkek öğretmenlerin karma olarak katılmalarına destek vererek var olan eşitsizliğin giderileceğinin sinyalini vermiştir. Atatürk, toplumu çağdaşlaştırırken kadının etkin kılınmaması toplumun yarısının kaybedileceğini savunmuştur. Ayrıca kadınlık ve annelik görevinin yanı sıra, kadının her alanda erkekler kadar başarılı olacağını dile getirmiştir.

1924’de Tevhid-i Tedrisat Kanunu’yla eğitim sisteminin birleştirilmesi, cinsiyet ayrımı gözetilmeden eşit olması hedeflenmiştir. Türkiye içindeki bütün eğitim öğretim kurumları ve medreseler Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Eğitim kız ve erkek bütün öğrenciler için zorunlu hale getirilip kızlara da ortaokul, lise ve yükseköğrenimden faydalanma fırsatı verilmiştir. Kişilere çağdaş, özgür ve laik düşüncüyü kazandırmak için öğrenim birliği sağlanmaya çalışılmıştır. 1926 yılında toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye’de kızların eğitimindeki eksikliklerin giderilmesi, tek okul düzeninin kurulması, kızların ve erkeklerin bir arada eğitim görmeleri, üretici eğitime ağırlık verilmesi gibi ilkeler kabul edilmiştir.

Kadın erkek demeden vatandaşların okuryazar oranını arttırmak için 1 Kasım 1928’de Harf İnkılabı yapılmıştır. Böylece tüm eğitim kurumlarında Latin harfleriyle eğitim verilmeye başlanmıştır. Akabinde Millet Mektepleri açılmış, 16-45 yaş arasındaki çok sayıda vatandaşın okuma yazma, sağlık, yurt bilgisi, hesap dersleri öğrenmesi sağlanmış, okur-yazar kadın oranı zamanla artış göstermiştir. Zamanla Millet Mektepleri’nin işlevini Halkevleri üstlenir ve Halkın eğitim düzeyini yükseltip, kültürünü geliştirmek, halkı bilinçli ve ortak manevi değerlere bağlı bir birlik haline getirmek için 19 Şubat 1932’de Halkevleri kurulur. Bu evlerin güzel sanatlar, spor, sosyal yardım, dil-edebiyat-tarih, kütüphane ve yayın, halk dershaneleri ve kursları, köycülük, müzecilik ve sergileme şubeleri hizmet vermiştir. 1940’dan sonra da nüfusu az olan kasaba ve köylerde Halkodaları açılmıştır.

1739 sayılı “Millî Eğitim Temel Kanunu”nda eğitim sisteminin her alan ve kademesinde, kadınlarımızın eğitim imkânlarından cinsiyet farkı gözetilmeksizin faydalandırılması yer almıştır. Ayrıca eğitimde genellik ve eşitlik ilkesi, 1982 Anayasası’nda yer almıştır. Ancak istatistikî veriler gösteriyor ki cumhuriyetin ilk

yıllarında nerdeyse kadın nüfusun tamamına yakınının (%90.19) okuryazar olmadığıdır. Sonraki dönemlerde okuryazarlık oranında artış olsa da bu oran erkeklerin oranına ve yıllara göre yavaş gelişmiştir.

1924 Anayasası'yla ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız verilmiştir. 1939 yılında tüm köy okulları 5 yıla çıkarılmıştır. 1981-1982'de deneme olarak başlayan ve 1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu ile ilköğretim 8 yıl halinde düzenlemiştir. 1997-1998 öğretim yılından itibaren yurdun dört bir köşesinde 8 yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmiştir. Böylece Tablo 2 verileri bize gösteriyor ki, Cumhuriyet Dönemi'nde ilköğretimin zorunlu olmasıyla kız ve erkek öğrencilerin sayıları arasındaki fark azalmış ve kız öğrencilerin okur-yazar oranı artırmıştır. Ayrıca ortaöğretimle ilgili düzenlemeler yapılmış ortaokul ve lise 3 yıl olarak belirlenmiştir. Ortaokullar hem ilkokulun devamı sayılmış hem de liseye giriş için eğitim veren bir kurum olarak kabul edilmiştir. 1930'dan sonra ortaokullara öğrencileri mesleki ve teknik liselere hazırlama görevi de verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde kız öğrenciler üniversitelere ve farklı mesleklere yönlendirilmiş ancak büyük bir kısmının bu hedeflere ulaşamayacağı bilindiği için 'Aile Bilgisi' dersleriyle 'Bilinçli Ev Kadını' yaratılmaya çalışılmıştır. Böylece kadınların toplumsal yaşama aktif olarak katılması amaçlanmış ve bu anlayış ders kitaplarına yansıtılıp aktif, haklarını elde etmiş ve meslek sahibi eğitilmiş bir kadın portresi yaratılmaya çalışılmıştır.

Bu dönemde liseler; öğrencileri ortak genel bir kültürde birleştirmeye çalışmış, toplum sorunlarını tanıtıp öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleğe yönelmeleri sağlanmıştır. 1930 yılında kız ve erkek öğrencilere askerlik dersleri okutulmuştur. Ayrıca sanat, sanat tarihi ve müzik dersi verilmiştir. 1949 yılında öğrenim süresi üç yıldan dört yıla çıkartılsa da 1954'de tekrar süre üç yıla indirilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim için ülkemize gelen yabancı uzmanların bilgi ve tecrübelerinden yararlanma yoluna gidilmiştir. 1924'de Ankara'ya davet edilen John Dewey, mesleki ortaokullar ile çeşitli bölgelerde ticaret ve ziraat kursları açılmasını bu işleri yürütecek ve eğitim konusunda kararlar alacak kadronun yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca Dr. A.Kuhne ve Omar Buyse, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesini tavsiye etmişlerdir.

Teknik eğitim alan erkek öğrenci sayısı, 1924-1935 yılları arasında devamlı olarak düşüş göstermiştir. Teknik eğitim alan kız öğrencilerin sayısı 1924'te binde 28, 1930 da binde 35, 1936'da binde 37 olarak genel nüfusun içinde oranları artmıştır. Bu veriler gösteriyor ki kızların meslek eğitimi erkeklerinkine oranla gelişmiştir. 1927 yılında İstanbul'da iki kız sanat okulu eğitim veriyordu. Bu okullar ilkökull eğitiminden sonra beş yıl süreyle eğitim veren sanat enstitülerine dönüştürüldü. Bursa, İzmir, Mersin ve Erzurum gibi illerde sanat okullarının açılmasıyla 1938 yılında sayıları 14'e ulaşmıştır. 1935 yılında Ankara'da Kız Sanat Öğretmen Okulu'nun açılmasıyla bu okulların öğretmen ihtiyacını karşılanmıştır. Böylece Cumhuriyet'in eğitimci kadınları hem meslek sahibi olmuş hem de sosyal hayata aktif olarak katılmışlardır.

Cumhuriyet Dönemi'nde yükseköğretim alanında da kız öğrenciler için gelişme kaydedilmiştir. İlk defa 1921'de kız öğrenciler yükseköğretime kabul edilmiştir. Sırasıyla 1925'te Ankara Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü ve 1930'da Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1935'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve 1936 yılında İstanbul Üniversitesi'ne bağlı İktisat Fakültesi kurulmuştur. Tanzimat Dönemi'nde kurulan Darülfünunun Cumhuriyetin getirdiği yeniliklere ayak uyduramadığı için 1933 yılında kaldırılmış ve yerine Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Üniversitede kız ve erkek öğrencilerin beraber okumaları 1924-1925 eğitim yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihte, İstanbul Darülfünunun Fen Fakültesi Matematik Bölümü'nde 7, Fizikte 8, Tabii Bilimlerde 48, Kimyada 26, Tıp Fakültesinde 17, Dişçilikte 4, Hukuk Fakültesinde 23 kız öğrenci eğitim görmekteyken; 1930-1931 de Edebiyat Fakültesinde 155, Fen Fakültesinde 90, Hukukta 72, Tıp Fakültesinde 11 kız öğrenci eğitim almıştır. Bu veriler bize gösteriyor ki altı yıl içinde bile yükseköğretimde eğitim alan kız öğrenci sayısı yükselmiştir. Günümüzle kıyaslandığında kız öğrencilerin üniversitelerdeki sayısal değerleri çok az olsa da o dönemdeki gelişmeler genç kızlara yeni ufuklar açmıştır.

Kadının Cumhuriyet Dönemi öncesinde çalışma hayatına gelenek ve göreneklerden kaynaklı sınırlamalar getirilmiştir. Çünkü kadın evinin dışında çalışırsa aile düzeni bozulur, çocuklarını ve eşini ihmal eder gibi düşünceler kadınların bir mesleğe yönelmesini ve ekonomik hayata aktif katılmalarını engellemiş ve çalışma hayatında erkeklerle eşit şartlarda rekabet edememişlerdir. Atatürk, her fırsatta

kadının iyi bir eş ve anne olarak aile içerisindeki görevinin dışında toplumsal sorumlulukları olduğunu dile getirmiştir.

1923 yılında İzmir I. İktisat Kongresi düzenlenmesiyle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomik sorunları konuşulur. Yerli sanayinin nasıl kurulup geliştirileceği, ekonomik bağımsızlığın nasıl sağlanacağı dile getirilmiştir. Savaştan yeni çıkmış olunması buna bağlı erkek nüfusunun yetersiz olması Ankara Hükümeti'nin gerekli işgücünün teminini erkek kadın ayrımı yapmadan hatta olabildiğince çok sayıda kadını ekonomiye çekerek sağlamaya yönlendirmiştir. Kongrede kadın işçilere Temsilcilik Hakkı verilmiş ve sendika kurma, iş günü, iş güvenliği ve toplu sözleşme yapma hakları konuşulmuştur. Kadın ve erkek ameleye işçi denilmesine karar verilmiştir. Kadınlara doğum öncesi ve sonrası 8 hafta, ayrıca her ay 3 gün izin verilmesi ve ücretlerin tam ödenmesi kararı alınmıştır. Ayrıca 1936 yılında çıkarılan İş Yasası kadınların çalışma hayatında yer edinmelerine katkı sağlamış ve 8 Haziran 1936'da kabul edilen 3330 sayılı bu yasayla kadın, erkek ve çocukların çalışma koşulları yeniden düzenlenmiştir.

Kadınların memuriyet hayatına girmeleri 1926 yılında başlamıştır. Ancak kadının memur olarak çalışabilmesi kocasının rızasına bırakılınca bu durum kimi kadının lehine kimi kadının da aleyhinde bir gelişme göstermiştir. 1926 yılından günümüze kadar kamuda çalışan kadın sayısı giderek artmış fakat 788 sayılı Memurin Kanunu, kadın ve erkeğin eşit olarak çalışma hayatı içinde olmasını sağlayamamıştır. Bu sorunu çözmek için 1965 ve 1982 yıllarında çıkarılan Devlet Memurları Kanunları'yla kadın çalışanlar için yeniden düzenlemeler yapılmıştır.

Daha öncede bahsettiğimiz gibi kız öğrenciler Üniversitelere 1921 yılından sonra kabul edilmişlerdir. Kız öğretmen okulları artmış, lise ve kız sanat okulları çoğaltılarak kadınların farklı meslekleri icra edebilecekleri kanıtlanmıştır. Sadece öğretmenlik değil diğer mesleklerde çalışma imkânı bulmuşlardır. 7 kız öğrencinin Tıp Fakültesine kaydedilmesine hekimlik mesleğini yapamayacaklarına inananlar tarafından tepki gösterilmiştir. 1928 yılında ilk kadın hekimler mezun olup 1930'da göreve başlayınca bu tepkilerin yersiz olduğu anlaşılmıştır. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen sürede çeşitli alanlarda Türk kadını iş ve meslek sahibi olmuştur. Erkek mesleği olarak görülen ve kadınların yapmaları uygun bulunmayan işlerde kadınlar da aktif olarak çalışmışlardır. Bugün eğitim kadromuzun büyük bir

bölümünü kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Eğitimin her kademesinde ve üniversitelerde kadın öğretmen bulunmaktadır. Ancak bu mesleğin dışında hakim, savcı, avukat, doktor, eczacı, sanatçı, mühendis, işletmeci, iktisatçı, bankacı, genel müdür, matematikçi, kimyacı, danışman, vb. mesleklerde kadınlarımız başarıyla hizmet vermektedirler. Sonuç olarak kadınların sadece ebelik, hemşirelik ve öğretmenlik yapabildikleri, öteki meslekleri icra edemeyecekleri için erkeklerin egemenliğinde bulunması gerektiği inancı eski günlerde kalmıştır.

Osmanlı Hukuk Sistemi, dine dayalı çağın gerisinde kalmış ve sorunları çözmekte yetersiz kalan, ihtiyaçları karşılamayan bir hal almıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yeni bir hukuk sistemi oluşturması zorunluluk haline gelmiştir. Çağdaş hukukçuların yetiştirilebilmesi için 1925'de Ankara'da Hukuk Mektebi açılmıştır. 1926 yılından itibaren bazı batı kanunları bize uyarlanarak düzenlemeler yapılmış ve ortaya Medeni Kanun, Türk Ceza Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, İcra ve İflas Kanunu ve Deniz Ticaret Kanun'ları çıkarılmıştır. Yapılan değişikliklerle Türk Hukuk Sistemi laik, çağdaş ve ihtiyaçları cevap veren bir yapıya kavuşturulmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nde, kadınların eğitim ve çalışma hayatında yapılan düzenlemelerin yanında hukuk alanında da gerekli olan değişiklikler yapılmıştır. Medeni Kanun ile Türk kadınının hakları korunmaya çalışılmıştır. Bu kanunla; hukuki açıdan kadın ve erkek eşitliği sağlanmış, çok eşle evlilik yasaklanmış, tek eşle evlilik şartı getirilmiştir. Evliliklerde resmi nikâh şartı getirilmiş, boşanma işlemi kanunlara dayandırılıp her iki tarafa da eşit haklar sunulmuştur. Ayrıca mahkemelerde şahitlik yapma, miras paylaşımında eşitlik hakları verilmiştir. Böylece vatandaşlar arasında hak ve ödevler açısından eşitlik sağlanmıştır. Patrikhanelerin, din işleri dışındaki yetkilerinin elinden alınmasıyla Türk Medeni Kanunu hukukun laikleşmesi sürecine önemli bir katkı sağlamıştır.

Hukuk sisteminde yapılan değişikliklerle Osmanlıdaki kulluk anlayışı terk edilmiş vatandaşlık hakları getirilmiştir. Hak ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar, bireyler ve kadınlar yetiştirilerek yeni bir insan tipi ve toplum modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca kadını sadece çocuk doğurup, iyi bir anne ve iyi bir eş olarak gören toplum onun kişiliğini, hak ve ödevlerini yok saymıştır. Medeni

Kanun, Türk kadınına hak ettiği sosyal ve ekonomik hakları sağlayarak, kadının toplum içinde saygın bir yer elde etmesi için önemli bir basamak oluşturmuştur.

Kadın ve erkeğin toplumsal statülerinin farklı olması, kadının yurttaş olarak görülmemesi Batılı ülkelerde kadına oy kullanma hakkı verilmemesine neden olmuştur. Orta Asya Türk Devletleri'nde ise kadınlar siyasi ve idari işlerde üst kademelerde görevler almış ve siyasi haklara sahip olmuşlardır. İslamiyet'in kabulü ve yanlış yorumlanması kadının siyasi yetkilerini kaybetmesine neden olmuştur. Osmanlı Devletinde Meşrutiyet'in ilanı ile oluşan özgürlük ortamı içinde kadın dernekleri kurulmuş ve basın organlarının yardımıyla Osmanlı kadını hak arama yoluna gitmiştir. Ancak kadının siyasi haklarına kavuşması Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan yasalarla olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, kadının sosyal, ekonomik, siyasal yaşamın içinde olmasını savunuyordu.

1923'de TBMM'de Milletvekili Seçimi Kanunu görüşülürken her yirmi bin "erkek nüfusa" bir vekil seçileceği tasarlanır. Ancak kadını nüfustan saymayan kesimin etkisiyle siyasi hak kazanılamamıştır. 1924 anayasası görüşülürken kadınlara siyasal haklar verilmesi konusu tekrar gündeme gelir. Anayasa'da yer alan "18 yaşını dolduran her Türk'ün seçme" ve "30 yaşını dolduran her Türk'ün seçilme hakkı" maddeleri tartışma nedeni olmuştur. Kadın haklarını savunan milletvekilleri tarafından "her Türk" ibaresinin içine Türk vatandaşı olan kadınların da dâhil olduğunu bunun için kadınlara hak ettikleri seçme ve seçilme hakkının verilmesini istemişler. Fakat karşı görüşten gelen itirazlar sonucu kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilememiştir. 1926'da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile birçok konuda kadın erkek eşitliği sağlanmış böylece kadınlara siyasal hakların verilmesi zorunluluk haline gelmiştir. Nihayet 3 Nisan 1930'da Belediye Başkanlığına ve meclis üyeliğine seçilme, 26 Ekim 1933'te köyde muhtar ve ihtiyar heyeti üyeliğine seçme ve seçilme, 5 Aralık 1934 yılında Milletvekili seçimi kanunu ile kadınlara seçme seçilme hakları verilmiştir. Kadın erkek 30 yaşını bitiren her vatandaş milletvekili seçilebilecek, 22 yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilecektir.

Uzun uğraşlar sonucu siyasal haklarına kavuşan kadın, 1935 yılında ilk oyunu kullanmıştır. Seçilen 18 kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki yerini almış ve TBMM'nin %4,5 oranına oluşturmuştur. Sonuç olarak Türk kadını eğitim, sosyal, hukuki ve siyasi alanda birçok hak elde etmiştir. Özellikle belediye

seçimlerinde tecrübe kazanıp milletvekili seçme ve seçilme sorumluluğunu yerine getirerek hakların en büyüğünü elde etmiştir. Toplumun gözünde iyi bir eş ve iyi bir anne olarak görülen ve evdeki sorumluluklarını yerine getiren kadın tipi tarihin tozlu sayfalarında kalmıştır. Evinde, işinde ve sosyal hayatın içinde çağdaş birey olarak yer almış ve hemen her alanında başarı göstermiştir.

Cumhuriyetin ilanı Türk kadınının, kültürel, siyasal, ekonomik ve toplumsal yasaklayıcı unsurlardan kurtulmasını sağlamıştır. Kadınların mesleki, teknik ve temel eğitimine verilen önemle, aile içindeki konumları değişmiş, çalışma hayatında daha aktif hale gelip, siyasal hayata katılmaları sağlamıştır. Türk Kadını bilinçli, kişilikli, yaratıcı, üretici, kendine güvenen, vasıflı ve donanımlı ve toplumda kendine yakışır bir statüye sahip olmak durumundadır. Çünkü kadın, ailenin temel taşı olup geleceğe yön verecek olan çocuklarımızın yetişmesini sağlayacak olan ilk eğitimcisidir. Sonuç olarak toplumumuzun çağdaş düzeye ulaşması eğitilmiş, üretken, sosyal, kültürlü, bilinçli, kendine güvenen, kendi kendine yetebilen ve hiçbir egonun egemenliğine girmeyen kadınların var olmasıyla mümkün olacaktır.

Öğretmenlik hemen hemen her dönemde kutsal bir meslek olarak görülmüştür. Ancak Atatürk Dönemi Kadın Eğitimciler konulu bu çalışmanın sonucunda görüyoruz ki kadınlar sadece öğretmenlik yapmamışlardır. Yaşadıkları dönemin imkânları dâhilinde aldıkları eğitim türlerine göre öğretmenlik mesleğinden başka milletvekilliği, yöneticilik, yazarlık, avukatlık, polis, ebe, hemşire, kimyager, arkeolog, astronom, sümerolog, pilot, müfettiş v.s. mesleklerinde çalışmışlardır. Ayrıca okul açıp eğitime katkı sağlamışlar, hemcinslerinin savunucusu ve yine onların yönlendiricisi olup, yardım kuruluşlarında çalışmışlardır.

Adile Ayda, Afet İnan, Aliye Temuçin Coşkun, Ayşe Günel, Bahire Bediz Morova Aydılek, Behice Boran Hatko, Belkıs Baykan, Benal Nevzat İştâr Arıman, Emine Nahide Yıldır, Emine Semiye, Esmâ Nayman, Fahriye Vandemir, Fakihe Öymen, Faika Zeliha Ünlüer, Fevziye Abdullah Tansel, Hacer Dicle, Hasene Ilgaz, Hatice Özgener, Hatice Sabiha Görkey, Halide Edip Adivar, Halide Nusret Zorlutuna, Hermine Agavni Kalustyan, Huriye Baha Öniz, Latife Bekir Çeyrekbaşı, Leman Ünsal, Lütfiye Akbulak, Mebrure Aksoley, Mebrure Gönenç, Meliha Ulaş, Mihri Pektaş, Mihriban Erden, Muammer Develi, Muazzez İlmiye Çığ, Muazzez Tahsin Berkand, Mürüvvet Pekman, Naime İkbal Tokgöz, Nakiye Elgün, Nuriye Pınar,

Nüzhet Gökdoğan, Refet Angın, Remziye Batırbaygil, Remziye Hisar, Sabiha Gökçen, Sabiha Gökçül, Salise Abanozoğlu, Seniha Hızal, Servet Akaydın, Şemsa İşcen, Şehime Yunus, Şükufe Nihal Başar, Tezer Taşkırın, Türkan Baştuğ Örs, Türkan Seçkin, Zarife Koçak, Zehra Budunç ve Zekiye Molaoğlu Dranaz gibi örnek kadınlarımız eğitim imkânlarının çok sınırlı ve erkeklerin egemen olduğu bir toplum içinden kendi çabalarıyla çıkmış ve topluma hizmet ederek fayda sağlamışlardır. Bu eğitimci kadınlarımızı tarihin tozlu sayfalarından gün ışığına çıkarmak, onlara olan vefa borcumuzu biraz olsun ödeyeceği düşüncesindeyim.

4.2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak çalışmada aşağıda yer verilen önerilerde bulunulabiliriz.

- Literatürde Türk kadınının toplumdaki statüsü hakkında bugüne kadar birçok araştırma yapılmasına rağmen Atatürk Dönemi Kadın Eğitimciler (1923-1938) konusu hakkında daha önce yapılmış hiçbir araştırma yoktur. Bu çalışmaların sayısı arttırılmalıdır.
- Topluma fayda sağlamış bu eğitimci kadınlarımız genç nesillere öğretilerek, onların kadınlara gösterdikleri saygı artırılabilir.
- Bu araştırma 1923-1938 yılları arasındaki Atatürk Dönemi Kadın Eğitimciler ile sınırlı tutulmuştur. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda yıllar arası daha geniş tutulursa eğitimci kadınlarımızın öğrenilmesi açısından daha iyi olabilir.
- Ders kitaplarında ülkemizin kuruluş sürecine ve yenilenmesine emeği geçen eğitimci kadınlarımız da tanıtılarak yer verilmeli ve öğrenciler aydınlatılmalıdır.
- Ülkemize emekleriyle katkı sağlayan bu kadınlarımızın tanıtılmasıyla geçmişten günümüze kadar var olan kadın erkek arasındaki eşitlik konusuna gençlerin bakış açısı değiştirilebilir.

KAYNAKÇA

I. ARŞİV BELGELERİ

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 868.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 877.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 883.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 897.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 904.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 915

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 934.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 943.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 959.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 961.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 973.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 990.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1019.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1071.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1075.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1112.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1122.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1178.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1225.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1242.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1360.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1420

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1492.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1720

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 1952.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 2061.

Tercümeihal Kâğıdı Örneği No: 2341.

TBMM Üyeleri Özgeçmiş Bildirimi 1621.

Millet Meclisi Üyesi Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 531.

Millet Meclisi Üyelerine Mahsus Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 825.

Temsilciler Meclisi Üyesi Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 45.

Temsilciler Meclisi Üyesi Hal Tercümesi Kâğıdı Örneği 150.

TBMM Albümü 1920-2010, 1. cilt 1920-1950, 2. Basım, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara, 2010.

TBMM Albümü 1920-2010, 2. cilt 1950-1980, 2. Basım, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara, 2010.

TBMM Albümü 1920-2010, 3. cilt 1983-2010, 2. Basım, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara, 2010.

TBMM Albümü 1920-2010, 4. cilt 1960-1983, 2. Basım, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara, 2010.

II. BASILI ESERLER

Ağbaba, G. (1997). *Halide Edip Adıvar Hayatı, Sanatı, Eserleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Akbulut, U. (2003). *Tanzimattan Cumhuriyete Eğitim*. Ankara: Tübitak Matbaası.

Akyüz, Y. (1978). *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940)*. Ankara: Doğan Basımevi.

Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2007*. (11. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Argunşah, H. (2011). *Bir Cumhuriyet Kadını Şükufe Nihal*. (2. Basım). İstanbul: Timaş Yayınları.

Atılğan, G. (2007). *Behice Boran: Öğretim üyesi, Siyasetçi, Kuramcı*. (1. Basım). İstanbul: Ayhan Matbaası.

- Binark, İ. ve Sefercioğlu, N. (1975). *Fevziye Abdullah Tansel Bibliyografyası*. Ankara: Güven Matbaası.
- Cumhuriyet Gazetesi, 3 Şubat 1929; Cumhuriyet Gazetesi, 7 Mart 1930.
- Çetin, F. (2003). *Cumhuriyet Döneminde Kadın Eğitimi*. Milli Eğitim Dergisi, 160 (8).
- Erdal, K. (2008). *Küçük Dostların Öğretmeni Halide Nusret Zorlutuna*. (1. Baskı). İstanbul: Ezgi Kitapevi.
- Eski, M. *İlk kadın Milletvekillerinden Hacer Dicle*. Web: <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-33/ilk-kadin-milletvekillerinden-hacer-dicle> adresinden 12.05.2015 tarihinde alınmıştır.
- Gürel, Z. (1988). *Halide Nusret Zorlutuna Hayatı ve Eserleri*. (1. Basım). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Hacıoğulları, A. (2011). *Adana'da İlkleri Başaran Kadınlar*. İstanbul: Aras Yayınları.
- Irmak, S. (1974). *Cumhuriyetin 50. Yılında Çalışma Alanlarında Türk Kadını*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- İnan, A. (1975). *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İnan, A. (2006). *Prof. Dr. Afet İnan*. (3. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- Kaynak Yayınları, (2009). *Muazzez İlmiye Çığ'a Armağan Kitap Cumhuriyet'e Adanan Bir Ömür*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kılınçkaya, M. D. (Editör). (2006). *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. (8. Basım). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kocaeli Üniversitesi, (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ders Notları*. (1. Basım). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Konan, B. (2011). *Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci*. 60 (1); 157-174. Web: dergiler.ankara.edu.tr adresinden 05.01.2017 tarihinde alınmıştır.

- Kurdakul, Ş. (2005). *Çağdaş Türk Edebiyatı 1 Meşrutiyet Dönemi 1*. (6. Basım). İstanbul: Evrensel Basımevi.
- Kurnaz, Ş. (1997). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. (2. Basım). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*. İstanbul: Yaylacık Matbaası.
- Milli Savunma Bakanlığı, (1998). *Milli Mücadele’de ve Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Kadınlarımız*. Ankara: Pan Matbaası.
- Öniz Baha, H. (1936). *Köprü Altı Çocukları*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitapevi.
- Öniz, H. (1939). *Bir Öğretmenin Romanı*. İstanbul: Ahmet Halit Kitapevi.
- Özger, Y. (2012). *Osmanlı’da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvelde Kayıtlı Memurelerin Resmi Hal Tercümeleleri*. 4(1); 419-447. Web: <http://uvt.ulakbim.gov.tr> adresinden 11.05.2018 tarihinde alınmıştır.
- Saygılıgil, F. (2010). *Kainatta Bir Nokta: Nüzhet Gökdoğan*. (2. Basım). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Sezer, A. *Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis’teki Çalışmaları*. Sayı: 42. Web: <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-42/turkiyede-ilk-kadin-milletvekiller-i-ve-meclisteki-calismalari> adresinden 13.05.2015 tarihinde alınmıştır.
- Şahin, E., Tunç, Z. ve Töre, R. (Editörler). (2010). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk Polis Teşkilatında İlk Kadın Görevliler*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi.

III. TEZ ÇALIŞMALARI

- Altuncuoğlu, N. (2012). *Türk Kadınının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Hayata Katılımı (Kayseri Örneği:1923-1950)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Akgül Şahin, A. (2008). *Türkiye’deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları (1935-2002)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Çakır Sümer, G. (1999). *Türkiye’de Kadın Milletvekilleri (1935-1991)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Çivrilili, N. (2005). *İnkıpların Türk Kadını Üzerindeki Etkisi (1919-1937)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Dulum, S. (2006). *Osmanlı Devleti’nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özçelik, Ü. (2007). *Muazzaz Tahsin Berkead’ın Hayatı, edebi Kişiliği ve Eserleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztoprak, S. (1999). *Atatürk Dönemi Kadın Eğitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Uyaniker, F. (2007). *Milli Mücadele’de Türk Kadını*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

IV. İNTERNET KAYNAKLARI

- http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/1.htm. Adresinden 09.04.2014 tarihinde alınmıştır.
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1061. Adresinden 07.09.2018 tarihinde alınmıştır.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Adile_Ayda. Adresinden 08.07.2013 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.elitegitim.com/adile-aydanin-hayati-ve-eserleri.html>. Adresinden 08.07.2013 tarihinde alınmıştır.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Afet_Inan. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.turkbilimadamlari.net/afet-inan>. Adresinden 28.09.2013 tarihinde alınmıştır.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Behice_Boran#Eserleri. Adresinden 04.12.2013 tarihinde alınmıştır.

www.ayk.gov.tr/Kurnaz-Şefika-Osmanlı-Kadın-Hareket. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

www.acarindex.com/dosyalar/makale. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Emine_Semiye. Adresinden 25.02.2016 tarihinde alınmıştır.

http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/1.htm. Adresinden 19.04.2015 tarihinde alınmıştır.

<http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=FevziyeAbdullahTansel>. Adresinden 20.09.2018 tarihinde alınmıştır.

<http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/fevziyeabdullahtansel>. Adresinden 20.09.2018 tarihinde alınmıştır.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Halide_Edip_Ad%C4%B1var. Adresinden 21.06.2015 tarihinde alınmıştır.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Halide_Nusret_Zorlutuna. Adresinden 18.08.2015 tarihinde alınmıştır.

<http://www.oktayaras.com/hermine-agavni-kalustyan/tr>. Adresinden 21.02.2018 tarihinde alınmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Hermine_Agavni_Kalustyan- Adresinden 23.02.2017 tarihinde alınmıştır.

<http://www.bilinmeyendiyarbakir.com/milletvekilleri.html>. Adresinden 04.12.2015 tarihinde alınmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Muazzez_%C4%B0lmiye_%C3%87%C4%B1%C4%9F. Adresinden 25.12.2015 tarihinde alınmıştır.

http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Mumuzzez_Tahsin_Berkand. Adresinden 09.03.2018 tarihinde alınmıştır.

<http://www.edebiyatfakultesi.com/mumuzzez-tahsin-berkand.htm>. Adresinden 09.03.2018 tarihinde alınmıştır.

www.bilimtarihi.org/pdfs/gokdogan.pdf. Adresinden 01.03.2018 tarihinde alınmıştır.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatice_Gokdogan. Adresinden 01.04.2016 tarihinde alınmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Refet_Angin. Adresinden 27.03.2016 tarihinde alınmıştır.

<https://bianet.org/bianet/egitim/119810-refet-angin-> Adresinden 28.03.2016 tarihinde alınmıştır.

<http://refetanginilkokulu.meb>. Adresinden 27.03.2016 tarihinde alınmıştır.

<http://www.bilimtarihi.org/bilimadamlari/biyografiler.htm>. Adresinden 03.23.2016 tarihinde alınmıştır.

<http://inovatifkimyadergisi.com/remziye-hisar>. Adresinden 31.07.2018 tarihinde alınmıştır.

<http://www.kimyasalgelismeler.com/hayatin-icinden/unlu-kimyagerler/remziye-hisar.html>. Adresinden 01.08.2018 tarihinde alınmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabiha_Gokcen. Adresinden 05.02.2015 tarihinde alınmıştır.

<http://www.sabihagokcen.aero/sabiha-gokcen-kimdir.html>. Adresinden 05.02.2015 tarihinde alınmıştır.

<http://www.biyografi.net.tr/sabiha-gokcen-kimdir/> Adresinden 05.02.2015 tarihinde alınmıştır.

<http://servetakaydin.meb.k12.tr/> Adresinden 06.05.2016 tarihinde alınmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sukufe_Nihal_Basar. Adresinden 17.08.2013 tarihinde alınmıştır.

<http://www.turkedebiyati.org/yazarlar/sukufe-nihal-basar.html>. 17.08.2013 tarihinde alınmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Tezer_Taskiran. Adresinden 06.05.2013 tarihinde alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Zübeyde RÜZGAR İLLER
Doğum Yeri ve Tarihi : Adana 1981
Medeni Hali : Evli, 3 Çocuk Sahibi
İletişim Bilgileri : ruzgarzubeyde@hotmail.com
0554 829 2007 (GSM)

EĞİTİM

1995-1998 : Dadaloğlu Lisesi
2000-2003 : Çukurova Üniversitesi Kozan Meslek Yüksekokulu
Büro Yönetimi ve Sekreterlik Bölümü
2006-2010 : Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler
Öğretmenliği Bölümü
2010- 2018 : Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim
Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2010-2011 : Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Genel Sekreterlik
Makamı Özel Kalem
2011- ? : Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Niğde Zübeyde
Hanım Sağlık Yüksekokulu Öğrenci İşleri
Bürosu ve Bölüm Sekreteri

YABANCI DİL

: İngilizce

